

LASSI MÄKINEN

HUKKUVIEN HÄTÄHUUDOISTA

POSTMODERNIN UUSUSKONTOIHIN:

KOTIMAA-LEHDEN LÄHETYSTYÖKUVA

VUOSINA 1965, 1975, 1985 JA 1995

Jyväskylän yliopisto

Viestintätieteiden laitos

Journalistiikan pro gradu

Puheviestinnän sivulaudaturtyö

Maaliskuu 1997

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
TOURULAN KIRJASTO

Tou Gantw

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEET
Tekijä LASSI MÄKINEN	
Työn nimi Hukkuvien hätähuudoista postmodernin uususkontoihin Kotimaa-lehden lähetystyokuva vuosina 1965, 1975, 1985 ja 1995	
Oppiaine JOURNALISTIIKKA	Työn laji PRO GRADU
Aika MAALISKUU 1997	Sivumäärä 77 + LIITTEET
Tiivistelmä - Abstract <p>Tutkin työssäni Kotimaa-lehden lähetystyökuvaa vuosina 1965, 1975, 1985 ja 1995. Kotimaa on pian sata vuotta täyttävä, evankelis-luterilaiselle kirkolle solidaarinen, laajalevikkinen, linjaltaan kristillis-yhteiskunnallinen lehti. Tarkoituksena on selvittää, millaisista aiheista Kotimaassa kirjoitetaan lähetysjuttuja ja miten näitä juttuja kirjoitetaan. Kysyn myös, millä tavoin lähetyskirjoittelu on muuttunut eri vuosikymmeninä. Lisäksi tarkastelen lähetysjuttujen kuvauksia lähetysmaiden kulttuureista ja ihmisistä sekä juttujen kuvauksia lähetystyöntekijöistä ja heidän sopeutumisestaan uuteen, erilaiseen kulttuuriin.</p> <p>Teoriataustassa olen yhdistänyt tiedotusopin, kulttuurienvälisen viestinnän ja lähetystieteen kysymyksenasetteluja. Käsitelen journalismin kuvia, uskonnollisesti aatteellista lehdistöä, Kotimaa-lehden historiaa ja linjaa, lähetystyön ja -tieteen peruskysymyksiä, akkulturaatiota eli kulttuuriin sopeutumisen prosessia sekä kulttuurienvälisen viestinnän kompetenssia.</p> <p>Tutkimusmenetelmä on laadullinen, lähetystekstejä kuvaileva ja tulkitseva sisällön analyysi.</p> <p>Lähetyskirjoittelulla on Kotimaassa vakiintunut ja itseoikeutettu asema. Kotimaa on solidaarinen kirkolle ja asettuu selvästi tukemaan myös lähetystyötä. Silti Kotimaa tavoittelee myös journalististen ihanteiden mukaista kriittisyyttä ja moniäänisyyttä. Lähetysteksteistä löytyy viittauksia sekä tämänpuoleisiin että tuonpuoleisiin merkitystodellisuuksiin, mikä antaa kirjoittelulle mielenkiintoisia, jännitteisiä piirteitä. Samanlainen jännite löytyy myös Kotimaa-lehden kristillis-yhteiskunnallisesta linjasta.</p> <p>Lähetysjutuista valtaosa on uutis(mais)ia. Jutut käsittelevät pääosin suomalaista lähetystyötä. Lähetyskirjoittelun voimakas Afrikka-keskeisyys on vähentynyt; yhä enemmän kirjoitetaan myös Aasiassa ja Euroopassa tehtävästä lähetystyöstä. Lähetysjutuilla on paitsi tiedottavia, myös lähetystyötä dokumentoivia ja lähetystalkoisiin innostavia, haastavia ja kehottavia tehtäviä.</p> <p>Olen antanut kullekin vuosikerralle symbolisen nimen, joka kertoo lähetyskirjoittelun keskeisistä teemoista ja lähetyskeskustelun luonteesta. Vuonna 1965 "hartaus säröili". Lähetyskirjoittelu oli vielä monin tavoin perinteistä ja harrasta, mutta yhteiskunnalliset ja lähetysmaissa tapahtuneet muutokset rikkoivat tätä hartautta. 1975 oli radikalismien aikaa. Lähetyskeskustelua käytiin toisaalta yhteiskunnallis-poliittisin, toisaalta korostetun rationaalisin äänenpainoin. Lähetystyökritiikki - myös itsekritiikki - oli ajoittain ankaraa. Kotimaa oli varsin avoin keskustelukanava, mutta tuki selkeästi lähetystyötä.</p> <p>Vuoden 1985 lähetyskirjoittelulle oli tyypillistä käytännön työn dokumentoiva ja varsin asiapitoinen kuvaaminen. Yhteiskunnallinen radikalismi oli laantunut, lähetystyö ja lähetit saivat jo myönteistä palautetta. "Lähetysimago" rakentui pitkälti kansainvälisen diakonian eli kehitys- ja avustustyön varaan. Lähetys- ja avustustyö elivät kasvun aikaa. Vuonna 1995 "palattiin alkujuurille". Suomalaisella lähetystyöllä oli juhluvuosi. Itä-Euroopan entisistä sosialistimaista oli tullut uusi lähetyskenttä. Kansainvälistyminen oli jo Suomessakin käytäntöä. Postmoderni monikulttuurisuus ja uususkonnot olivat haaste lähetystyölle koko Euroopassa ja myös Suomessa.</p> <p>Kulttuurienvälinen tietoisuus ja herkkyyks on lisääntynyt ajalla 1965-1995. Holhoavat, arvottavat, dramatisoivat tai eksotisoivat kuvaukset ovat muuttuneet analyttisemmiksi, ymmärtäviksi ja kulttuuri-eroja arvostaviksi. Lähetysjuttujen kuvaukset lähettien sopeutumisesta uuteen kulttuuriin noudattivat melko tarkkaan teoriassa esitettyä, vaiheittain etenevää sopeutumismallia.</p>	
Asiasanat Kotimaa-lehti, uskonnollinen lehdistö, kulttuurienvälinen viestintä, akkulturaatio, kompetenssi	
Säilytyspaikka	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
2 Lukija X tarttuu viestintäverkostoon	3
2.1 Journalismin kuvaukset: peili-, pila- vai irvikuvia?	4
2.2 <i>Media religiosa</i>	7
2.3 Kotimaa: sata vuotta kristikansan äänenkannatusta	9
2.4 Journalismia kristikunnan ja yhteiskunnan välissä	11
3 Kun kulttuurit kohtaavat	13
3.1 Kyllä Siperia opettaa eli kulttuurishokista sopeutumiseen	16
3.2 Hyvä, parempi, kompetentti?	18
3.3 Median pohjoinen maailma	20
4 Lähetystyö ja missiologia	22
4.1 Pakanaparit, lähetystyön kriisi ja uudet teologiat	24
4.2 Suomalainen lähetystyö	27
4.3 Lähetystyö ja kulttuurien kohtaaminen	28
5 Tutkimuskysymykset	31
5.1 Aineiston valinta	31
5.2 Aineiston kerääminen ja käsittely	33
5.3 Tutkimusmenetelmästä	34
6 Tuloksia: lähetysjuttujen lukumäärät	36
6.1 Lähetysjuttujen luokittelua	38
6.2 Kuvaukset lähetystyöntekijöistä ja kulttuuriin sopeutumisesta	43
6.3 Vuosi 1965 – hartaus säröilee	48
6.4 Vuosi 1975 – radikalismi	51
6.5 Vuosi 1985 – käytäntö	54
6.6 Vuosi 1995 – "paluu alkujuurille"	56
6.7 Lähetystyö, mitä se on?	59
7 Tällä puolen, tuonpuolesta odotellessa	62
Kirjallisuus	69
Liitteet	

1 JOHDANTO

Kun valkoihoiset lähetystyöntekijät kauan sitten menivät hellehattuineen kertomaan evankeliumiuutisia Afrikan ja Aasian uumeniin, olivatko he hyvällä vai huonolla asialla? Millä perusteella kiivailevat kriitikot väittävät, että länsimainen lähetystyö tuhosi kokonaisia kulttuureja? Toisaalta: moniko ihminen ei koskaan oppisi luku- ja kirjoitustaitoa tai saisi terveyden- ja sairaanhoitoa, jos kaikki lähetysjärjestöjen ylläpitämät koulut ja sairaalat suljettaisiin?

Onko lähetystyö luonteeltaan kiivasta käännyttämistä, juhlaavaa julistamista vai vain pyyteetöntä palvelua? Milloin Euroopan historiallisissa katedraaleissa kuullaan Afrikan nuorten kirkkojen lähetystyöntekijöitä? Mitä mahtaa tapahtua, kun vuosituhannen lopun väljähtänyt kristinusko ja pakolaisyhteisön islam kohtaavat suomalaisessa asumalähiössä? Entä mitä ja miten kristillis-yhteiskunnalliseksi itseään nimittävä Kotimaa-lehti kertoo kaikesta tästä?

Esittämäni kysymykset liittyvät lähetystyöhön, erilaisten uskontojen, kulttuurien ja ihmisten kohtaamiseen. Kohtaamiset ovat historiassa olleet yksitotisia: valkoinen mies halusi mennä maailman ääriin ja muuttaa asiointiloja sellaisiksi kuin parhaaksi näki. Ja omasta mielestään hän näki parhaiten. Näkökulmat ovat kuitenkin muuttuneet. Lähetystyö on joutunut vastaamaan toisinaan ankaraankin kritiikkiin. Lähetysten parissa on jouduttu miettimään vakavasti ja yhä uudelleen samoja peruskysymyksiä: mitä lähetystyö on, kuka sitä tekee, miksi sitä tehdään, miten, missä ja milloin?

Vuonna 1995 Kirkkomme lähetys -lehdessä julkaistiin artikkeli, jonka otsikossa kysyttiin: Miten lähetystyöstä puhutaan? Artikkelin käsitteli Amerikan luterilaisten hahmottelemaa, feministiteologiasta lainattua ns. inklusiivista kieltä, joka "ottaa huomioon jokaisen ja arvostaa jokaista". Taustalla on ajatus kielen merkityksiä määrittelevästä ja rajaavasta voimasta. Lähetyslehden artikkelin mukaan "sanat paljastavat syvimmat uskomuksemme ja asenteemme. Sanat pyrkivät myös luomaan sitä todellisuutta, jota ne kuvaavat."

Lähetysmaan asumuksista ei pitäisi käyttää sanoja maja tai mökki, hökkelistä puhumattakaan. Sen sijaan tulisi puhua yksinkertaisesti kodista tai talosta. Noituus, taikausko ja poppamies eivät ole sopivia sanoja, parempia ovat perinteinen lääkintä, kulttuurirituaalit, arvot ja perinteiset lääkärit. Sanat sivistymätön ja primitiivinen tulisi korvata käyttämällä perinteinen-sanaa tai kulttuuri-sanalla alkavia ilmaisuja. Lähetystyön "kielenpuhdistuksesta" lienee ainakin se hyöty, että monia ajattelu- ja kielenkäyttötapoja joudutaan miettimään uudelleen.

Vuosituhanne lopun aattona ihmiset, kielet ja kulttuurit, tavat ja tottumukset, uskonnot ja maailmankuvat liikkuvat enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Kulttuurien kohtaamisesta, suvaitsevaisuudesta tai poliittisesti korrektista kielenkäytöstä puhutaan paljon. Kuitenkin hyvin usein kulttuurisesti, etnisesti ja uskonnollisesti erilaisten ihmisten kohtaaminen johtaa konflikteihin. Tiedotusvälineet välittävät kuvia kulttuureista ja niiden kohtaamisesta. Valitettavasti tiedotusvälineet usein vahvistavat yleisöjensä ennakkoluuloisia ja stereotyyppisiä käsityksiä.

Tässä tutkielmassa pyrin selvittämään Kotimaa-lehden lähetystyökuvaa kolmen vuosikymmenen ajalla. Työssäni yhdistyy toisaalta joukkoviestinnän, toisaalta kulttuurienvälisen viestinnän tutkimus. Suomessa uskonnollisen viestinnän ja viestintävälineiden tutkimus on varsin vähäistä. Oman tutkielmani teoria-
taustaa olen rakentanut tiedotusopin, kulttuurienvälisen viestinnän ja lähetystieteen teemojen ympärille.

2

Journalismilla, myös lähetysaiheilla teksteillä, on aina yhteiskunnallinen paikkansa. Lähetysjuttuja ei julkaista esimerkiksi Veneily-lehdessä, Pirkassa tai Aku-Ankassa, vaan kristillisissä lehdissä, jotka ovat aatteellisesti sitoutuneita erikoislehtiä ja joilla on valikoitunut lukijakunta. Tässä tutkielmassa lähetysjuttujen kontekstina on Kotimaa-lehti. Kotimaa on lähes satavuotias, huomattavan laajalevikkinen, evankelis-luterilaiselle kirkolle solidaarinen, linjaltaan kristillis-yhteiskunnallinen viikkosanomalehti.

Kotimaa ei ole lähetyslehti, mutta silti merkittävä lähetystyön julkisuuskanava. Pyrin selvittämään, mitä Kotimaa kirjoittaa lähetystyöstä, millä tavoin ja miksi. Lähden liikkeelle kuvaamalla journalismia viestintäverkostona, johon kuuluvat lukija, toimittaja, viestintäväline ja yhteiskunta. Pohdin myös kuvan käsitettä ja journalismia kuvaajana. Lisäksi tarkastelen kristillisen tiedotusvälineen ja tiedonvälityksen erityispiirteitä.

Lähetysaiheiset jutut kertovat myös kulttuurien ja ihmisten erilaisuudesta sekä lähetystyöntekijöiden kokemuksista tämän erilaisuuden keskellä. Kolmannessa luvussa käsitelen teorioita, jotka liittyvät akkulturaatioon eli kulttuuriin sopeutumiseen sekä kulttuurienvälisiin viestintätaitoihin. Näiden pohjalta tarkastelen lähetysjuttujen kuvauksia vieraista kulttuureista ja niiden ihmisistä sekä kuvauksia lähetystyöntekijöistä ja heidän kulttuurisesta sopeutumisestaan.

Neljännessä luvussa käsitellään lähetystyötä ja lähetystieteellistä tutkimusta. Selvitän lyhyesti peruskäsitteitä, suomalaisen lähetystyön vaiheita sekä tärkeimpiä muutoksia tämän vuosisadan lähetysajattelussa. Lisäksi tarkastelen lähetystyötä nimenomaan kulttuurienvälisenä kohtaamisena, joka vaatii läheteiltä viestintätietoja ja -taitoja.

2 LUKIJA X TARTTUU VIESTINTÄVERKOSTOON

Lukija X silmäilee Kotimaa-nimistä sanomalehteä ja huomaa jutun, joka käsittelee lähetystyötä. Mitä ja miten jutussa sanotaan lähetystyöstä? Ketkä sitä tekevät, missä ja miten? Mitä jutuissa sanotaan lähetyksistä, niiden ihmisistä ja kulttuureista? Entä millainen on itse Kotimaa-niminen lehti ja miksi se ylipäänsä kirjoittaa lähetystyöstä?

Sana lähetystyö herättää lukija X:n mielessä mielikuvia. Hän on saattanut kuulla aiheesta koulun uskontotunnilla tai kirkon jumalanpalveluksessa. Jos hän on asiaan perehtynyt henkilö, hänellä on jo käsityksiä siitä, millaisia teemoja lähetyksissä käsitellään ja miten. Joka tapauksessa lukija X yhdistelee omia mielikuviaan ja lehden välittämiä kuvia. Hän käy tulkinta- ja neuvotteluprosessia lähetyksissä esitettyjen viestien merkityksistä. Lukija saattaa keskustella jutun merkityksistä muiden kanssa, mutta viime kädessä tulkintakehyksenä on hänen oma maailmankuvansa, arvonsa, asenteensa, odotuksensa ja oletuksensa.

Tulkintoihin vaikuttaa myös "journalismin viestintäverkosto", jonka jäsen lukija on. Journalismin viestintäverkostolla tarkoitan monisäikeisiä vuorovaikutussuhteita lukijan, toimittajan ja viestimen välillä.¹ Vuorovaikutteisuus merkitsee sitä, että viestintäsuhteiden tietystä hierarkkisuudesta huolimatta jokainen osapuoli sekä vaikuttaa että tulee itse vaikutetuksi. Tämä ei tapahdu neutraalissa tyhjiössä, vaan ideologisesti tiheässä todellisuudessa – yhteiskunnassa ja kulttuurissa, jotka ovat merkityksenantoneuvotteluiden ja -taisteluiden kenttiä.

Toimittajan työtä jäsentävät monet journalistiset perinteet ja käytännöt. Nämä vaikuttavat esimerkiksi tiedon hankintaan ja muokkaukseen, juttutyyppeihin, ilmaisutapoihin ja ajankäyttöön. Aloitteleva toimittaja omaksuu pian työpaikan, ammattikunnan ja journalismin päämääriä, arvoja ja käytäntöjä. Usein hän ei ole tietoinen journalistisen kulttuurin ja rutiinien vaikutuksista työhönsä. (Hemánus 1990, 45–48; Mörä 1996, 105–116.)

Toimittajan ammatillista asemaa ja journalistiseen työhön liittyviä kysymyksiä käsitellään myös eettisissä ohjeistoissa. Suomessa Journalistin ohjeet -vihkoon (1995) on koottu "ammattieettiset peruslinjat, joiden pohjalta journalis-

¹ Lähtökohtana ovat McQuailin (1987, 139, 142) mallit, jotka kuvaavat toimittajan, mediaorganisaation ja -instituution suhteita sekä median asemaa yhteiskunnallisessa kentässä. Verkosto on 1990-luvun muotimetafora. Vaikka se kärsii liikakäytöstä, se kuvaa ja mallintaa hyvin nimenomaan viestintäsuhteiden monenvälistä, vuorovaikutteista ja keskenään riippuvaista laatua.

teilla on oikeus ja velvollisuus ratkaisujen harkintaan ja perustelemiseen". Ammattietiikkaan liittyy myös "hyvä lehtimiestapa", jota määrittelevät kansainväliset sopimukset, Suomen lainsäädäntö, Julkisen Sanan Neuvoston päätökset sekä toimittajakunnan omat ihanteet. (Esim. Vuortama 1984.)

Viestintäväline ja -organisaatio noudattavat julkilausuttua ohjelmaa tai linjaa. Linjassa on määritelty yleisiä tavoitteita ja ihanteita, jotka kertovat tiedotusvälineen suhteesta journalismi-instituutioon, yhteiskuntaan ja yleisöihinsä. Linjanvetoihin vaikuttavat viestintävälineen omistajat ja muut sitä lähellä olevat intressipiirit.

Yhteiskunta ohjailee viestintäverkoston toimintaa poliittisesti ja taloudellisesti. Joukkoviestintää säätelee melkoinen määrä lakeja, Suomessa muun muassa julkisuus- ja tekijänoikeuslainsäädäntö, painovapauslaki sekä monet mainontaa ja markkinointia koskevat lait (Vuortama, Kerosuo & Strandén 1990).

4

Takaisin lukija X:ään.

Lukiessaan Kotimaa-lehden lähetysjuttua lukija on siis mukana laajassa, vuorovaikutteisessa viestintäsuhteiden verkostossa. Jos näitä mutkikkaita suhteita haluaisi tarkastella lähemmin, olisi samalla tutustuttava kaikkeen viestintäalan tutkimukseen. Tarkoitukseni ei ole ryhtyä tähän ylivoimaiseen tehtävään.

Esitin mallin journalismin viestintäverkostosta osoittaakseni, kuinka monet seikat vaikuttavat Kotimaa-lehden lähetystyökuvaan. Juttujen sijoittaminen viestintäverkostoon merkitsee sitä, että lähetystyökuvauksista voidaan löytää jälkiä paitsi itse kuvauksen kohteesta, myös kuvaa välittäneestä toimittajasta, Kotimaa-lehdestä, journalismin käytännöistä ja laajasti ottaen koko suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista.

2.1 JOURNALISMIN KUVAUKSET: PEILI-, PILA- VAI IRVIKUVIA?

Journalismi on määritelmän mukaan journalististen sanomien tuottamista ja välittämistä. Näiden sanomien väitteet esitetään ajankohtaisina ja tosiasiapohjaisina. Journalismiksi nimitetään myös toimittajan työprosessia - sanomien suunnittelua, valintaa, hankintaa ja muotoilua - sekä tämän työprosessin lopputulosta (Hemánus 1995, 27-28).

Itse käytän mieluummin määritelmää, joka on edellistä hieman yksinkertaisempi ja väljempi eikä aivan yhtä vakava. Määritelmäni mukaan journalismi on kertomuksia ja kuvauksia maailmasta. Kertomus ja kuvaus ovat tässä lähes synonyymeja: kertomukset ovat samalla kuvauksia ja kuvaukset usein kertomuksia. Kuvaus on visuaalinen käsite, kertomus taas viittaa puhuttuun tai kirjoitettuun viestintään.

Tietyssä mielessä voidaan sanoa, että tiedotusvälineet vakiintuneine käytäntöineen ja perinteineen myös luovat ja muokkaavat todellisuutta (Tuchman 1978). Jos pohditaan journalististen kuvausten ja kertomusten suhdetta todellisuuteen, ajaudutaan mutkikkaiden, filosofisten kysymysten äärelle. Mitä tarkoitetaan todellisuudella? Millä tavoin todellisuus on olemassa? Voiko todellisuutta kuvata, jos voi, niin miten? Ontologiset ja tieto-opilliset kysymykset totuusteorioineen liittyvät mielenkiintoisella tavalla journalismiin ja sen välittämiin kuviin maailmasta (Hemánus 1989, 23–30; 1995, 27–46; Hemánus & Tervonen 1986; Niiniluoto 1995, 5–25).

Subjektin ja objektin vuorovaikutusteorian mukaan sekä puhdas subjektivismi että objektivismi on mahdotonta. Sen sijaan inhimillinen tieto syntyy aina subjektin ja objektin vuorovaikutuksena. Tiedon sisältöön vaikuttaa sekä tiedostava yksilö että tiedostamisen kohde. Niinpä kaikki todellisuuden tiedostaminen ja kuvaaminen on tulkintaa. (Hemánus & Tervonen 1986, 58–65.)

Jotta inhimillinen viestintä ylipäänsä olisi mahdollista, osapuolten on oletettava sen olevan järkiperaistä. Tätä "yhteistyön periaatetta" kuvaavat ns. Gricen maksiimit. Maksiimit ovat lähtöisin keskustelututkimuksesta, mutta ne soveltuvat myös kirjoitetun viestinnän kuvaamiseen. On muistettava, etteivät maksiimit ole viestinnän eettisiä normeja, vaan yleisiä periaatteita, joita viestijäosapuolet olettavat toistensa noudattavan.

Määrän maksiimi edellyttää, että puheenvuorossa on oikea määrä tietoa. Laadun maksiimi edellyttää totuudellisuutta, suhteen maksiimi relevanssia, asiassa pysymistä. Tavan maksiimi edellyttää selkeyttä eli esimerkiksi monimerkityksisyyden tai muun epäselvyyden välttämistä. Yhteistyön periaatteen vaikutuksesta sinänsä epäloogiset tai maksiimeja rikkovat puheenvuorotkin tulkitaan jollain tavoin järkeviksi. (Leiwo, Luukka & Nikula 1992, 29–35.¹)

Maksiimien kuvaama rationaalinen yhteistyön periaate selittää osaltaan sitä, miksi lukijat luottavat lehden kertomuksiin. Lukijan ja lehden yhteistyösuhdetta vahvistavat myös journalistiset käytännöt. (Uutis)journalismin viestit esitetään

¹ Leiwon, Luukan & Nikulan lähde: Grice, H., 1975. *Logic and Conversation*. Teoksessa Cole, P. & J. Morgan (Eds.), *Syntax and Semantics 3*. New York: Academic Press.

ajankohtaisina ja tosiasiallisina. Journalismissa on tuttuja genrejä, lajityyppejä. Lajityyppi sisältää sekä toimittajalle että lukijalle tuttua muotokieltä, joten se toimii eräänlaisena odotuksia määrittelevänä viittellisenä sopimuksena (Kuutti 1994, 36–37). Sopimus sitoo myös toimittajaa: hän ei ilman riskiä voi rikkoa juttutyyppeihin liittyviä muoto- ja tyyliperinteitä.¹

Yhteistyön periaatteesta, journalismin käytännöistä ja genreisyydestä johtuen lukijat oppivat esimerkiksi uutisten olevan todellinen, autenttinen ja tärkeä sanoma. Joukkoviestinten sanomilla on merkityksiä määrittelevää valtaa, vaikka lukijalla on mahdollisuus vastustaviin lukutapoihin, esimerkiksi epäilyyn, kritiikkiin tai koko sanoman torjuntaan.

Tiedotusvälineiden kuvaukset ovat väistämättä yksinkertaistavia – pelkästään siksi, että journalistinen työ perustuu paljolti valitsemiseen, karsintaan ja pelkistämiseen. Kuvaukset ovat yksinkertaistavia myös siksi, että ne ovat viime kädessä subjektiivisia rakennelmia, joihin vaikuttavat henkilön arvot, asenteet, uskomukset ja tiedot. Suomalaista Japani-kuvaa tutkineen Fältin (1982) mukaan kuvat eivät ole itse todellisuus, vaan mielessämmme oleva esitys siitä, todellisuuden representaatio. (Lehdistön välittämästä kuvasta myös Koivisto 1992.)

Tämän työn aiheena on Kotimaa-lehden lähetystyökuva. Lähdän liikkeelle selvittämällä, millaisista aiheista lähetysjuttuja kirjoitetaan. Tarkastelen myös sitä, miten lähetysjuttuja kirjoitetaan, millaisia tyyli- ja muotopiirteitä niistä voi löytää. Lisäksi tarkastelen lähemmin lähetystyöjuttujen kuvauksia vieraista kulttuureista.

En pyri selvittämään, kuinka tosia kuvaukset ovat. Lähtökohtana pidän sitä, että journalistiset kuvaukset esitetään tosiasiallisina, mutta samalla kaikki kuvaukset yksinkertaistavat todellisuutta, ovat esityksiä ja tulkintoja siitä. Kuvien totuudellisuuden sijaan on mielekkäämpää pohtia, millaisia kuvaukset ovat ja miksi ne ovat sellaisia kuin ovat. Lisäksi kysyn, miten kuvaukset ovat muuttuneet ja mitkä seikat ovat mahdollisesti vaikuttaneet muutoksiin.

¹ Hemánus & Tervosen kirjassa Totuuksista utopioihin (1986) keskustellaan toisaalta journalismin rajoista ja rajoituksista, toisaalta ns. uuden journalismin eli aiempaa vapaamman, kokeilevamman, taiteellisemmän ja henkilökohtaisemman journalismin mahdollisuuksista. Kirjassa otetaan tuon tuostakin kantaa myös perinteiseen objektiivisuus-subjektiivisuus -keskusteluun. Vapaasti tulkiten monet kirjan kannanotot liittyvät 1980-luvun suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin murroskauteen. Postmodernin äänekäs, vapaa- ja monimielinen, itsekeskeinen ja etiketistä piittaamaton kuokkavierailu järkytti modernin perinteisinä, pysyvinä ja hartaina pidettyjä arvoja. Tämä muutos vaikutti monin tavoin myös journalistiseen kulttuuriin, sen käytäntöihin ja muotoihin.

2.2 MEDIA RELIGIOSA

Kristillinen joukkoviestintä on Suomessa vahvasti lehdistöpainotteista.¹ Lähes jokaisella kirkko- ja seurakunnalla, herätysliikkeellä tai muulla yhteisöllä lienee oma julkaisunsa. Sanomalehtimuotoisen "yleislehden" lisäksi saatetaan julkaista erillistä aikakauslehteä, lasten- tai lähetyislehteä.

Suomalaisessa kulttuurissa ja sielunmaisemassa uskonto on hyvin yksityinen asia. Hengellinen ja maallinen erotetaan varsin jyrkästi toisistaan. Kristillisyyden ja julkisuuden suhteet ovat mutkikkaita. Uskonnollisten asioiden käsittely on tiedotusvälineissä harvinaista, ja silloinkin jokseenkin vaivautunutta. Hyvin yksityisinä pidettyjä uskonasioita voidaan käsitellä vaivautumatta ja luontevasti vain asialle vihkiytyneissä lehdissä.

Kristilliset lehdet ovat aatteellisesti sitoutuneita lehtiä. Aatteellisuus näkyy varsin selvästi aihevalinnoissa, lähteiden käytössä ja ilmaisutavoissa. Lehden keskeinen tehtävä on vaalia, edustaa, vahvistaa ja puolustaa aatetta, kristillistä uskoa. Muiden aatelehtien tavoin kristillinen lehti toteuttaa eräänlaista maailmanparannuksen projektia omasta ideologiastaan käsin.

Modernin, länsimaisen journalismi-instituution ihanteita ovat tiedonvälityksen vapaus, riippumattomuus, objektiivisuus, olennaisuus ja totuudenmukaisuus (Hemánus 1990, 30; McQuail 1987, 145–150). Myös aatteellinen lehdistö pyrkii noudattamaan näitä arvoja, joskin julkilausuttu sitoutuneisuus "antaa luvan" katsella maailmaa paksujenkin ideologisten linssien läpi. Silti on todennäköistä, että aatteen ja journalismin ihanteet ainakin joskus ajautuvat ristiriitaan keskenään.

Suomessa aatteellisen lehdistön kehitys heijastaa yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksia. Viime vuosisadalla aatteellisuus tai ohjelmallisuus liittyi kansallisen identiteetin poliittis-kulttuuriseen määrittelyyn ja kielitaisteluihin. Puoluepoliittisuus oli voimakkaimmillaan tämän vuosisadan alkuvuosikymmeninä. Sen sijaan toisen maailmansodan jälkeen lehdistön poliittisuus on hiipunut ja (poliittisesta) sitoutumattomuudesta tullut lehtien yleinen tavoite. (Salminen 1988, 143–168; Tommila 1988, 485–487.)

¹ Sähköisissä viestimissä kristillisillä ohjelmilla on marginaalinen rooli. Kaupalliset televisiokanavat ja paikallisradiot ovat 1980-luvulta lähtien muuttaneet jäykkää yleisradiolaista "hartausohjelmaperinnettä". Lehtien sekä radio- ja televisio-ohjelmien lisäksi kristilliseen joukkoviestintään kuuluvat lisäksi kristillisten kustannusliikkeiden kirjat, äänitteet ja muut julkaisut.

Kristillinen lehdistö ei ole muuttunut sitoutumattomaksi – eikä voi muuttua ilman uskonnollisen identiteettinsä menettämistä. Kuitenkin myös uskonnollinen aatteellisuus on käymistilassa. Kirkon asema yhteiskunnassa ei ole sama kuin muutama vuosikymmen sitten. Kirkko joutuu tasapainottelemaan sanomansa muuttumattomuuden ja maailman nopeiden muutosten välimaastossa. Samalla kun siltä vaaditaan yhteiskunnallissävyyisiä kannanottoja, sitä arvostellaan suvaitsemattomuudesta. Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen arvomaailma on maallistunut ja moniarvoistunut, kristinuskon ja kristillisen kirkon kanssa kilpailee värikäs ja monilukuinen joukko (uus)uskontoja ja uskonnollis-spiritualistisia ideologioita.

Tiedotusvälineiden keskeinen tehtävä on jakaa tietoa, jonka avulla yleisöt voivat selvittää ympäröivän maailman tapahtumia, oppia uutta ja tyydyttää uteliaisuuttaan. Media tarjoaa yleisöilleen keskustelunaiheita, samastumiskohteita ja roolimalleja. Media tarjoaa myös ajanvietettä, elämyksiä, esteettisiä nautintoja, rentoutumista ja unohdusta. (McQuail 1987, 72–73.)

Kristillinen lehti on myös kristillisten ja kirkollisten aiheiden *erikoislehti*. Lehden tehtävä on vaalia lukijakunnan yhteenkuuluvuutta ja kristillistä identiteettiä. Koska lukijat muodostavat valikoituneen, yhteistä ideologiaa tunnustavan yhteisön, heillä voi olla varsin tarkkoja käsityksiä siitä, mitä "omassa lehdessä" pitää tai ei pidä julkaista. Kristillinen lehti on tiedotus- ja keskustelukanava kirkkokuntien, herätys- ja uskonnollisten liikkeiden ilmiöistä ja tapahtumista. Kaikki kristilliset lehdet pyrkivät myös "levittämään evankeliumia" eli tavoittamaan ja puhuttelemaan ulkopuolisia, joskus jopa erikoisjulkaisuilla.

Kun media kertoo maailmasta tarinoita, jokainen tarina – paradoksaalista kyllä – yhtä aikaa sekä luo turvallisuutta että järkyttää sitä. Informaatio(häly) lisääntyy, jyvii ja akanoita on yhä vaikeampi erottaa toisistaan. Kuva todellisuudesta muuttuu yhä moni-ilmeisemmäksi, häilyvämmäksi ja sirpaleisemmäksi. Modernin usko, toivo ja rakkaus pysyvyyteen ja jatkuvuuteen on saanut haastajan jälkimodernin uskosta jatkuvaan muutokseen ja muunteluun.

Perinteiset yhteisöllisyyden muodot muuttuvat. Tilalle tulee yhä pienemmiksi lohkoutuneita (erityis)ryhmiä, yhden asian liikkeitä ja alakulttuureja. Myös tiedotusvälineet profiloituvat ja segmentoituvat yhä selvemmin. Tulevaisuuden journalismille on tyypillistä eriytyminen ja erilaistuminen. Toisaalta tarjolla on subjektiivista elämys- ja kokemusjournalismia, toisaalta syventävää ja parhaillaan jopa tutkivaa journalismia. Sukupolvi ja sukupuoli tulevat yhä voimakkaammin journalismin määrittäjiksi. (Hemánus 1990, 195–215).

Miten käy kristillisille lehdille? Riittääkö niille erikoistuminen kristillisyyteen, vai tulisiko kristillisyyden teemojakin segmentoida? Yhteiskunnallisten ja kulttuuristen muutosten keskellä lukijakunnan yhteisyyden vaaliminen ja etenkin ulkopuolisten lukijoitten tavoittaminen on entistä vaikeampaa.

2.3 KOTIMAA - SATA VUOTTA KRISTIKANSAN ÄÄNENKANNATUSTA

Ellettiin vuotta 1905: Suomi oli suurlakossa ja osoitti mieltään Venäjän sorto-
toimia vastaan. Kirkkoa arvosteltiin vallanpitäjien myötäilemisestä, neuvoihan se
kunnioittamaan esivaltaa. Työväenliikkeen rivit kasvoivat. Oikeiston ja vasem-
miston välit kiristyivät, lehdistö otti pontevasti osaa taisteluun. Kulttuuriradikaalit
uskoivat tieteeseen ja valistukseen, eivät kirkon oppeihin. Kristinuskoon perin-
teisen myönteisesti suhtautunut lehdistö alkoi julkaista yhä kriittisempiä uskonto-
kannanottoja. (Murtorinne 1980, 12-17; Ruuth 1949, 12-13.)

9

Yhteiskunnan kahtiajakautuminen ja uskonnonvastaisuus huolestutti kirkolli-
sia piirejä. Vastapainoksi haluttiin perustaa "kristikansan oma äänenkannattaja".
Uuden lehden tehtävää kuvailtiin seuraavasti: "Olisi saatava tänä epäkirkollisena
ja kristillisyydelle vihamielisenä aikakautena päivälehti, joka Suomen kansassa
herättäisi ja kehittäisi kristillistä maailmankatsantokantaa ja kirkollista mieltä.
Lehti olisi oleva, mikäli mahdollista, ulkopuolella kaikkia maassamme vallitsevia
puolueita ja suuntia ja tulisi sen voimiensa mukaan lähentää puolueita toisiinsa."
(Ruuth 1949).

Lehden näyttenumero ilmestyi joulukuun lopussa 1905. Siinä kerrottiin Koti-
maan olevan "kristillis-yhteiskunnallinen lehti", joka "tahtoo kohottaa ihmishen-
keä näkemään sen ikuista päämaalia, sitä, että ihmishenki on Jumalasta ja pyrkii
takaisin Jumalan luo". Siksi Kotimaa "tahtoo kristillisessä hengessä Raamatun
totuuksien pohjalta puolueettomasti ja asiallisesti käsitellä kaikkia kansamme
terveellistä kehitystä koskevia asioita seuraten kristillisiä ja siveellisiä pyrin-
nöitä omassa maassa ja myöskin ulkomailla." (Ruuth 1949, 22.)

Lehden alkuvuosien keskeinen aihe oli hengellinen herätys. Kansalaissodan
jälkeen Kotimaa pyrki kirkon rinnalla yhdistämään ja eheyttämään kansakuntaa.
1920-luvulla käytiin kiivasta kulttuuritaistelua mm. uskonnonvapaudesta. Tulen-
kantajat moukaroivat kirkkoa ja uskontoa, kristityt paheksuivat "kansainvälistä
antikristillistä jumalattomuusliikettä". 1930-luvulla Neuvostoliiton ja kommuni-
min pelko herätti oikeistosympatioita. Maailmansota yhdisti rivejä. Kotimaa antoi
jälkeen kirkon rinnalla henkistä ja moraalista tukea. (Murtorinne 1988; Ruuth
1949.)

Sodan jälkeen Kotimaa edusti "uuskansakirkollista" linjaa, jonka mukaan
kirkon tuli pyrkiä tavoittamaan koko kansa. 1960-luvulla vasemmistoradikaalit

hyökkäsivät kirkkoa ja uskontoa vastaan. Kotimaa asettui puolustamaan kirkkoa ja kristillisiä arvoja. Radikalismi lisäsi tietoisuutta kansainvälisestä vastuusta. 1980-luvulla Kotimaassa pohdittiin kaupunkilaista kristillistä identiteettiä ja etsittiin kirkosta vieraantuneita. 90-luvun keskeisiä kysymyksiä ovat lähetystyö ja kansainvälinen diakonia. (Kotimaa 1994, 49; Murtorinne 1988; Ruuth 1949.)

Lähetysaiheet ovat kuuluneet Kotimaan sivuille kautta sen historian. Lehdellä on myös ollut lähetysaiheisiin perehtyneitä toimittajia tai avustajia. Lähetystyöhön liittyvät ja muut kansainväliset kysymykset nousivat esiin erityisesti radikaaleilla 1960- ja 1970-luvuilla. Kotimaa tuki lähetystyötä ja pyrki osoittamaan, että sen kielteiset sivuilmiöt kuuluivat historiaan. Lisäksi lehti muistutti, että lähetysjärjestöt ovat aina tehneet myös kehitysaputyötä ja olivat siten usein valmiita kehitysapuorganisaatioita. (Murtorinne 1980, 305–307; Ruuth 1949, 49–52.)

10

Kotimaan voi määritellä kirkolliseksi erikois(sanoma)lehdeksi, joka edustaa kristillisiä arvoja ja kirkkoa. Kotimaan levikki kasvoi heilahteluista huolimatta 1960-luvun loppuun asti. 1970-luvulla levikki laski, mutta kasvoi taas 1980-luvun vaihteessa. Suurin levikki (80 256) saavutettiin 1982¹, minkä jälkeen se on taas laskenut. Vuonna 1996 levikki oli 57 355. (Lisää levikki- ym. tietoja Kotimaasta on työn lopussa liitteessä 2.)

Kotimaa ilmestyi alkuvuosinaan kolmesti viikossa, sitten yli 60 vuoden ajan kahdesti viikossa, 1979 alkaen taas kolmesti viikossa. Kesällä 1993 Kotimaasta tuli yksipäiväinen viikkosanomalehti. Uudistuksen myötä lehden ulkoasu muuttui ja sisältöön tuli enemmän yhteiskunnallisia aiheita. Myös tietokonetaito ja digitaalinen kuvankäsittely ovat vaikuttaneet 1990-luvulla toimitustyöhön. (Ekman-Salokangas, Aalto & Salokangas 1988, 362–364; Kotimaa 1995, 49; Löytty-niemi 1988, 344; Salokangas 1987, 344–345.)

Suuri Sanomalehtitutkimus (1988) luonnehti Kotimaata "ikääntyvien lehdiksi". Lukijoista 56 prosenttia oli yli 50-vuotiaita, heistä enemmistö naisia. Kaksi kolmasosaa tilaajista asui maaseudulla. Vuoden 1996 Kansallisessa mediatutkimuksessa yli 50-vuotiaiden osuus oli täsmälleen sama. "Maaseutulukijoita" oli puolet. 25–34-vuotiaita lukijoita oli kahdeksan prosenttia.

Vertailun vuoksi todettakoon, että Lähetysanomien lukijatutkimuksiin (Korteniemi 1980; Leinonen 1995) vastanneista yli kolmannes oli 65-vuotiaita, ja heistä noin 80 prosenttia naisia. Tyypillinen tilaaja oli aktiiviseurakuntalainen, joka osallistui itsekin lähetystyöhön. Lehteä pidettiin hyvänä lähetystietouden lähteenä, mutta myös hengellisen elämän virkistäjänä ja rakentajana.

¹ Suomen lehdistön historiassa (osa 5, 1988) vuoden 1982 levikkimääräksi on ilmoitettu 80 256 ja 1983 79 273. Sen sijaan Suuren Sanomalehtitutkimuksen (1988) mukaan Kotimaan levikki olisi ollut 1983 vielä 83 000.

Kristillisten lehtien tilaajakunnan ikärakenne on yksipuolinen, ellei suoraan vinoutunut. Tilanne lienee epäkiitollinen myös lehden tekijöiden kannalta. Lukijakunnan suuri, ikääntynyt enemmistö kannattaa perinteisiä, uskonnollisia ja hartaita arvoja. Entä missä ovat näistä arvoista, kirkosta ja kristinuskosta vieraantuneet työkäiset ja varsinkin nuoret ja nuoret aikuiset? Millä keinoin nämä ryhmät voisi tavoittaa? Kuinka löytää tasapaino hengellisen sanoman pysyvyyden ja maailman kiivaan muutostahdin välillä? Kuinka välttää kehityskulku, jossa kristillisestä viestimestä tulee vain yhteiset merkitykset jakavan sisäpiirin tuttuja puhuva terapeuttinen tuki ja turva pahaa maailmaa vastaan?

11

2.4 JOURNALISMIA KRISTIKUNNAN JA YHTEISKUNNAN VÄLISSÄ

Jo Kotimaan näytenumeron kannessa lukijoille kerrottiin, että lehti on kristillis-yhteiskunnallinen. Mitä on kristillis-yhteiskunnallisuus? Kesäkuussa 1905 pastori Arthur Malin esitteli suunnitteluasteella olevan, vielä nimettömän lehden linjaa Helsingin pappiskonferenssissa.

"Lehden on puolueettomasti ja tasapuolisesti arvosteltava Kristuksen hengessä jumalansanan mukaisesti kaikkia aikansa ilmiöitä, sekä valtiollisia ja yhteiskunnallisia että tieteellisiä ja taiteellisia, ja seurattava erityisesti Jumalan valtakunnan työtä niin ulkomailla kuin kotimaassa. Lehden on oltava, mikäli mahdollista, kaikkien maamme kristittyjen äänenkannattaja. Sen tulee työskennellä uskonnollisesti suvaitsevassa ja laajasydämisessä hengessä ja kiinnittää huomio myös eriuskolaisliikkeisiin sekä kotona että ulkomailla, jos kohta lehden välttämättömästi on osoitettava rakkautta erityisesti kansankirkkomme ja sen suurta elintehtävää kohtaan." (Ruuth 1949, 13–15.)

Lehden linjassa on huomattavan moderneja korostuksia. Siinä puhutaan tie-teistä ja taiteista, ulkomaiden uskontotilanteen seuraamisesta, jopa uskonnollisesta suvaitsevaisuudesta. Linja kertoo myös yhtenäisyyden ihanteesta, jonka halettiin vaikuttavan eheyttävänä vastavoimana ajan yhteiskunnallisten ristiriitojen keskellä.

Heti Kotimaan alkuaikoina kävi ilmi, ettei kristillis-yhteiskunnallisuus ollut mitenkään yksiselitteinen käsite. Lehden perustamisen jälkeen alkoi vuosia kes-

tänyt kiista linjasta. Vaikeutena oli löytää tasapainoa kristillisyyden ja yhteiskunnallisuuden, kansankirkollisuuden ja yhteiskristillisyyden sekä luterilaisuuden ja herätuskristillisyyden välillä. (Murtorinne 1980, 27–39.)

Linjan merkitystä, kristillisyyden ja yhteiskunnallisuuden suhteita pohdittiin Kotimaan juhlanumeroiden pääkirjoituksissa vuosina 1965, 1985 ja 1995. Suomi oli 1960-luvulla muuttunut "yksimuotoisesta luterilaiskirkollisesta yhteiskunnasta monimuotoiseksi, vapaamieliseksi yhteiskunnaksi", mutta Kotimaan linja säilyi samana. Kotimaata luonnehdittiin "kahden valtakunnan lehdeksi", jonka tehtänä oli "kuunnella ja keskustella, olla rakentamassa yhteisyyttä ihmisestä ihmiseen" (KM 1965, 92).

1985 Kotimaata pidettiin kirkon ja yhteiskunnan välittäjä. Yhteiskunnalle se välitti "kristillisestä uskosta nousevaa evankeliumin ja uuden elämän sanomaa", kirkolle taas "aikansa yhteiskunnan ja ihmisten äänen". Linjan ongelmatkin olivat tiedossa: "Lukijoissamme on niitä, joiden on vaikea ymmärtää tai hyväksyä lehtemme sisällön moninaisuutta" (KM 1985, 141).

Vuoden 1995 juhlanumeron pääkirjoitus (KM 49) pohti kristillisyyden ja journalismin suhteita. Pääkirjoituksen mukaan "Kristillinen näkökulma voi liittyä aitoon journalismiin. Silloin toimitaan lehdentekijöinä oman ammattikunnan eettisten ihanteiden mukaan, mutta ankkuroidaan lehden näkökulma ja sisältö kristilliseen uskoon." Puoluepolitiikan sijasta Kotimaan näkökulma on "kristillinen, eettinen ja älyllinen". Luterilainen tausta merkitsee lojaaliutta kirkolle, "kirkon oikeutettujen intressien puolustamista".

Kotimaan lukija voi olla myös "agnostikko, epäilijä tai ihminen, joka ei pidä itseään 'uskovaisena' tai katsoo olevansa ateisti". Kotimaa on "kirkon työntekijän ja seurakunta-aktivistin työväline, asia- ja ammattilehti". Se on myös yleislehti, joka tarjoaa "kulttuuriaineistoa, perhe-elämää koskettavia juttuja, televisio-ohjelmia, jopa ruokavinkkejä."

Kristilliset lehdet ovat erikoislehtiä, joiden tehtävä on vaalia yhteistä uskoa ja lukijayhteisön kristillistä identiteettiä. Jos lukijoita tarkastellaan hengellinen-maallinen -jatkumona, enemmistö todennäköisesti sijoittuu hengelliselle puolelle. Kotimaan valikoituneella lukijakunnalla voi olla tarkkojakin käsityksiä siitä, mitä kristillisuus merkitsee ja millä tavoin lehden sitä tulisi käsitellä. Jännitteinen kristillis-yhteiskunnallinen linja voi joutua ristiriitaan lukijoiden käsitysten kanssa. "Hengelliselle" ääripäälle lehti saattaa olla liian yhteiskunnallinen. "Maallinen" ääripää taas ei välttämättä hyväksy hengellisen lehden puuttumista yhteiskunnan asioihin.

3 KUN KULTTUURIT KOHTAAVAT

Kulttuuri on...

...monimutkainen kokonaisuus, joka kattaa tiedon, uskomukset, taitteen, moraalin, lain, tavat sekä monet muut kyvyt ja tottumukset, joita ihminen yhteisön jäsenenä omaksuu.¹

...henkilön teoria siitä, mitä hänen kanssaihmisensä tietävät, uskovat ja tarkoittavat; teoria koodista, jota noudatetaan, ja pelistä, jota pelataan siinä yhteisössä, johon hän on syntynyt.²

...ihmisten tapa elää, yhteiset arvot, oletukset, säännöt ja sosiaaliset toiminnot, jotka rakentavat ja vahvistavat henkilökohtaista ja yhteisöllistä identiteettiä ja turvallisuutta.³

...yhteisön jäsenten keskinäinen sopimus arvoista, normeista, säännöistä, rooliodotuksista ja merkityksistä, jotka ohjaavat yhteisön jäsenten käyttäytymistä ja viestintää sekä tämän toiminnan seurauksena syntyneet teot ja tuotteet.⁴

...työkalupakki, jonka sisällä on symboleita, tarinoita, rituaaleja ja maailmankuvia toimintastrategioiden keksimiseen.⁵

Sana kulttuuri on abstraktio, yritys nimetä ja käsitteistää hyvin laajaa ja monimutkaista ilmiömaailmaa. Kulttuuri on jotain perimmäistä ja olennaista, eräänlaista inhimillisen olemassaolon käsikirjoitusta. Kulttuuri on myös yhteisöllinen käsite: ihmiset yhdessä luovat, ylläpitävät ja muokkaavat kulttuuria. Lisäksi kulttuuri on välttämättä yhteydessä viestintään. "Kulttuuri opitaan viestintätilanteessa, toiminnassa toisten ihmisten kanssa... Ilman ihmistä, hänen viestintäänsä ja kasvuyhteisöä ei olisi kulttuuriakaan" (Kaikkonen 1994, 68-69).

Toiseen maailmansotaan asti vieraita kulttuureja tutkittiin pääosin antropologian⁶ ja kielitieteen parissa. Ajan myötä kulttuurin määritelmät ovat muuttu-

¹ Biernatzkin (1996, 6) lähde: Tylor, E., 1871. Primitive Culture. London: John Murray.

² Cudykunstin (1994, 36) lähde: Keesing, R., 1974. Theories of Culture. Sivut 73-97 teoksessa Annual Review of Culture.

³ Lull 1995, 185.

⁴ Kaikkonen 1994, 69.

⁵ Biernatzkin (1991, 19-20) lähde: Swidler, A., 1986. Culture in Action: Symbols and Strategies. Sivut 273-286 teoksessa American Sociological Review. Vol 51, April.

⁶ Määritelmän mukaan antropologia on ihmislajin, sen toimien, nykyisyyden ja menneisyyden tutkimusta (Hunter & Whitten 1985, 280).

neet arvottavista neutraaleiksi ja konkreettisista abstrakteiksi.¹ Vanhoissa määritelmässä korostuivat mitattavat saavutukset tai kyvyt, uudemmissa sen sijaan puhutaan käsitteistä, merkityksistä ja symboleista.

Kulttuurienvälisen *viestinnän* tutkimus alkoi erottua omaksi tieteenalaksi 1960–70-luvulla. Alkuvuosina tutkimus oli hajanaista ja se pyrki vakuuttavuuteen jäljittelemällä luonnontieteiden matemaattis-tilastollista tarkkuutta ja yleistettävyyttä (Casmir & Asucion-Lande 1989). Alan tutkimus on lisääntynyt ja aiheesta on julkaistu mittava määrä kirjallisuutta. Tyypillinen kulttuurienvälisen viestinnän kirja alkaa luvulla, joka kuvaa "maailman muuttumista".

Ihmisten liikkuvuus ja kulttuurienvälinen kanssakäyminen on lisääntynyt. Tähän on vaikuttanut muun muassa (viestintä)teknologian kehitys. Viestintäyhteysien määrä kasvaa, ne ovat yhä tehokkaampia ja halvempia, ja ne vähentävät ajan ja paikan rajoituksia. Talouselämä on kansainvälistynyt. Työelämässä vaaditaan kansainvälistä kokemusta, opiskelu ja työharjoittelu ulkomailla on jo arkipäiväistä. Turismista on kasvanut suoranainen teollisuudenala. Lisäksi maailmassa on pakolaisia enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

Lyhyesti: kulttuurien kohtaaminen on yhä todennäköisempää.

Kun kahden kulttuurin edustajat kohtaavat, kumpikin esiintyy oman käsikirjoituksensa mukaan. Kumpikin on omaksunut omasta kulttuuristaan ajattelutapoja, viestintätietoja ja -taitoja sekä odotuksia toisen viestijän toiminnasta. Yllättäen tutut itsestänselvyydet häviävät. Väärinkäsityksiä, ongelmia ja ristiriitoja syntyy kuin tyhjästä. Viestijät etsivät johtolankoja uuden, hämmentävän tilanteen jäsentämiseksi. Kulttuuri – se mikä on ollut näkymättömissä ja arkitietoisuuden ulkopuolella – näyttäytyy koko voimallaan.

Kulttuurien kohtaaminen on itse asiassa erilaisuuden kohtaamista. Tiénou (1993, 248²) esittää viisi strategiaa, joilla erilaisuuteen voidaan suhtautua ja sitä työstää. Erilaisuus voidaan häivyttää puhumalla vain samanlaisuudesta. Tällöin kyseessä on homogenisaatio, yhtenäistäminen. Erilaisuus voidaan myös demonisoida, leimata pahaksi, joka täytyy tuhota. Kun erilaisuus kolonialisoidaan, sitä pidetään alempiarvoisena ja oletetaan, että se kehityksen myötä poistuu. Kun erilaisuus romantisoidaan, sitä pidetään eksoottisena ja ylempiarvoisena. Jos taas erilaisuudesta iloitaan sen itsensä vuoksi, voidaan puhua pluralisoinnista.

¹ Yleiskielessä kulttuurilla on säilynyt sivistyksen laatua, tasoa ja saavutuksia mittaava ja arvottava merkitys. Suomen kielen perussanakirjan (1990) mukaan kulttuuri on "yhteisön tai koko ihmiskunnan henkisten ja aineellisten saavutusten kokonaisuus; sivistys" tai "yksilön tai yhteisön henkisten tai ruumiillisten kykyjen kehittäminen tai kehittyneisyys, ajattelu- tai toimintatapojen kehittyneisyys, vaikiintuneet toimintatavat".

² Tiénoun lähde: Schreiter, R., 1989. Teaching Theology from an Intercultural perspective. Sivut 13–14 teoksessa Theological Education Vol. 26, no 1.

Kulttuurien kohtaamisen tulos saattaa olla rikastuttava, opettava ja tasapainoinen yhteiselämä. Toisaalta tuloksena voi olla vaikeita konflikteja, sortoa, jopa väkivaltaa. Ihmisillä ja ihmisryhmillä on taipumus toimia kilpailevasti ja syrjivästi. Omaa ja ryhmän identiteettiä ("me", ingroup) puolustetaan ja vahvistetaan kaikin keinoin – yleensä toisten ("he", outgroup) kustannuksella. Kielteiset asenteet, ennakkoluulot ja stereotypiat juurtuvat syväälle, niiden muuttaminen on hyvin vaikeaa. (Cargile & Giles 1996; Kaikkonen 1994.)

Kulttuurienvälisen viestinnän tutkimukselle on siis tarvetta. Sen ongelma on kuitenkin (yli)korostunut länsimaisuus. Lähtökohdat ja oletukset heijastelevat läntisen, yleensä anglosaksisen puhekulttuurin ihanteita. Tutkimushenkilöt ovat tyypillisesti amerikkalaisia keskiluokkaisia college-opiskelijoita tai liikemiehiä. Tulosten on uskottu ja haluttu olevan yleistettävissä kaikkiin kulttuureihin (ns. culture-general -näkökulma; toinen, culture-specific -näkökulma taas painottaa viestinnän tietojen ja taitojen kulttuurista erityisyyttä).

15

Alaa on hallinnut määrällinen tutkimus.¹ Kun materiaali on tilastollisessa muodossa, sitä on kätevää tutkia eri muuttujilla, jotka kuitenkin saattavat olla täysin irrallaan viestintätilanteiden todellisuudesta. Tutkimusta on tehty toisinaan hyvinkin positivistisessä hengessä, kun taas laadullisia menetelmiä on epäilty tai jopa väheksytty. (Casmir & Asuncion-Lande 1989; Chen & Starosta 1996; Johnson & Tuttle 1989; Koester, Wiseman & Sanders 1993; Martin 1993.)

Moon (1996) arvostelee kulttuurienvälisen viestinnän tutkimusta siitä, että tiedepoliittisista ja historiallisista syistä tietyt peruskäsitteet ja tutkimusmentelmät ovat saaneet valta-aseman, samalla kun toiset on suljettu pois. Yleensä kulttuuri on yksinkertaistaen ja jähmeästi määritelty lähinnä vain kansallisuuden mukaan. Valtasuhteita käsitellään varsin ongelmattomasti – tai ne jäävät kokonaan tutkimuksen ulkopuolelle. Kulttuurienvälisen viestinnän määritelmässä tulisi kuitenkin ottaa huomioon myös viestijän ja viestinnän muita positioita, kuten sukupuoli, yhteiskuntaluokka, etninen erityisyys tai uskonto.

¹ Suorastaan prototyyppimäinen esimerkki kulttuurienvälisen viestinnän määrällisestä tutkimuksesta on Gudykunst & Ting-Toomeyn (1988) kirja *Culture and Interpersonal Communication* (Newbury Park: Sage Publications). Teos on ikään kuin hakemisto tai luettelo, joka on täynnä sirpalemaisia, irrallisia tutkimustuloksia. Tulokset esitellään pääosin numeroina, tilastollisina laskutoimituksina, prosentteina ja määrällisinä vertailuina ("mitä enemmän...sitä vähemmän"). Tällainen tutkimusnäkemys on varsin positivistinen – etenkin kun ottaa huomioon, että tutkimuskohteena on kaksi niinkin laajaa ja monimutkaista ilmiötä kuin kulttuuri ja inhimillinen viestintä.

3.1 KYLLÄ SIPERIA OPETTAA ELI KULTTUURI- SHOKISTA SOPEUTUMISEEN

Jokainen ihminen omaksuu ja oppii lapsuudessa ympäröivän yhteisönsä kulttuurin. Tämä enkulturaatioksi kutsuttu oppimisprosessi on hyvin monimutkainen. Kulttuurisia arvoja, normeja, sääntöjä, käsityksiä, toimintatapoja, käyttäytymismalleja, tietoja ja taitoja opitaan paitsi omilta vanhemmilta, myös ystäviltä, opettajilta, monilta eri viiteryhmiltä ja joukkoviestimiltä. (Biernatzki 1991, 18, 152; Cudykunst 1994, 37.)

16

Uudessa kulttuurissa se mikä oli tuttua ja turvallista – vaikkakin usein tiedostamatta – on vaihtunut vieraitten merkkien ja merkitysten kaaokseksi. Kaikki kulttuuriset johtolangat tuntuvat olevan hukassa. Hämmentävää, sekavaa, yllätyksellistä ja epävarmaa tilannetta kutsutaan kulttuurishokiksi.

Shokin oireita ovat turvattomuus, jännittäminen, stressi, jopa fyysinen tai henkinen sairastuminen. Vaihtelevien tunteiden kirjoon kuuluvat ärtymys, vihamielisyys, kyynisyys, turhautuminen, epävarmuus, suru, ikävä, yksinäisyys, väsymys ja ahdistus. Ihminen reagoi kulttuurishokkiin ja sen herättämiin tunteisiin erilaisin psykologisin puolustusmekanismein: torjumalla, tukahduttamalla, taantumalla ja eristäytymällä. (Brown 1990, 35–36¹; Kim 1995, 177; Metsälä 1990, 15²; Rusanen 1993.)

Vaikeuksista huolimatta suurin osa ihmisistä sopeutuu uuteen kulttuuriin. Sopeutuminen on monimutkainen ("kaikki vaikuttaa kaikkeen") ja dynaaminen viestintä- ja oppimisprosessi, johon vaikuttavat sekä henkilön sisäiset tekijät että ulkoiset ympäristötekijät. Ajan myötä tapahtuvaa sopeutumista uuteen kulttuuriin kutsutaan akkulturaatioksi.³ (Acton & de Felix 1990; Brown 1990; Kim 1995, 172–176.)

Kulttuuriseen sopeutumiseen vaikuttaa oma etninen erityisyys, kuten ihonväri, aiempi kulttuurienvälinen kokemus, kohdekulttuurin avoimuus ja toisaalta sen

¹ Brownin lähde: Adler, P., 1972. Culture Shock and the Cross-Cultural Learning Experience. Teoksessa Readings in Intercultural Education. Vol 2. Pittsburgh: Intercultural Communication Network.

² Metsälän lähde: Craig, J., 1984. Culture Shock. Singapore and Malaysia.

³ Kimin (1995, 174) mukaan kulttuurienvälisen viestinnän kirjallisuudessa termien määritelmässä on horjuvuutta. Itse hän käyttää adaptation-termiä yläkäsitteenä, joka sisältää samantyyppiset, mutta merkityksiltään rajatut termit acculturation, assimilation, coping ja adjustment.

yhdenmukaisuusihanteet. Sopeutumista helpottavat (kulttuurienvälinen) viestintäkompetenssi ja yksilölliset luonteenpiirteet kuten avoimuus, herkkyyys, joustavuus, periksiantamattomuus ja epävarmuuden sietäminen.

Ihmissuhteet uudessa kulttuurissa ovat sopeutumisen kannalta ensiarvoisen tärkeitä. Myös tiedotusvälineet auttavat kielen ja kulttuurin oppimisessa. Tiivis yhteydenpito omiin maanmiehiin luo turvallisuutta. Pidemmän päälle tämä kuitenkin hidastaa sopeutumista uuteen kulttuuriin. Joskus samanmaalaisten ryhmä saattaa suojautua kulttuurisen sopeutumisprosessin vaikeuksilta painostamalla omia jäseniään yhdenmukaisuuteen ja vahvan ryhmäidentiteetin säilyttämiseen. (Kim 1995, 180–187.)

Sopeutumisprosessista voidaan erottaa neljä eri vaihetta. Ensimmäinen vaihe on "kuherruskuukausi", jolloin kaikki tuntuu myönteisellä tavalla uudelta, jännittävältä ja eksoottiselta. Toinen vaihe on kulttuurishokki, jota yritetään ratkaista esimerkiksi arvostelemalla paikallisia olosuhteita, etsimällä apua maanmiehiltä tai pakenemalla vaikeuksia. Kolmas vaihe on toipuminen, jolloin aletaan hyväksyä ympäristön ja ihmisten erilaisuus; samalla opitaan uusia tapoja selviytyä eri tilanteissa. Neljäs vaihe on sopeutuminen, uuden kulttuurin hyväksyminen, analyttisempi ymmärtäminen ja siitä nauttiminen. (Brown 1990, 36; Kim 1989, 278¹; Yoshikawa 1989.)

Sopeutumisprosessi ei edisty tasaisesti ja lineaarisesti, vaan syklistesti ja "heittelehtien". Kun eteen tulee uusi stressitilanne, ihminen yrittää selvitä siitä. Selviytymis- ja sopeutumisyritysten myötä hän oppii uutta, kasvaa ja pääsee askeleen eteenpäin – kunnes seuraava ongelmatilanne taas heittää hänet taaksepäin (Kim 1995, 178).

Kulttuurishokki on luonnollinen ja myös tarpeellinen reaktio. Sopeutumisen myötä tapahtuu yleensä myönteistä kasvua ja kehitystä. Toimintakyky (functional fitness) kehittyy ja henkinen hyvinvointi lisääntyy. Henkilö oppii tarkastelemaan omaa taustaansa, uutta kulttuuria ja näiden vuorovaikutusta entistä tietoisemmin ja myönteisemmin. (Acton & de Felix 1990, 29; Brown 1990, 38; Kim 1995, 177–179.)

Uuteen kulttuuriin sopeuduttuaan henkilölle kehittyy uudenlainen kulttuuriidentiteetti. Hän ei ole sidoksissa omaan kulttuuriinsa, muttei ole täysin natiivin roolissa myöskään uudessa kulttuurissa. Vanhan ja uuden, tutun ja vieraan yhdistelmistä ja kulttuurisista oppimiskokemuksista syntyy "kulttuurienvälinen" tai "kaksikulttuurinen" identiteetti. (Agar 1994, 134–135; Biernatzki 1991, 151; Kim 1995, 179; Reed 1985, 143–145; Yoshikawa 1989.)

¹ Kimin lähde: Oberg, K., 1958. Culture Shock: Adjustment to New Cultural Environments. Sivut 170–179 teoksessa Practical Anthropology, 7.

3.2 HYVÄ, PAREMPI, KOMPETENTTI?

Uuteen kulttuuriin sopeutumista ja siinä toimimista helpottaa viestintäkompetenssi, kyky tavoitteelliseen ja tulokselliseen viestintään vieraassa kulttuurissa (Lehtonen 1993, 24). Kompetenssi on dynaaminen ja tilannesidonnainen ilmiö, johon vaikuttavat kaikki viestijäosapuolet. Sen keskeisiä ulottuvuuksia ovat viestinnän tarkoituksenmukaisuus ja tehokkuus. Tarkoituksenmukainen viestijä ymmärtää viestinnän tilannekohtaisia sosiaalisia ja kulttuurisia normeja ja välttää rikkomasta näitä. Tehokas viestijä saavuttaa tavoitteitaan. (Chen & Starosta 1996; Martin 1993; Spitzberg & Cupah 1984.)

18

Kompetenssi voidaan jakaa affektiiviseen, kognitiiviseen ja behavioraaliseen osa-alueeseen. Affektiiviseen alueeseen kuuluvat motivaation lisäksi viestintäasenteet kuten avoimuus. Kognitiiviseen alueeseen kuuluvat tiedot viestintätilanteesta, tietoisuus omasta ja muiden viestinnästä sekä herkkyys tehdä havaintoja viestinnästä. Behavioraaliseen alueeseen kuuluvat (puhe)viestintätaidot ja niiden soveltaminen käytännössä. (Chen & Starosta 1996; Kim 1995; Lehtonen 1993; Martin 1993; Spitzberg & Cupah 1984.)

Puheviestintätaitoja voidaan luokitella eri perustein. Havainnoinnin ja kuuntelemisen taidot – muun muassa erittely, vertailu, tiivistäminen, päättely – ovat sanoman käsittelemiseen liittyviä taitoja. Esiintymistaidot voidaan jakaa, joskin hieman keinotekoisesti, sisältöön ja muotoon liittyviin taitoihin. Ryhmäviestintätaitoja ovat esimerkiksi interaktion seuraamisen ja keskustelun ylläpitämisen taidot sekä erilaiset päätöksentekoon, ongelmanratkaisuun ja konfliktien käsittelyyn liittyvät taidot. (Enemmän ja tarkemmin taidoista: Valo 1995, 67–81.)

Kulttuurienvälisessä viestintätilanteessa vieraan kielen hallinta on luonnollisesti tärkeää. Muita tärkeitä asenteita ja taitoja ovat empaattisuus, avoimuus, tois(enlais)ten kunnioittaminen, tietoisuus omasta ja muiden viestinnästä, herkkyys tehdä havaintoja, psykologisten stressitilanteiden ja epävarmuuden sietäminen sekä joustavuus. (Chen & Starosta 1996; Hammer 1989; Martin 1993.)

Viestintätietoja ja -taitoja voidaan opiskella. Kulttuurienvälinen viestintäkoulutus pyrkii helpottamaan uuteen kulttuuriin sopeutumista ja kanssakäymistä eri kulttuurien edustajien kanssa omassa maassa. Ihannetapauksessa oppija ymmärtää paremmin uutta kulttuuria, sen ihmisten ja ajattelutapojen erilaisuutta. Hän haluaa viestiä, on tyytyväinen viestintäänsä ja ihmissuhteisiin, ja jopa työskentelee tuloksellisesti. Nämä ominaisuudet ovat myös sopeutumisen mittareita. (Brislin 1989; Cargile & Giles 1996; Cushner & Brislin 1996.)

Koulutusfilosofiat, -menetelmät ja -tavoitteet vaihtelevat. Yhden näkemyksen mukaan viestintätiedot ja -taidot ovat yleispäteviä kaikissa kulttuureissa, toisen mukaan taas jokaisessa kulttuurissa tarvitaan erilaisia tietoja ja taitoja. Opetusmenetelmät vaihtelevat helppojen "niksikirjojen"¹ opeista ja teorialuennoinnista attribuutioharjoituksiin ja elämykselliseen oppimiseen. (Cargile & Giles 1996; Cushner & Brislin 1996; Hammer 1989; Lehtonen 1993.)

Koulutuksen tuloksellisuutta on tutkittu vähän. Tutkimusten mukaan tavoitteet ovat usein epärealistisia ja tulokset varsin kyseenalaisia. Sosiaalipsykologia on osoittanut, että asenteita on hyvin vaikea muuttaa. Jos uusi tieto horjuttaa omia asenteita, siihen suhtaudutaan valkoiden, vältellen tai kokonaan torjuen. Pahimmassa tapauksessa koulutus jopa vahvistaa kielteisiä asenteita. Lisäksi tietopuolisesta opetuksesta on vielä pitkä matka käytäntöön, siihen, että muutokset näkyvät todellisissa viestintätilanteissa. (Cargile & Giles 1996.)

19

Kulttuurienvälisen viestinnän kompetenssia ja oppimista voidaan lähestyä myös "kolmannen kulttuurin" näkökulmasta käsin. Sen mukaan kulttuurien kohtaamisessa ei ole kysymys vain sopeutumisesta tai yhteensulautumisesta. Sen sijaan kulttuurisessa vuorovaikutuksessa henkilölle syntyy kokonaan uusi monikulttuurinen, kansainvälinen identiteetti.

Monikulttuurisen henkilön ominaisuuksia ovat joustavuus, tilannekohtaisuus, luovuus, herkkyys, avoimuus ja empaattinen ymmärrys. Henkilö ammentaa molemmista kulttuuritaustoistaan, muttei ole ehdottoman sitoutunut kumpaankaan niistä. Erilaiset muutokset ja uudelleenmäärittelyt ovat hänelle tuttuja ja jatkuvia prosesseja. (Agar 1994; Biernatzki 1991; Casmir & Asuncion-Lande 1989; Kim 1995; Listo-Alén 1993²; Yoshikawa 1989.)

Kulttuurienvälisen viestinnän kirjoissa esitellään usein hyvin ihanteellisia malleja ja tavoitteita, mikä on sinänsä myönteistä ja lisää oppimismotivaatiota. Toisaalta mikään teoria ei täysin onnistu kuvaamaan inhimillisen viestinnän ja ihmissuhteiden värikylläisyyttä, hienovaraisuutta ja monimutkaisuutta. Kulttuurienvälisen viestinnän arkitodellisuus voi olla niin vaativaa, että teoriapitoiset viestintämallit ihanteellisine tavoitteineen ja (yli)loogisine, länsimaisine oletuksineen tuntuvat lähinnä turhauttavilta.

¹ Hyvä esimerkki niksikirjasta on Vientikoulutussäätiön julkaisu "80 maata suomalaissilmän" (1989, nro 77). Jokaisesta maasta kerrotaan muutamalla sanalla noin 30 seikkaa aikakäsityksestä ja alkoholista uskontoon, väreihin ja ystävyteen. Vientikoulutussäätiöllä on kuitenkin myös julkaisuja, joissa kulttuurienvälisiä kanssakäymistä käsitellään mielenkiintoisemmin ja analyttisemmin.

² Listo-Alénin lähde: Hoopes, D., 1981. Intercultural Communication Concepts and the Psychology of Intercultural Experience. Sivut 10-38 teoksessa Pusch, M. (Ed.), Multicultural Education. A Cross-Cultural Training Approach. USA: Intercultural Network, Inc.

3.3 MEDIAN POHJOINEN MAAILMA

Joukkoviestimet vaikuttavat ihmisten käsityksiin ja mielikuviin vieraista kulttuureista. Vaikutus on erityisen suuri, jos viestimet ovat tärkein lähde, jonka perusteella yleisöt muodostavat käsityksensä. Suomalainen tiedonvälitys on hyvin Eurooppa-keskeistä, jopa "euroskleroottista". Euroopan lisäksi kolmen kärjessä ovat yleensä Yhdysvallat ja Japani. Tiedonvälitystä Aasian kehitysmaista, Afrikasta sekä Etelä- ja Keski-Amerikasta säätelee "vaikenemisen formaatti" (Kivikuru 1996; Kivikuru & Rantanen 1994, 86).

20

Tiedonvälityksen vääristymiä on yritetty oikaista, mutta tulokset ovat usein jääneet teorian ja periaatteiden tasolle. Unesco ja muut kansainväliset järjestöt ovat muotoilleet periaateohjelmia, joista tärkeimpiä on Uusi kansainvälinen tiedotusjärjestys (New World Information Order, NWIO¹). Sen tavoite on "kolonialismin purkaminen ja demokratisointi tiedonvälityksessä ja viestinnässä, sekä kansallisesti että kansainvälisesti, kansojen välisen rauhanomaisen rinnakkainolon pohjalla, kunnioittaen niiden kulttuuri-identiteettiä" (Hemánus 1986, 14-17).

(Stereo)tyypillinen Etelän-utinen on kuitenkin edelleen "huono uutinen". Kivikurun (1996, 230) mukaan Suomen tiedonvälityksen Etelän-kuva on "hyvin suppea, valikoiva ja stereotyyppinen, pienillä ja keskisuurilla välineillä liki olematon. Ja kun tila on rajallinen, myös jutut mahtuvat tiukasti 'kovien' uutisten kategoriaan: sota, vaaleja, talouden alamäkeä, korruptiota."

Kehitysmaaideologiat kertovat ihmisten suhtautumisesta kehitysmaiden ongelmiin ja niiden syihin. Konservativismin mukaan alikehittyneisyys johtuu maan asukkaiden ominaisuuksista ja luonnonoloista. Reformistisen käsityksen mukaan ongelmat johtuvat yleisestä niukkuudesta ja tuotantotekijöiden puutteesta. Vallankumouksellisen käsityksen mukaan alikehitys on maailmanlaajuinen ongelma. Ongelman aiheuttavat sekä rikkaiden ja köyhien maiden eriarvoisuus että tästä johtuva rakenteiden vääristyneisyys (Aaltonen & Maasilta 1987, 20-21²).

¹ Enemmän NWIO:sta, sen menneisyydestä ja nykyisyydestä, saavutetuista ja saavuttamatta jääneistä tavoitteista, tiedonvälityksen ja kehitysongelmien suhteista, 3. maailman joukkoviestinnästä ja länsimaiden hallitsemista kansainvälisistä tiedotusmarkkinoista: Stevenson, R., 1988. *Communication, Development, and The Third World: The Global Politics of Information*. New York: Longman

² Aaltonen & Maasilan lähde: Kalela, A. & K. Pietilä, 1974. *Kehitysyhteistyön tiedotustutkimus I-III. Yleiseen mielipiteeseen kohdistuva tutkimus Suomen kehitysyhteistyöpolitiikasta*. Sarja A, 47 a b c. Tampere: Tampereen yliopiston tutkimuslaitos.

Vielä 1960-luvulla käsitykset kehitysmaista olivat eksotisoivia ja kehitys-
apuasenteet varsin kielteisiä. 1970-luvulla tietoisuus lisääntyi, mikä näkyi myös
tieteellisessä tutkimuksessa ja politiikassa. 1980-luvun suurmittaisessa nälänhä-
tä- ja katastrofiuutisoinnissa tiedotusvälineet ottivat kehitysmaa- ja kehitysapu-
myönteisen roolin. Tällä oli vaikutusta myös yleiseen mielipiteeseen (Aaltonen &
Maasilta 1987, 138–155).

Kivikuru (1996, 231) arvostelee tiedotusvälineiden välittämiä 1990-luvun
Etelän-kuvia. Niissä esitellään vallanpitäjiä, mutta tavalliset ihmiset ovat poissa
vielä näkyvämmän kuin Pohjoisen uutisoinnissa. "Päälliköt ovat monumentaalisia
ja sotilaiden suojaamia, kansa liikkuu ja kuolee laumoissa, passiivisesti ja ää-
nettömästi".

Myös lähetysjutut ovat kuvauksia Etelästä, koska valtaosa lähetystyön koh-
demaista on (edelleenkin) kehitysmaita. Lähetysmaiden ja -kulttuurien kuvaukset
kertovat Kotimaa-lehden ja sen toimittajien sekä laajassa mielessä koko suoma-
laisen yhteiskunnan kulttuurienvälisestä tietoisuudesta ja herkkyydestä. Vielä jo-
kin vuosikymmen sitten – myös tutkimukseeni kuuluvalla 1960-luvulla – varsin
harvoilla suomalaisilla oli mahdollisuus matkustella ulkomailla. Vielä harvem-
millä oli henkilökohtaisia kontakteja eri kulttuurien edustajien kanssa.

Tällaisessa tilanteessa tiedotusvälineiden suodattamilla kuvauksilla ja kerto-
muksilla vieraista kulttuureista on erityisen suuri merkitys. Ehkä kaikkein vai-
kuttavin kuvaaja on televisio. Toinen vaikuttava kuvaaja on elokuva. Satavuotias
elokuva on televisiota paljon vanhempi media. Elokuvan kuvaukset ovat televi-
siota fiktiivisempiä ja "taiteellisempia". Kaikkein laajalevikkisimpiä ja vanhimpia
kulttuurien kuvaajia ovat kuitenkin kirjat, sanoma- ja aikakauslehdet.

Tarkastelen työssäni sitä, kuinka Kotimaan jutuissa kuvataan lähetysmaiden
kulttuuria ja ihmisiä. En pyri selvittämään, miten lähetystyökuvaukset vaikuttavat
lukijoihin. Sen sijaan pohdin, miksi kuvaukset ovat sellaisia kuin ovat, miten ne
ovat muuttuneet ja miksi.

Olen kiinnostunut myös siitä, kuinka jutuissa kuvataan itse lähetystyönteki-
jöitä ja heidän sopeutumistaan uuteen kulttuuriin. Millaisia ongelmia jutuissa ku-
vataan ja miten ongelmien syitä eritellään? Miten kulttuurien ja niiden erilai-
suuden kohtaamista kuvataan? Kenen äänellä jutut puhuvat? Millaisia päätelmiä
juttujen perustella voi tehdä lähettien kulttuurienvälisen viestinnän tiedoista ja
taidoista?

4 LÄHETYSTYÖ JA MISSIOLOGIA

"Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käskenyt teidän noudattaa" (Matteus 28:17–20).

Kristillisen lähetystyön lähtökohta löytyy Raamatusta, Jeesuksen antamasta lähetyskäskystä, jonka on tulkittu koskevan kaikkia kristittyjä kaikkina aikoina. Myös Vanhasta testamentista on löydetty lähetysteologisia perusteita. Juutalaisten historia, Messiaan odotus ja siihen liittyvät profetiat on tulkittu osaksi Jumalan pelastushistoriaa. (Ahonen 1989; Laato 1990.)

Laajassa mielessä missioksi eli lähetykseksi voidaan ymmärtää mikä tahansa laajenemisyritys, jolla pyritään "voittamaan ihmisten mieliä ja sydämiä". Lähetin edustamaa sanomaa (uskonto, poliittinen ideologia, tuote) viedään alueille, joilla sitä ei vielä tunneta tai hyväksytä. Tehtävä eli missio¹ on vakuuttaa ihmiset sanoman ylivertaisuudesta niin, että he itsekin alkavat julistaa sitä omassa yhteisössään. Parhaassa tapauksessa sanoma ajan myötä vakiintuu ja saa jopa institutionalisoidun aseman.

Näin väljä määritelmä ei tee eroa vaikkapa Coca-Colan, sosialismin tai kristinuskon välille. Uskonto on kuitenkin siinä mielessä itsenäinen ja erityinen ilmiö, että sen sanoma koskettaa koko elämän totaliteettia. Uskonto edustaa kulttuurin perustavaa laatua olevia arvoja ja perimmäisiä oletuksia todellisuuden luonteesta, maailmasta ja ihmisestä. (Biernatzki 1991, 1–10.)

Kristillistä lähetystyötä on tehty 2000 vuotta. Lähetystyön historian voi jakaa neljään jaksoon (Kena 1974).² Ensimmäinen jakso alkoi Jeesuksen ristiinnaulitsemisen jälkeen (n. 30 jKr) ja jatkui vuoteen 300. Tänä aikana kristinuskolevisi Välimeren maihin ja Pohjois-Afrikkaan. Toinen jakso jatkui 1300–1500-luvuille, jolloin kristinuskolevisi koko Eurooppaan. Ajanjaksoon sisältyvät myös ristiretket sekä taistelu uskonnolliseksi ja poliittiseksi uhkaksi koettua islamia vastaan.

¹ Englannin kielessä sana mission merkitsee lähetystyön lisäksi (elämän)tehtävää, kutsumusta, komennusta, valtuuskuntaa ja lähetystyä. Suomen kielen lähetystyö-käsitteellä ei ole näin monia merkityksiä. Latinan missio-sana on lähempänä englannin monia merkityksiä, mutta sitä käytetään suomessa harvoin.

² Tässä käytetty nelijako on varsin karkea ja yleisluontoinen. Seikkaperäisempi selvitys lähetystyön 2000-vuotisesta historiasta löytyy esimerkiksi teoksesta Kristillisen lähetystyön historia (Schlunk, M., 1973).

1500–1800-luvuilla löytöretkeilijöiden ja valloittajien katolinen usko levisi uusiin maanosiin. Vuonna 1540 perustettu jesuiittajärjestö alkoi käyttää missiosanaa kuvaamaan toimintaa ei-kristittyjen kansojen ja protestanttisten kerettäläisten keskuudessa. Ensimmäiset protestanttiset lähetykset perustettiin 1600–1700-luvulla Amerikassa, Englannissa ja Saksassa sekä 1800-luvulla Skandinavian maissa.

Neljäs jakso, siirtomaalähetyksen kausi alkoi 1800-luvun alussa ja jatkui noin 1950-luvulle. Tällöin siirtomaavalta oli laajimmillaan ja kilpailu maailmankaupasta kiristyi. Uutiset "kaukomaista" ulottuivat yhä useammin myös tavallisen kansan pariin. 1800-luvulla, "lähetyksen vuosisadalla", syntyi voimakas lähetyksinnostus. Toisen maailmansodan jälkeen monet siirtomaat itsenäistyivät. Nuoret valtiot arvostelivat länsimaiden lähetystoimintaa osallisuudesta siirtomaajan sortoon ja vallankäyttöön.

Nykyään lähetystyötä tehdään kaikissa maanosissa, mukana työssä ovat yhä enemmän myös nuoret kirkot. Lähetystyötä pidetään tarpeellisena myös perinteisesti kristityillä alueilla, erityisesti Euroopassa. Kristillisen lähetyksen parissa joudutaan ratkaisemaan monia uusia kysymyksiä. Lähetystyötä haastavat voimakas kaupungistuminen, maallistuminen, vieraantuminen kirkosta sekä ei-kristillisten uskontojen lähetyksaktiivisuuden ja lukumäärän lisääntyminen. (Conn 1993; Kuzmic 1993; Smedjebacka 1988 & 1990.)

Missiologian (missiology, Missionslehre, science missionnaire) eli lähetystieteen tehtävä on tutkia tieteellisesti ja kriittisesti kristillisen kirkon lähetystoimintaa ja lähetystehtävän¹ perusteita, rakenteita ja menetelmiä. Missiologian tärkeitä lähteitä ovat kulttuuriantropologia, sosiologia ja valtiooppi. Varhaisin, 1200–1300-lukujen "lähetystiede" oli Raamatun kääntämiseen liittyvää kielentutkimusta. Varsinaisesti missiologinen tutkimus sai vauhtia 1800-luvun lähetyksinnostuksesta (1874 Saksassa alkoi ilmestyä Allgemeine Missions Zeitschrift) ja vakiintui 1900-luvun alkupuolella. (Verkuyl 1971, 1–17.)

Suomalaiseen lähetyksentutkimukseen voi parhaiten tutustua Suomen Lähetyksen (SLS) kirjastossa. Lähetyksentutkimus on varsin monitieteistä: sitä on tehty teologian, kieli-, kasvatustieteiden, kirjallisuuden- ja jopa musiikkitieteen näkökulmista. Tutkimusaiheita ovat olleet esimerkiksi kehitysapuprojektit, lähettien koulutus, tunnettujen lähetyksenteologioiden ajattelu ja elämäntyö, lähetyksenvirret, lähetyksen asema kirkkolainsäädännössä ja jopa Tansanian evankelis-luterilaisen kirkon naispappeuskeskustelun argumentointi.

¹ Määritelmän mukaan tehtävä on laaja: kirkon tulee olla Jeesuksen todistaja, osoittaa anteeksiantoa, armoa ja vapautusta, huolehtia luomakunnasta, palvella tasavertaisesti kaikkia ihmisiä sekä toteuttaa Jumalan ohjeiden mukaista yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta (New Dictionary of Theology 1988).

4.1 PAKANAPARAT, LÄHETYSTYÖN KRIISI JA UUDET TEOLOGIAT

Lähetystyön "kulta-aikana" (1800–1950) lähetystehtävää pidettiin hyvin tärkeänä, kiireellisenä ja kaikkia velvoittavana. Maailmaa lähdettiin valloittamaan evankeliumin hyvillä uutisilla, vilpittömin ja innokkain mielin. Intomielisyydeltä ei kuitenkaan huomattu tarkemmin pohtia lähetystyön ongelmia, työmenetelmiä ja seurauksia.

"Surullista kyllä, jotkut lähetystyöntekijät ovat lähteneet innolla liikkeelle ajatellen, että heidän päätavoitteensa on 'voittaa sieluja' Kristukselle. Usein he eivät ole pysähtyneet miettimään, etteivät ihmiset – 'sielut' – ole ruumiittomia henkiä, vaan kokonaisia, todellisia ja järkeviä ihmisiä, jotka elävät erilaisissa ryhmissä ja edustavat erilaisia yhteiskuntia. Kun nämä ihmisryhmät elävät toiseksi identiteettiään, ne kokevat merkityksiä, niillä on päämäärä ja tarkoitus" (Reed 1985, 130).

Nykyinäkökulmista lähetystyötä syytetään kolonialismista, etnosentrismistä, vallankäytöstä ja alistamisesta. Kulttuurienvälinen tietämys ja herkkyys puuttui. Lähetyskentälle vietiin sanoman lisäksi – tietoisesti tai tiedostamatta – myös länsimaisia tapoja ja ihanteita, jotka liittyivät puhtauteen, sairaanhoitoon, puheutumiseen, asumiseen ja koulutukseen. Länneistä vietiin myös uskonnollisen, poliittisen ja taloudellisen elämän rakenteita. (Adeney 1971; Ahonen 1989; Biernatzki 1991; Kraft 1981; Reed 1985.)

Schulzin (1988) mukaan Suomen Lähetys-Sanomien kuva afrikkalaisista oli viime vuosisadan lopulla kielteinen ja etnosentrinen. Ajan kulttuurievoluutioajattelun mukaan Eurooppa oli ylemmällä, Afrikka alemmalla tasolla. Kulttuurisena mittapuuna oli eurooppalaisuus. Afrikkalaisten kuvattiin elävän pakanuuden alennustilassa, pimeydessä, kurjuudessa, vailla sivistystä ja ymmärrystä. Mustia pidettiin raakoina, julmina ja valkoisia kohtaan vihamielisinä. Alastomuus tuomittiin villiksi ja eläimelliseksi. Kaste oli tärkeä käännekohta. Kun kastettava jätti pakanuuden, häntä pidettiin tasavertaisena, rakkaana sisarena tai veljenä.

Holhous ja sääli ilmenivät pastoraalisena valtana, oikeutena ohjata toisia ja olla heidän paimenenaan. Tyypillistä pastoraaliselle vallalle on uhrautuvuus ja totteleminen eli kristinuskon moraalisten ja dogmaattisten totuuksien hyväksyminen. Lähetystyön tuloksena objektista eli pakanasta tuli kristinuskon diskurssin sisäistänyt subjekti, jolla on kokonaan uusi identiteetti. Vastakohtiksi muodostui–

vat pakana ja kristitty, väärä ja oikea, luonnontilainen ja sivilisoitunut, taantumus ja kehitys. (Varis 1988, 1–30, 186–188.)

Toisen maailmansodan jälkeen "perinteistä lähetysajattelua"¹ arvosteltiin yhä voimakkaammin. Vauhtia kritiikille antoivat niin maailmanpolitiikan tapahtumat (siirtomaiden itsenäistyminen, kylmä sota), yhteiskunnallinen radikalisoituminen (nuorisoliike, vasemmistoradikalismi) kuin teologiset kurssinmuutokset. (1900-luvun tärkeistä lähetysteologisista tapahtumista ja muutoksista enemmän työn lopussa liitteessä 2.)

Maailmansodan jälkeen siirtomaissa alkoi suuri murroskausi. Kansallismieliset, itsenäisyyttä tavoittelevat liikkeet saivat kannatusta. Valloittajia kohtaan alettiin tuntea katkeruutta, joka sai väkivaltaisiakin muotoja. Monet siirtomaat etenkin Afrikassa, itsenäistyivät 1950- ja 1960-luvuilla. Samalla itsenäistyivät myös lähetystyön tuloksena syntyneet kansalliset kirkot, vaikka taloudellista ja työntekijäapua vielä annettiinkin.

Kylmä sota jakoi kolmannen maailman kahtia. Itä ja länsi kilpailivat vaikutusvallasta ja tukivat nuoria valtioita omien intressiensä mukaan. Siirtomaavallan jäljiltä hallinnon ja vallankäytön hajanaisuus, jopa diktatuurit olivat tavallisia. Kansallisen heräämisen seurauksena monet perinteiset uskonnot elpyivät. Samalla viileni suhde kristinuskoon ja lähetystyöhön, joita pidettiin peiteltyinä siirtomaavallan jatkeena. (Adeney 1971, 16–17; Beyerhaus 1973, 10–13; Schlunk 1973, 264–271.)

Yhteiskunnallinen aktivoituminen ei rajoittunut kolmannen maailman maihin. Myös länsimaissa kapinoitiin. Sodanjälkeinen sukupolvi halusi irtaantua vanhempiensa arvomaailmasta. Nuorison parissa levisi yhteiskunnallinen ja poliittinen radikalismi. Radikalisoitunut ja aktivoitunut nuoriso syytti länsimaita ja kristinuskoa imperialismista ja kolonialismista.

Poliittis-yhteiskunnalliset kannanotot yleistyivät myös Kirkkojen maailmanneuvostossa (KMN). Lähetystyötä määriteltiin uudelleen, aiempaa väljemmin ja maallisemmin. Lähetystyöksi tulkittiin kokonaisvaltainen vastuu maailmasta. Jumalan ajateltiin toimivan myös vallankumousliikkeissä ja ihmisoikeustaisteluissa. Radikalisoituminen huipentui KMN:n Uppsalan yleiskokouksessa 1968. Perinteiset hengelliset teemat kuten julistus, kääntymys ja pelastus jäivät sosiaalisten, yhteiskunnallisten, poliittisten ja taloudellisten kysymysten varjoon.

¹ Käyttämäni käsite "perinteinen lähetysajattelu" on käsitettävä hyvin väljästi. Se kattaa pitkän ajanjakson ja laajan ilmiökentän. Lähetystyötä tekivät monet kirkkokunnat ja lähetysseurat erilaisine tulkintoineen. Uuden kulttuurin ja kulttuurierojen kohtaamisessa, hyväksymisessä ja sopeutumisessa oli paljon yksilöllisiä ja kirkkokuntien välisiä eroja. Niinpä on liioiteltua sanoa, että yksi tietty "lähetysajattelu" olisi yhdistänyt kaikkia kirkkoja, lähetysseuroja ja lähetystyöntekijöitä.

Uusi linja jakoi KMN:n kahteen leiriin. Toisaalla oli KMN:n ekumeeninen, liberaali lähetysteologia yhteiskunnallisine kysymyksineen, toisaalla konservatiiviset, herätyskristilliset protestantit, jotka edelleen korostivat perinteistä evankeliumin julistamista ja pelastusta.

Reaktionä KMN:n uudenaikaiselle linjalle konservatiiviset protestantit pitivät Sveitsissä "maailman evankelioimisen kongressin". Kongressin tuloksena syntyi KMN:lle vaihtoehtoinen ja ainakin jossain määrin protestihenkinen ns. Lausanne-liike ja sen asiakirja, "Lausannen julistus". (Beyerhaus 1973; Schlunk 1973; Smedjebacka 1988 & 1990.)

1960–70-lukujen radikalisoituneessa lähetyskeskustelussa alettiin käyttää uusia termejä kontekstualisointi ja inkulturaatio. Molemmat käsitteet viittaavat siihen, että kristillistä sanomaa julistettaessa täytyy ottaa huomioon konteksti ja kulttuuri. Julistuksen tulee olla herkkä kuulijoitten historialliselle, kulttuuriselle ja sosiaaliselle todellisuudelle. Sanan täytyy muuttua lihaksi, olla merkityksellistä kuulijan tämänhetkisessä tilanteessa.

Aiemmin evankeliumia julistettiin teoreettis-opillisin ja länsimaisin¹ korostuksin ja menneisyyteen viitaten. Kontekstualisoinnin myötä julistukselta alettiin vaatia käytännölläisyyttä, ajanmukaisuutta ja myös kolmannen maailman kulttuureille ja ihmisille ymmärrettäviä korostuksia. (Hesselgrave 1991, 133–136; New Dictionary of Theology 1988, 164–166; Smedjebacka 1988, 92–93.)

Kaikki kristilliset teologiat ovat yhteiskunnallisen, historiallisen ja kulttuurisen ympäristönsä tuotteita. Uudenlaisen tietoisuuden innostamina on muotoiltu kantaa ottavia, poliittisävyisiä "protestiteologioita". Niin kutsuttu vapautuksen teologia tuli Suomessa tunnetuksi 1980-luvulla. Vapautuksen teologia kuvasi erityisesti Latinalaisen Amerikan köyhälistön kokemuksia ja elämäntilannetta.

Mustien teologian lähtökohtana on ollut rasmin vastainen taistelu Etelä-Afrikassa ja Yhdysvalloissa. Feministiteologia taas esittää naisten kokemuksista käsin kritiikkiä ja (uudelleen)tulkintoja patriarkaalisena pidettyyn kristinuskoon. Feministiteologit haluavat tuoda julki uskonnon kontekstissa naiseen kohdistetun vallankäytön ja alistamisen rakenteita ja käytäntöjä. (Vuola 1991.)

¹ Länsimaista teologiaa on arvosteltu liiallisesta älyllisten kysymysten pohtimisesta. Lisäksi sitä leimaa ylikorostunut yksilöllisyys (Hesselgrave 1991, 203–204). Hesselgrave lainaa kolmannen maailman kristittyjen laatimaa ns. Soulin julistusta. *The Seoul Declaration: Toward an Evangelical Theology for the Third World*. Sivut 23 teoksessa Ro, B. & R. Eshenauer (Eds.), 1984. *The Bible and Theology in Asian Contexts*. Taichung: Asian Theological Association.

4.2 SUOMALAINEN LÄHETYSTYÖ

Lähetysinto oli Euroopassa ja Yhdysvalloissa voimakkaimmillaan 1800-luvulla. Tämän "lähetysherätyksen" vaikutukset ulottuivat Suomeenkin. Joukko yliopistomiehiä ja evankelisen liikkeen pappeja perusti 19. tammikuuta 1859 Suomen Lähetysseuran (SLS). Samana vuonna alettiin julkaista Suomen Lähetys-Sanomien -nimistä lehteä. Aluksi SLS tuki muiden maiden lähetysseuroja, mutta vuonna 1870 alkoi itsenäinen lähetystyö Ambomaalla.

Suomen lähetysseura edustaa luterilaista uskonkäsitystä ja lähetysteologiaa. Lähetyksellä ymmärretään kolmiyhteisen Jumalan jatkuvaa pelastustoimintaa ja kristittyjen osallistumista siihen. Kirkko on osa pelastussuunnitelmaa, tehtävänään evankeliumin julistus ja sakramenttien hoito. Lähetysvastuu koskee koko kirkkoa, jokaista seurakuntaa ja kastettua kristittyä. (Smedjebacka 1988, 49–56.)

Suomen lähetysseuran työ on monenvälistä lähetysyhteistyötä. Monenvälisyys tarkoittaa sitä, että työtä tehdään nuorten kirkkojen ja/tai muiden lähetysjärjestöjen kanssa. Yhteistyö-sanalla halutaan korostaa tasavertaista suhdetta nuorten kirkkojen kanssa. SLS tekee työtä viidessä maanosassa ja noin 20 maassa. (Smedjebacka 1988.)

Suomen Lähetysseura aloitti lähettien koulutuksen jo vuonna 1862. Tuolloin koulutus kesti peräti kuusi vuotta, koska sen aikana opiskeltiin myös ammatti. Nykyään lähetyskurssille valituilla eli lähetyskandidaateilla on jo tullessaan koulutus ja ammatti. Varsinainen lähetyskurssi kestää lukukauden, minkä jälkeen alkaa orientoiva koulutus työalueella tai tarvittaessa kielen jatko-opinnot. (Ihmäki 1983.)

SLS:n lisäksi Suomessa on kuusi muuta luterilaisen kirkon virallista lähetysjärjestöä.¹ Lisäksi myös ortodoksinen ja katolinen kirkko sekä erityisesti herätyskristilliset vapaat suunnat tekevät lähetystyötä.²

¹ Suomen Piipiaseura (perustettu 1812), Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys (1873), Svenska Lutherska Evangeliförening i Finland (1873), Suomen Evankelis-luterilainen Kansanlähetys (1967), Sanansaattaja (1973) ja Evanke-lis-luterilainen Lähetysyhdistys Kylväjä (1974).

² Lisää vapaiden suuntien lähetystyöstä mm. seuraavissa julkaisuissa: Lähetystyömme tänään – katsaus 1891 alkaneeseen Suomen Vapaakirkon lähetystyöhön kolmannessa maanosassa (1981, Hämeenlinna: Kustannuskeskus Päivä Oy) sekä Kaikkeen maailmaan 1929–1989 – 60 vuotta helluntaiseurakuntien lähetystyötä (1989, Vantaa: Ristin Voitto ry).

4.3 LÄHETYSTYÖ JA KULTTUURIEN KOHTAAMINEN

Lähetystyö on kulttuurisesti erilaisten ihmisten viestintää ja toimintaa. Niinpä lähetystyöntekijöitä valmennetaan kulttuurien kohtaamiseen. SLS:n lähetyskurssin tavoitteena on vahvistaa lähetin persoonallisuuden kasvua, syventää ja selkeyttää kristillistä uskonkäsitystä, opettaa yhteistyötaitoja sekä muita lähetystyössä tarvittavia tietoja ja taitoja. Kurssilla käsitellään myös kulttuuristressin ja sopeutumisen ongelmia, maailmankuvan, kulttuurin ja viestinnän suhteita sekä kulttuuri-antropologian kysymyksiä (SLS:n opetussuunnitelma, kevät 1996).

28

Antropologia toi lähetystyöhön ns. kulttuurirelativismin periaatteen: jokaista kulttuuria tulee arvioida ja ymmärtää sen omasta tilanteesta ja lähtökohdista käsin. Kulttuureja ei voi asetella arvojärjestykseen. Jokainen kulttuuri tarjoaa jäsenilleen kulttuuri-identiteetin. Identiteetti luo turvallisuutta, mutta toisaalta myös helposti kehittyy etnosentriseksi. (Biernatzki 1991; Kraft 1981; Reed 1985.)

Lähetystyö on muutokseen pyrkivää toimintaa ja lähetti tämän muutoksen agentti. (Lähetys)historian ikävistä esimerkeistä huolimatta muutoksen ei tarvitse merkitä alkuperäisen kulttuurin tuhoa. Ihannetapauksessa lähetystyön ja kulttuurin kohtaaminen on dialektinen prosessi. Kulttuuri on teesi, jota vastaan esitetään antiteesi, uusi uskonto uusine kulttuurisine sisältöineen. Onnistuneesta kohtaamisesta syntyy ajan myötä synteesi, jolloin alkuperäisen kulttuurin ja uuden uskonnon ajatellaan kuuluvan yhteen. (Biernatzki 1991; Kraft 1981; Reed 1985.)

Käsitteet "herääminen", "kääntymys" ja "uskoontulo" kuvaavat hengellistä kokemusta. Tämän merkityksestä ja toteutumistavasta on erilaisia käsityksiä. Länsimaissa kokemus on hyvin yksilöllinen. Yhteisöllisissä kulttuureissa kääntymys ja siihen liittyvä päätöksenteko voi tapahtua ryhmässä. Lähetin sanomaa saatetaan myötäillä myös kohteliaisuuden vuoksi. Käännynnäisen poikkeava, esimerkiksi rikollinen tausta tulkitaan länsimaissa vakuuttavaksi todisteeksi sanoman aitoudesta. On kuitenkin kulttuureita, joissa se voi herättää myös pahennusta. (Hesselgrave 1991, 466; Reed 1985, 40-48, 132-134.)

Lähetystyöntekijän sosiaalinen asema - ikä, sukupuoli, etninen tausta, koulutus ja ammatti - vaikuttaa siihen kuinka häntä kohtaan käyttäytytään ja kuinka hänen odotetaan käyttäytyvän. "Lähetystyöntekijä" saattaa olla uudessa kulttuurissa myös täysin tuntematon käsite, jolloin statusta on vaikea määrittellä. Lähetin on tärkeä ymmärtää, kuinka sosiaaliset suhteet rakentuvat uudessa kulttuurissa. Miten erilaiset ryhmät suhtautuvat jäseniinsä ja muihin ryhmiin? Millaisia ovat valta- ja omistussuhteet? (Hesselgrave 1991; Reed 1985.)

Myös kulttuuriympäristö vaikuttaa lähetystyöhön. Kaupungit ovat epäyhdenäisiä, moninaisia ja muuttuvia ympäristöjä. Ihmisiä on paljon, asutus on tiheää. Maaseutu taas on yhtenäisempi, suljetumpi ja muutosvastaisempi ympäristö, jossa ihmisiä on vähän ja asutus on harvaa. (Hesselgrave 1991, 507–516; Reed 1985, 45–58.)

Uskonnolliselle viestinnälle on tyypillistä suostuttelu. Johannesen¹ (1990, 89–90) luettelee viisi uskonnollisen suostuttelun eettistä periaatetta. Lähtökohdiana on se, että ihmiset ansaitsevat täyden kunnioituksen ja rakkauden. Suostuttelijan on oltava rehellinen sekä tiedon hankinnassa ja sen soveltamisessa että perustelemissa ja tunteiden ilmaisussa. Suostuttelijan tulisi käyttää kieltä, joka kunnioittaa ihmisessä heijastuvaa Jumalan kuvaa. Lisäksi puhujan tulisi pyrkiä vastaamaan yleisön tarpeisiin. Viestintätyylin tulisi olla aiheeseen, yleisöön ja tilanteeseen sopiva.

29

Kristillinen rakkaus on eettisesti kestävä suostuttelun lähtökohta. Kuulijoiden oikeuksia – myös oikeutta sanoa ei – on kunnioitettava. Vääriä suostuttelutapoja ovat "flirtti", "viettely", "raiskaus", "lakihenkisyys" ja "rakkauteen tukahduttaminen" (Johannesen 1990, 93–94².)

Flirttailija pitää ihmisiä vain sieluina, joiden lukumäärä ratkaisee. Viettelijä imartelee, pettää ja houkuttelee kuulijoitaan vaikkapa rahaan vetoamalla. Raiskaaja käyttää psykologisia pakkokeinoja kääntymiseen. Lakihenkisen suostuttelijan puhuu velvollisuudesta, ilman aitoa rakkautta. Rakkaudella tukahduttaja taas unohtaa ihmisten ainutlaatuisuuden. Hän uskoo tietävänsä, mikä on toisille parasta, hukuttaa kuulijat rakkaudellaan, eikä lopulta hyväksy heiltä kielteistä vastausta.

Millaisia viestintätietoja ja -taitoja on ihannelähetystyöntekijällä? Ominaisuuksiltaan hän muistuttaa pitkälti edellisessä luvussa kuvattua kompetenttia viestijää. Hän arvostaa kohdemaan kulttuuria. Hän on tietoinen sen erilaisuudesta ja on herkkä tekemään havaintoja, jotka auttavat viestinnässä. Hänellä on hyvä kielitaito ja harjaantuneet viestintätaidot. Hänellä on halu oppia ja opiskella uutta. Oppiessaan arvostamaan erilaista kulttuuria hän kasvaa ulos etnosentrismin ahtaista rajoista. (Reed 1985, 181–186.)

¹ Johannesenin lähde: Veenstra, C. & D. Kooi, 1979. Ethical Foundations of "Religious" Persuasion: A Biblical View. Sivut 43–48 teoksessa Religious Communication Today, 1.

² Johannesenin lähde: Griffin, E., 1976. The Mind Changers: The Art of Christian Persuasion. Wheaton: Tyndale House.

Lähetystyö on luonteeltaan laajenevaa ja kasvavaa toimintaa – "kaikkein maailmaan menemistä". Kun toiminta laajenee, kannattajiakin tarvitaan lisää. Vaikka lähetystyötä tuetaan seurakuntien talousarvio- ja rahastoista, myös ompeluseurojen¹, lähetys- ja työpiirien tuki sekä muut yksityiset lahjoitukset ovat hyvin tärkeitä. Lähetystyöstä on tarpeellista tiedottaa paitsi entisten kannattajien motivoimiseksi, myös uusien houkuttelemiseksi. Lähetystyö siis tarvitsee julkisuutta.

Usein lähetit itse vierailevat kotimaassa lähetysaiheisissa tilaisuuksissa ja raportoivat kuulumisiaan kirjeissä. Käytännössä heidän olisi kuitenkin mahdotonta huolehtia tiedottamisesta yksin. Yhtä lähettä kohden saattaa olla lukumääräisesti tuhansia seurakuntalaisia ja lähetysaktivisteja odottamassa tietoja työn tuloksista ja lähetyskohteen muista kuulumisista.

Lähetystyöllä onkin oma "julkisuuskoneistonsa", johon kuuluvat lähetysseurat ja seurakunnat. Lähetysseurat julkaisevat lehtiä, kirjoja ja muuta tiedotusmateriaalia. Seurakunnissa on lähetysten asiantuntijoiksi ja yhteyshenkilöiksi koulutettuja lähetys sihteereitä. Sekä lähetysjärjestöt että seurakunnat järjestävät lähetysaiheisia tilaisuuksia, keräyksiä ja kampanjoita. Myös ompeluseurat ja lähetystyön muut tukipiirit jakavat lähetystietoutta kokoontumisissaan.

Lisäksi lähetysaiheista tiedotusta hoitaa Kirkon lähetystyön keskus (KLK). 1976 perustettu keskus on "evangelis-luterilaisen kirkon lähetystyön ja kirkon lähetysjärjestöjen asiantuntija- ja yhteistyöelin". KLK:n tehtäviin kuuluu "kehittää kirkon ja seurakuntien lähetystyötä" ja "huolehtia lähetystyöhön liittyvästä kasvatus-, koulutus- ja tiedotustyöstä". KLK seuraa kansainvälistä lähetysteologista keskustelua ja tutkimusta, laatii lähetystyötä koskevia tilastoja ja julkaisee Kirkon Lähetyksen -lehteä. (Tiedot KLK:n esitteestä.)

Myös kristilliset lehdet kirjoittavat lähetystyöstä, onhan se tärkeä kristillis-kirkollinen työmuoto. Tässä työssä tutkin nimenomaan Kotimaan -lehteä lähetystyön tiedotuskanavana. Pyrin selvittämään, millaista lähetyskirjoittelu on lehdessä, joka ei ole varsinainen lähetyslehti, mutta on lähellä evangelis-luterilaista kirkkoa ja sen lähetysjärjestöjä. Millainen asema lähetystyöllä on Kotimaassa? Mistä aiheista lähetysjuttuja kirjoitetaan? Miten Kotimaan tausta ja linja näkyvät lähetyskirjoittelussa?

¹ Ompeluseuroja alkoi syntyä 1800-luvun loppupuoliskolla, ensin kaupungeissa ruotsinkielisten säätyläisnaisten parissa, myöhemmin teollisuus- ja maaseutuväestön parissa. (Syförening-sanan suomennoksia olivat mm. ompeluyhdyskunta, neulomakokous ja ompeluilmat. 1878 lanseerattu ompeluseura-sana vakiintui vuosisadan vaihteessa.) Ompeluseuroissa tehtiin käsitöitä, pidettiin hartaushetkiä, luettiin lähetyslehtiä tai lähettien kirjeitä, juotiin kahvit ja keskusteltiin. Ompeluseurakulttuuri on häviämässä, kun sosiaalinen elämä, vapaa-ajanviettotavat, arvot ja naisten rooli yhteiskunnassa muuttuvat. (Voittosaari 1994.)

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimukseni lähtökohta on tarkastella lähetystyön kuvaa Kotimaassa. Ensin pyrin selvittämään, mitä lähetyskirjoittelu oikeastaan on, *mistä* aiheista lähetysjuttuja kirjoitetaan, millainen merkitys niillä on Kotimaan sisällössä. Toiseksi tarkastelen sitä, *miten* lähetysjuttuja kirjoitetaan, millaisia kerrontatapoja niistä löytyy. Lisäksi analysoin lähetysjuttujen kuvauksia lähetysmaista, niiden kulttuureista ja ihmisistä. Tarkastelen myös juttujen kuvauksia lähetystyöntekijöistä ja heidän sopeutumisestaan uuteen, erilaiseen kulttuuriin. Pyrin myös selvittämään, *miksi* lähetysjuttujen kuvaukset ovat sellaisia kuin ovat, kuinka ne ovat muuttaneet eri vuosikymmeninä ja mitkä seikat ovat mahdollisesti vaikuttaneet muutokseen. Tutkimuskysymyksiä on viisi.

31

1. Mistä aiheista Kotimaa kirjoittaa lähetysjuttuja?
2. Millaisia lähetysaiheiden journalistisia kuvaustapoja Kotimaassa on?
3. Miten Kotimaa kuvaa vieraita kulttuureja?
4. Miten Kotimaa kuvaa lähettejä ja heidän sopeutumistaan uuteen kulttuuriin?
5. Miten lähetystyöstä kirjoittaminen on muuttunut ajalla 1965–1995?

5.1 AINEISTON VALINTA

Olen valinnut aineistoksi poliittisesti sitoutumattoman, mutta uskonnollisesti sitoutuneen Kotimaa-lehden. Kotimaa on sekä linjaltaan että omistuspohjaltaan lähellä evankelis-luterilaista kirkkoa, muttei toisaalta ole sen kritiikitön äänitorvi. Kotimaa ei ole varsinainen lähetyslehti, mutta kuitenkin yksi lähetystyön julkisuuskanavista. Kristillis-yhteiskunnallisen linjansa vuoksi Kotimaa ei ole yksinomaan kristittyjen yhteisöä ruokkiva hartauslehti.

Kotimaa on laajimmin luettuja kristillisiä lehtiä. Se tavoittaa myös lukijoita, jotka kristillis-kirkollisen elämän ja maailmankatsomuksen ulkopuolelta seuraavat Kotimaata sen koon, vaikutusvallan ja linjan vuoksi. Näiden samojen ominaisuuksien vuoksi on mielenkiintoista tutkia Kotimaata lähetystyön kuvaajana.

Lähetysaiheista kirjoitetaan eniten lähetysalan erikoislehdissä. Ne ovat kuitenkin linjaltaan ja luonteeltaan selkeästi "yhdessä asian lehtiä". Lähetyslehdissä olisi suorastaan liikaa tutkimusaineistoa, lisäksi ne ovat Kotimaahan verrattuna vähemmän ajankohtaisia aikakauslehtiä. "Maallisten" sanomalehtien lähetystyökuvauksia taas ei voi tutkia, koska niissä lähetysaiheisia juttuja ei julkaista käytännöllisesti katsoen lainkaan.

Olen valinnut aineistoon neljä vuosikertaa, 1965, 1975, 1985 ja 1995. Kullakin vuosikymmenellä on tapahtunut yhteiskunnallisia ja kulttuurisia muutoksia, joiden uskon vaikuttavan lähetystyökirjoitteluun. 30 vuoden aikana entiset siirtomaat – joista useimmat ovat myös lähetysmaita – ovat itsenäistyneet. Kylmän sodan aikainen selkeä kahtiajako on hävinnyt ja läntinen Eurooppa yhdenytynyt. Suomi on kaupungistunut, kansainvälistynyt ja liikkunut kulttuurisesti modernista kohti postmodernia. Tiedotusvälineiden määrä, merkitys ja kulutus on kaikin tavoin kasvanut.

Koska tarkastelen työssäni Kotimaan välittämää yleistä lähetystyökuvaa, en ole rajannut aihetta esimerkiksi vain suomalaisten tekemään lähetystyöhön. Käytännössä aineistoon kuuluvat kunkin vuosikerran kaikki lähetystyöstä kirjoitetut jutut. Yleensä lähetysaihe käy selvästi ilmi jo jutun otsikossa tai ensimmäisillä riveillä. Aineiston runsauden ja heterogeenisyyden vuoksi siihen mahtuu myös "rajatapauksia". Olen valinnut tai hylännyt näitä seuraavin perustein.

Aineistossa ovat mukana jutut, joissa kerrotaan lähetysvieraista. Lähetysvierailta tarkoitan henkilöitä (stipendiaatteja, pappeja, taiteilijoita), jotka käyvät Suomessa, yleensä jonkin lähetysjärjestön kutsusta. Lähetysaiheisten kirjojen arvostelut, raamatunkäännöstyöhön ja uskontotilastoihin liittyvät jutut ovat mukana. Erilaisten kristillisten järjestöjen toiminnasta kertovat jutut ovat mukana vain jos ne liittyvät selkeästi lähetystyöhön. Esimerkiksi vuonna 1975 Kotimaa kirjoitti 22 juttua Kirkkojen Maailmanneuvoston yleiskokouksesta Nairobissa. Näistä valitsin vain kolme juttua, joissa oli merkittäviä viittauksia lähetystyöhön.

Aineistossa eivät ole mukana rotusorrosta kirjoitetut jutut, ellei niissä nimellisesti käsitellä lähetystyön suhdetta rotusorto-ongelmaan. Mukana eivät ole yleisluonteiset jutut maailman ja kehitysmaiden ongelmista (esim. järjestöjen, kokousten tai tutkijoiden kannanotot) tai nuorten kirkkojen sisäisistä asioista (organisaatio, toiminta) – ellei jutuissa selvästi viitata lähetystyöhön. Kirkkojen suhteita ja yhteistyötä koskeva yleinen ekumeeninen keskustelu, valtioiden kehitysyhteistyö ja muiden uskontojen tekemä lähetystyö on rajattu pois.

5.2 AINEISTON KERÄÄMINEN JA KÄSITTELY

Kirjoitin lähetysjutuista muistiin lyhennelmät sekä joitakin tärkeinä pitämiäni suoria lainauksia. Tärkeinä olen pitänyt muun muassa lausumia toisista kulttuurista ja lähetystyön keskeisistä kysymyksistä (esimerkiksi mitä lähetystyö on, miksi ja miten sitä tehdään?) sekä kertomuksia lähetystyöntekijöitten kokemuksista uudessa kulttuurissa. Jutun sisällön ja palstamäärän lisäksi merkitsin muistiin, millä sivulla se oli ja montako kuvaa siinä oli.

Ennen varsinaista analyysia tarkensin määritelmiä ja rajauksia, joilla sain karsittua runsasta materiaalia. Keskeinen, periaatteellinen raja on tehty lähetystyö- ja kehitystyöjuttujen välillä. Kehitystyöjutut kertovat kirkkojen ja kristillisten järjestöjen (kansainvälisestä) diakonia- eli palvelutyöstä kuten katastrofiavusta, pidempiaikaisista kehitysprojekteista tai muusta avustustyöstä.

Jakoa voi perustella sillä, että yleensä lähetystyö ja kansainvälinen diakonia erotetaan toisistaan; esimerkiksi Suomessa Kirkon Ulkomaanapua ei määritellä lähetysjärjestöksi. Toisaalta jako ei ole ongelmaton. Lähetysjärjestöt tekevät kehitystyötä ja kristilliset kehitystyöjärjestöt saattavat tukea myös lähetysshankkeita. Lisäksi molempien työmuotojen perusteet ovat kristillis-missionaarisia. Lähetystyö on käytännössä sekä julistamista että palvelemista, joten näitä ei ole mielekästä eikä edes mahdollista erottaa toisistaan.

En puutu työssäni lähetystyö-kansainvälinen diakonia -jaottelun teologisiin merkityksiin. Jako karsii aineistoa ja helpottaa sen käsittelyä. Jaottelu on kuitenkin kiintoisa lähetystyön julkisen kuvan, "lähetysimagon" kannalta. Millä tavoin lähetystyötä kuvataan julkisuudessa? Miten puhutellaan lähetysaktivisteja ja miten niitä, joita vasta suostutellaan mukaan lähetystalkoisiin?

Oletan, että lähetystyö ja kehitystyö merkitsevät ihmisille, tässä tapauksessa Kotimaan lukijoille, erilaisia asioita. Lähetystyö on selkeämmin uskonnollista toimintaa, kehitys- ja avustustyö taas yleisluonteista humanitaarista toimintaa. Lähetystyön kannattaja sitoutuu samalla kristinuskoon ja sen aktiiviseen levittämistöimintaan. Sen sijaan kehitystyön kannattaja voi olla yleisesti hyvinä pidettyjen arvojen puolella ilman "leimautumista" uskonnolliseksi.

5.3 TUTKIMUSMENETELMÄSTÄ

Olen valinnut tutkimusmenetelmäksi sisällön analyysin. Klassisen määritelmän mukaan sisällön analyysi on "kommunikaation ilmisällön objektiivista, systemaattista ja määrällistä kuvailua varten soveltuva tutkimustekniikka" (Pietilä 1973, 51¹). Pietilä muotoilee myös toisen, berelsonilaista väljemmän määritelmän. Sen mukaan sisällön analyysi on "joukko menettelytapoja, joiden avulla dokumenttien sisällöstä tieteellisiä pelisääntöjä noudattaen tehdään havaintoja ja kerätään tietoja".

34

Dokumentit – joita tässä yhteydessä kutsun teksteiksi – ovat luonteeltaan esittäviä. Ne kertovat paitsi itse itsestään, myös muista ilmiöistä ja prosesseista, sekä suoraan että epäsuorasti. Tekstejä voidaan tarkastella muista ilmiöistä käsin tai vastaavasti muita ilmiöitä teksteistä käsin. Tekstien sisällön analyysi tarjoaa tietoa muun muassa tekstin tuottajista, viestintävälineestä, vastaanottajaryhmästä ja yleisestä kulttuuri-ilmastosta. (Pietilä 1973, 16–30).

Ennen kuin laadulliset menetelmät saivat viestintätutkimuksessa jalansijaa, sisällön analyysi oli ennen muuta määrällis–tilastollinen tutkimusmenetelmä. Kun kielellisiä ilmiöitä pyrittiin tarkastelemaan tilastollisin menetelmin, saatiin kyllä vakuuttavaa numerotietoa, mutta samalla rikottiin tutkimuskohteen kokonaisuus. Paloiksi pilkotuilla sanoilla ja lauseilla ei ollut paikkaa eikä kontekstia. Tekstikokonaisuuden alkuperäiset merkitys- ja viittaussuhteet ja kielen monimutkaisuus hävisivät. (Pietilä 1973, 266–267².)

Fiske (1992) jakaa viestintätutkimuksen lähestymistavat kahteen koulukuntaan. Yhteiskuntatieteisiin mieltyneet prosessikoulukuntalaiset lähestyvät viestintää prosessina. Sanomien siirtäminen on viestintäteko, jolla vaikutetaan passiiviseen vastaanottajaan. Semioottisen koulukunnan näkemykset sen sijaan perustuvat taideaineisiin ja kielitieteeseen. Viestintää tarkastellaan merkitysten tuottamisena ja vaihtona. Tutkimuskohteena ovat viestintäteokset eli tekstit, sekä niiden kulttuurinen rooli ja suhde lukijaan. Vastaanottajan sijaan puhutaan lukijasta tai tulkit-sijasta, joka itse aktiivisesti muodostaa ja muokkaa merkityksiä.

¹ Pietilän lähde: Berelson, B., 1952. *Content Analysis in Communication Research*. Glencoe.

² Pietilän lähde: Krippendorff, K., 1969. *Models of Messages: Three Prototypes*. Sivut 69–106 teoksessa: Gerbner, G. et al. (Eds.), *The Analysis of Communication Content*. New York.

Semiotiikka on muuttanut perinteisen viestintätutkimuksen varsin passiivista ja yksinkertaistavaa ihmiskuvaa aktiivisemmaksi ja monisäikeisemmäksi. Käsitys tulkintojen subjektiivisuudesta ja moninaisuudesta haastaa jäykkiä objektiivisuuskäsityksiä. Laadullinen tutkimus, analyysi ja tulkinta on yhä useammin avoimesti henkilökohtaista ja poliittis-emansipatorista. Eri tulkintayhteisöt kuten naiset tai etniset vähemmistöt tulkitsevat tekstejä omista lähtökohdistaan, vanhoja tulkintoja arvostellen ja "uudelleen lukien". (Denzin 1994; Larsen 1991.)

Määrälliset ja laadulliset tutkimusmenetelmät käsitetään helposti toistensa vastakohtiksi. Vastakohta-asettelun sijaan tulisi nähdä laadullisen ja määrällisen tutkimusotteen toisiaan täydentävä ja rikastava merkitys. Molemmat noudattavat tieteellisiä kriteereitä - ja molemmissa on sekä vahvuuksia että heikkouksia. Kaikkein hedelmällisintä olisi yhdistää tutkimuksessa erilaisia menetelmiä. (Alasuutari 1993; Sirkkunen 1996.)

35

Tässä työssä sovellan aineistooni laadullista sisällön analyysia. En pyri pelkästään keräämään mitattavia yksityiskohtia, vaan myös pureutumaan tekstien merkitysrakenteisiin ja kontekstien tarkasteluun. Laadullinen aineisto on eräänlainen viipale maailmaa, näyte kielestä ja kulttuurista. Ilmaisullisen rikkauden ja monisäikeisyyden vuoksi analyysimahdollisuuksia on rajattomasti, joten erilaiset rajaukset ja pelkistyksiset ovat tarpeellisia. (Alasuutari 1993; Christians & Fortner 1981; Mäkelä 1990.)

Teksteillä on oma yhteiskunnallinen paikkansa ja tuotantoehtonsa. Kotimaa-lehden linja, asema suhteessa muihin tiedotusvälineisiin ja suhde lukijajayleisöihin määrittelee juttujen sisältöä. Tarkastellessani Kotimaan lähetystekstejä etsin niistä erilaisia jäsennyksiä, luokitteluja, erotteluja ja perustelutapoja. Kaikki aineisto ei ole yhtä tiheää ja ilmaisuvoimaista. Haasteena onkin nähdä "tekstien taakse" ja toisaalta yrittää välttää ensimmäisinä mieleen tulevat tulkinnat.

Kysyn tekstien äärellä, kuinka ne kertovat tarinaansa (vrt. mitä tarinaa ne kertovat) ja miksi tekstien kertomistapa on sellainen kuin on. Millaisia rakenteellisia, sisällöllisiä ja tyyllillisiä yhtäläisyyksiä ja eroja teksteistä löytyy? Onko teksteissä ristiriitaisuuksia? Esitetäänkö teksteissä "normatiivisia lausuntoja", jos esitetään, kenen äänellä ja millaisin perusteluin? (Alasuutari 1993; Heiskala 1990; Mäkelä 1990.)

6 TULOKSIA: LÄHETYSJUTTujen LUKUMÄÄRÄT

Alla olevasta taulukosta käy ilmi:

- 1) montako numeroa ilmestyi ko. vuosikerrassa
- 2) montako lähetysjuttua vuosikerrassa oli yhteensä
- 3) montako lähetysjuttua oli keskimäärin yhdessä lehdessä
- 4) monessako lehdessä ei ollut lainkaan lähetysjuttuja
- 5) montako prosenttia nämä "nollan lähetysjutun" lehdet ovat vuosikerrasta
- 6) montako prosenttia lähetysjutuista oli kuvitettu (valokuva, piirros, graafi)
- 7) montako kansainvälisen diakonian juttua vuosikerrassa oli yhteensä
- 8) montako kv diakonian juttua oli keskimäärin yhdessä lehdessä
- 9) montako lähetysjuttua ja kv diakonian juttua vuosikerrassa oli yhteensä
- 10) montako prosenttia kaikista jutuista yhteensä oli kv diakonian juttuja

36

	<u>1965</u>	<u>1975</u>	<u>1985</u>	<u>1995</u>	<u>yht.</u>
1.	96 ¹	93	149	51 ²	389
2.	176	187	178	99 ³	640
3.	1,8	2,0	1,2	2,0 ⁴	ka 1,8
4.	20	12	48	13	-
5.	21%	13%	32%	25%	-
6.	27%	36%	39%	44%	ka 37%
7.	46	53	111 ⁵	46	256
8.	0,5	0,6	0,7 ⁶	0,9	ka 0,7
9.	222	240	289	145	896
10.	21%	22%	38% ⁷	32% ⁸	ka 28%

¹ ² Lehtiä ilmestyi 97 ja 52, mutta kirjaston aineistosta puuttui 2 lehteä.

³ Ilman lähetyksen juhluvoiteen liittyviä lähetystyöjuttuja (14 kpl) 85.

⁴ Ilman lähetyksen juhluvoiteen liittyviä lähetystyöjuttuja 1,7.

⁵ Ilman Etiopian nälänhätään liittyviä juttuja (46 kpl) 65.

⁶ Ilman Etiopian nälänhätään liittyviä juttuja 0,4.

⁷ Ilman Etiopian nälänhätään liittyviä juttuja 27%.

⁸ Ilman lähetyksen juhluvoiteen liittyviä lähetysjuttuja 35%.

Alaviitteissä mainitut Etiopian nälänhätä (1985) ja suomalaisen lähetystyön juhlavuosi (1995) vaikuttivat varsin merkittävästi juttumääriin, minkä olen ottanut huomioon taulukon arvoja laskiessani. Etiopia-juttuja julkaistiin yhteensä 46 (41% kehitysjutuista, 16% kaikista jutuista). Lähetysten juhluvuoden juttuja julkaistiin yhteensä 14 (14% lähetysjutuista ja 9% kaikista jutuista). Taulukon viimeisen sarakkeen yhteenlasketut summat ja keskiarvot on kuitenkin laskettu vähentämättä Etiopian nälänhädän ja lähetysten juhluvuoden juttuja.

Aineisto koostui yhteensä 389 lehdestä ja 640 lähetysjutusta. Laskin erikseen myös kansainväliseen diakoniaan liittyvät jutut voidakseni vertailla niitä lähetysjuttujen määrään. Lähetysjuttujen määrät eri vuosikerroissa eivät ole täysin vertailukelpoisia, sillä Kotimaan ilmestymiskerrat ja sivumäärät ovat vaihdelleet. Lehti ilmestyi 1965 ja 1975 kaksi kertaa viikossa, 1985 kolme kertaa viikossa ja 1995 kerran viikossa.

37

Taulukon perusteella voi kuitenkin päätellä, että 1975 lähetyskirjoittelu oli muita vuosikertoja jonkin verran runsaampaa. Tulkitsen tämän liittyvän lähetyskeskustelun radikalisoitumiseen sekä uudenlaiseen kansainväliseen tietoisuuteen. 1985 lähetysjuttuja oli hieman muita vuosikertoja vähemmän. Tämä selittynee sillä, että kolmena päivänä viikossa ilmestyneeseen lehteen ei riittänyt samaan tahtiin lähetysaineistoa kuin kaksipäiväiseen.

Kuten taulukosta näkyy, kehitystyöjuttujen määrä on kasvanut. Jos lähetys- ja kehitystyöjutut lasketaan yhteen, kehitystyön osuus on kasvanut 21:stä yli 30 prosenttiin. Vuoden 1985 38 prosentin huippu selittyy Etiopian nälänhätäjutuilla, mutta kasvua olisi ollut ilman niitäkin. Kehitystyön osuus kasvoi edelleen 1995. Ilman lähetysten juhluvuodesta kirjoitettuja juttuja kasvu olisi vielä selvempi (32 prosentin sijasta 35 prosenttia).

Kaiken kaikkiaan lähetystyö on Kotimaan sivuilla perinteinen, vakiintunut ja itseoikeutettu aihepiiri. Näin kaiketi siksi, että lähetystyö on perinteinen, vakiintunut ja itseoikeutettu kristillisen kirkon työmuoto. Kirkolliseen elämään ja kirkon työmuotoihin liittyvät aiheet saavat julkisuutta Kotimaan sivuilla.

"Vakiopaikastaan" huolimatta lähetystyö ei nauti mitään erityistä julkisuutta. On koko joukko muita aihepiirejä, jotka saavat Kotimaassa useammin ja enemmän palstatilaa kuin lähetystyö. Pelkkien juttujen lukumäärien perusteella ei voi tehdä kovin laajoja johtopäätöksiä lähetysaiheen näkyvyydestä ja merkittävydestä. Hyvä esimerkki tästä on vuosikerta 1965, jonka 176 lähetysjutusta lähes kolmannes oli yksipalstaisia, alle 20 rivin pikkujuttuja.

¹ Jatkossa käytän kansainvälisen diakonian jutuista lyhyempää sanaa kehitystyöjuttu. Muita kansainvälisen diakonian synonyymeja ovat (tässä työssä) kristillinen avustustyö, kehitysyhteistyö sekä kehitys- ja katastrofiapu.

Taitollisilla ratkaisuilla voidaan lisätä jutun huomioarvoa ja korostaa aiheen merkittävyyttä. Lähetysjuttujen palstamillimetrien laskeminen ei tämän työn kannalta ollut mielekäästä. Sen sijaan tarkastelin jonkin verran lähetysjuttujen kuvitusta. Juttujen kuvitukseen vaikuttavat (kuva)journalistiset käytännöt, jotka ovat monin tavoin ideologisia valintoja. Muita kuvitukseen vaikuttavia seikkoja ovat aikakauden yleinen visuaalisuus sekä painotekniset ja kustannusseikat.

Lähetysjuttujen kuvitus perustui lähes poikkeuksetta valokuviin. Piirroksia oli vähän, graafeja vasta vuosikerrassa 1995. Kuvat olivat mustavalkoisia, lukuun ottamatta vuosikertaa 1995. Sekä lähetysjuttujen että koko Kotimaan visuaalisuus on selvästi lisääntynyt – mikä kuvaa suomalaisen sanomalehdistön ja kuvajournalismin yleistä kehitystä. Tyypillisesti lähetysjutut olivat kuitenkin niin pieniä ja lyhyitä ettei niitä kuvitettu. Toisaalta lähetysaiheisiin reportaaseihin kuvia "kausautui" moninkertainen määrä muihin lähetysjuttuihin nähden.

38

Seuraavassa tarkastelen lyhyesti kunkin vuosikerran lähetysjuttujen kuvitusta. Korostan, että arviot ovat yleisiä vaikutelmia siitä, *mitä* kuvissa oli. Kuvien analyttisempi ja järjestelmällisempi tarkastelu (*miten* kuvat esittävät) on kokonaan toisen työn aihe.

1965 kuvitus oli niukkaa. Kuvat olivat pysähtyneitä ja muodollisia. Muutamaa harvaa poikkeusta lukuun ottamatta kuvissa oli vain länsimaisia, valko-ihoisia henkilöitä: piispoja, pappeja ja lähettejä. Vuonna 1975 kuvien määrä oli kasvanut. Kuvissa esiintyi jo enemmän lähetysmaiden ihmisiä, mutta painopiste oli edelleen länsimaissa. Kuvat olivat vieläkin varsin jäykkiä ja muodollisia.

1985 kuvissa oli enemmän toimintaa ja ne esittivät entistä useammin lähetysmaiden ihmisiä. Kuvilla oli uudenlainen, lähetyskentän arkea ja työn tuloksia dokumentoiva tehtävä. 1995 visuaalisuus oli silmiinpistävää ja kuvia oli paljon. Kuvien käyttötavat, aiheet, tunnelmat, kuvakulmat ja -koot olivat postmodernin moninaisia. Ensimmäistä kertaa lähes kaikki kuvat ovat värillisiä.

6.1 LÄHETYSJUTTujen LUOKITTELUA

Luokittelun tulisi olla toisaalta riittävän avoin, toisaalta riittävän suljettu, sekä hiustenhalkomisten välttämiseksi sopivan looginen ja luonteva. Olen jakanut lähetysjutut kuuteen eri luokkaan. Perusteena pidin jutun näkökulmaa, jutun toimijaa tai maantieteellistä paikkaa. Kuusi luokkaa ovat:

- 1) lähetyksen teoria
- 2) lähetyksen käytäntö
- 3) kokous
- 4) lähetystyöntekijä
- 5) lähetyksaktivisti
- 6) lähetyksvieras

Käyttämäni luokitus ei ole täysin vedenpitävä: jotkut lähetyksjutut voisi tulkitsijasta riippuen sijoittaa kahteen tai jopa useampaan luokkaan. Niinpä en ole laskenut, kuinka monta lähetyksjuttuja kuuluu kuhunkin luokkaan. Arvioni mukaan kolme ensimmäistä luokkaa ovat hieman suurempia kuin kolme viimeistä.

"Lähetyksen teoriaan" kuuluu kaikki lähetysohjon liittyvä asiakeskustelu, lausunnot, mielipiteet ja selvitykset. Teoria voi olla myös jonkin erityisaiheen tarkastelua. Erityisaiheita ovat esimerkiksi lähetysohjon historia, lähettikoulutus, lähetyksmaiden kulttuuri, raamatunkäännöstyö tai lähetysteologiset kysymykset. "Lähetyksen käytännöksi" olen tulkinnut jutut, jotka kertovat hyvin konkreettisesti kohdemaan tapahtumista ja toiminnasta. Luokkaan kuuluvat myös erilaiset kotimaassa järjestetyt tapahtumat, joilla kerätään varoja lähetysohjolle.

"Kokous" on yleisnimi lähetyksaiheisille koulutustapahtumille, virallisille tapaamisille tai juhlille. "Lähetysohjentekijä" -juttujen pääosassa on lähetti(perhe). "Lähetyksaktivistit" ovat yksittäisiä henkilöitä tai ryhmiä, jotka osallistuvat aktiivisesti lähetysohjontaan. "Lähetyksvieraat" ovat lähetyksmaista tai muualta ulkomailta Suomessa käyviä vieraita. Näiden kuuden luokan lisäksi voisi olla vielä seitsemäs "muu"-luokka, johon kuuluvat esimerkiksi lähetyksaiheiset lastenpalstat ja muodolliset vuosikokousuutiset.

Kotimaan lähetysohjentajien perustehtävä oli tiedon välittäminen. Toinen tärkeä tehtävä oli dokumentointi, toteen näyttäminen. Jutuissa kuvailtiin lukijoille, mitä lähetysohjo on, ketkä sitä tekevät, miten ja missä. Lähetysohjentajien kolmas tehtävä oli rohkaista ja innostaa lähetysohjon kannattajia sekä haastaa mukaan myös uusia talkoolaisia.

Tiedottamistehtävää toteuttivat selvimminkin teoria -luokan lähetysohjutut. Niiden sävy oli asiapitoinen ja neutraali; lukijoihin ei vedottu henkilökohtaisesti. Lähetysohjon käytännöstä kertovat jutut olivat dokumentteja lähetysohjontaan arjesta, lähetysohjentäjien tapahtumista ja työn etenemisestä.

Kokous -luokan jutuissa kuvattiin monia erilaisia tapahtumia. Niiden sävy vaihteli informatiivisesta innostavaan (esimerkiksi lähetysohjentäjien kokous tai lähetysohjentäjäjuhla). Lähettien haastatteluissa oli dokumentoituja ja usein myös innostavaa sävyä. Sen sijaan asiallisen tiedottavia ne olivat harvoin.

Lähetysohjentäjäistä ja -aktivisteista kertovat jutut olivat ennen muuta innostajia ja rohkaisijoita; ne puhuttelivat lukijaa toisinaan hyvinkin suoraan. Aktivistit

olivat haastavia malliesimerkkejä kunnon lähetysihmisestä. Jos joku lähetyskentällä kristinuskoon kääntynyt henkilö vieraili Suomessa, tilannetta kuvattiin juh-lavin sanankääntein. Hyvä esimerkki tästä on japanilaisvieraasta kertova juttu vuonna 1965: *Puhuessaan hän tunnusti: minä olen teidän työnne hedelmä. () Japanin hyväksi monissa työpiireissä kautta maan tehty työ ei ole ollut turha*¹ (KM 42). Eniten juttuja tehtiin namibialaista ja japanilaisista lähetysvieraista.

Monissa lähetysjutuissa ja kaikissa vuosikerroissa korostettiin, että lähetys on koko seurakunnan ja jokaisen kristityn asia – tai ainakin sen *tulisi olla*. Yhteinen osallistuminen – tai usein sen puute – oli yleinen teema. Lähetystalkoisiin osallistumista perusteltiin luonnollisuudella ja/tai välttämättömyydellä. Kun korostettiin luonnollisuutta, lähetystyötä kuvattiin etuoikeudeksi ja toimintamuodoksi, joka antaa myönteisiä kokemuksia, iloa ja onnea. Kun taas korostettiin välttämättömyyttä, vedottiin vastuuseen ja velvollisuuteen. Täytyy- ja pitää-verbit antoivat tekstille herättelevän ja haastavan sävyn.

Rahasta lähetysjutuissa kirjoitettiin varovasti. Raha-teemat esiintyivät vain yhteydessä johonkin ryhmään tai organisaatioon (esim. koko seurakunnan lähetysskannatus, lähetysjärjestöjen budjetti). Lähetysaiheisissa henkilöjutuissa rahasta ei puhuttu lainkaan. Ilmeisesti kuitenkin puheilla *lähetysvastuusta* viitattiin myös taloudelliseen vastuuseen. Rahasta vaikeneminen ja yksityisten uhraajien vaatimattomuus on kristillinen perinne, joka perustuu Jeesuksen opetukseen vuorisaarnassa.² Lisäksi raha on suomalaisessa kulttuurissa muutoinkin yksityisasi-

Lähetysjuttuja voi luokitella myös journalististen juttutyyppeihin mukaan. Suuri osa Kotimaan lähetysjutuista sijoittuu uutisten luokkaan, koska jutut olivat ajan-kohtaisia ja lähetystoimintaa ajatellen tärkeitä ja kiinnostavia. Lisäksi juttujen kieli oli asiallista ja rakenne uutismainen, oleelliseen keskittyvä. Uutiskriteerit ovat kuitenkin muuttuneet. Esimerkiksi pikkutarkka uutisointi järjestö- ja nimitysasioista on jäänyt pois.

Lähetysaiheisia reportaaseja ilmestyi jo 1975, mutta taitolisten ratkaisujen vuoksi ne eivät päässeet oikeuksiinsa. Kehittynyt, väljempi ja harkitumpi taitto sekä runsas kuvankäyttö lisäsi reportaasien näyttävyttä vuosikerrassa 1985 ja etenkin 1995. Tavallisesti reportaaseissa esiteltiin tietyn lähetyskohteen työmuotoja ja lähettejä, paikallista elämää, ihmisiä ja tunnelmia.

¹ Tästä eteenpäin tutkielman viimeiseen lukuun saakka kaikki kursivoidut tekstit ovat suoria lainauksia lähetysjutuista.

² "Kun siis autat köyhiä, älä toivotta siitä niin kuin tekopyhät tekevät synagogissa ja kujilla, jotta ihmiset kiittelisivät heitä. () Kun annat almun, älköön vasen kätesi tietäkö, mitä oikea tekee, jotta hyvä tekosi pysyisi salassa. Isäsi, joka näkee myös sen mikä on salassa, palkitsee sinut" (Matteus 6:2-4).

Kolumneissa ja pakinoissa lähetystyö oli marginaalinen aihe. Asiantuntija-artikkeleissa lähetystyötä käsiteltiin hieman useammin. Aiheita olivat esimerkiksi afrikkalaisen kulttuurin ja kristinuskon kohtaaminen, lähettikoulutus ja kirkon lähetysstrategia. Lähetysaiheisia kirjoja arvosteltiin neljä–viisi kertaa vuodessa.

Myös yleisönosastossa ja pääkirjoituksissa lähetysaihe oli varsin harvinainen. 1965 lähetysaiheisia pääkirjoituksia ja lukijoiden mielipiteitä oli kumpiakin kaksi. Vastaavat luvut vuonna 1975 olivat 7 ja 16, 1985 2 ja 3, 1995 0 ja 10. 1975 lukijoiden mielipiteistä 11 liittyi yhteen ja samaan aiheeseen: suomalaisen lähetystyön ja rotusorron mutkikkaisiin suhteisiin. Samassa yhteydessä keskusteltiin Namibian vapautusliikkeen Swapon (South-West Africa People's Organisation) apartheidien vastaisista toimista. Vuonna 1995 yleisönosaston kymmenestä kirjoituksesta viisi liittyi suomalaislähetin naispappeuskannottoihin.

41

Valtaosa Kotimaan lähetysjutuista kertoi suomalaisesta lähetystyöstä. Juttujen "kotimaisuusaste" oli kaikissa vuosikerroissa noin 80 prosenttia. Lähetysjutuissa seurattiin luterilaisen kirkon kaikkien lähetysjärjestöjen työtä. Järjestöjen saama julkisuus oli suhteessa niiden kokoon, joten Suomen Lähetysseuralla oli selvä ja pysyvä johtoasema. Kotimaassa kirjoitettiin satunnaisesti myös katolisen ja ortodoksisen kirkon sekä herätyskristillisten vapaiden suuntien lähetystyöstä.

Noin viidennes kaikista lähetysjutuista käsitteli muiden maiden, tavallisimmin Ruotsin, Saksan ja Yhdysvaltojen lähetystyötä. Joskus Kotimaassa kirjoitettiin myös Afrikan ja Aasian nuorten kirkkojen aloittamaa lähetystyötä. Tapauksella oli suuri symbolinen merkitys. Nuoren kirkon itsenäistyminen ja oma lähetystyö merkitsi sitä, että vanha kirkko oli saattanut työnsä menestyksekkäästi loppuun.

Lähetysjutuille oli kaikissa vuosikerroissa leimallista Afrikka-keskeisyys. Afrikan osuus oli keskimäärin lähes 70 prosenttia, Aasian noin 30 prosenttia. Eniten Afrikan maat olivat esillä vuonna 1975. Vuonna 1985 Aasian ja Afrikan maat olivat esillä yhtä paljon. 1995 Eurooppa nousi toiselle sijalle Aasian rinnalle. Etelä-Amerikasta lähetysjutuissa kirjoitettiin harvoin.

Yksittäisistä maista lähetysjuttuja dominoi kaikissa vuosikerroissa Namibia, selvimmin vuonna 1965¹. Afrikan maista esillä olivat myös Tansania, Etiopia ja Senegal. Kongo (1965) ja Angola (1975, 1985) olivat esillä lähetysjutuissa

¹ Vuonna 1965 nykyisestä Namibiasta käytettiin nimeä Lounais-Afrikka. Lounais-Afrikka oli ensimmäisen maailmansodan jälkeen Kansainliiton päätöksellä Etelä-Afrikan hallinnoima mandaattialue. YK:n yleiskokous lakkautti mandaatin 1966 ja hyväksyi 1968 Namibia-nimen. Etelä-Afrikan laittomasta hallinnasta ja rotusorrosta Namibia vapautui vasta itsenäistyttyään maaliskuussa 1990.

Suomalaisten lähetyskenttä Ambomaa (engl. Ovamboland) on amboheimojen asuma-alue Pohjois-Namibiassa Angolan rajalla. Lähetysjutuissa usein mainittu Okavango (Kavango) on Ambomaalla virtaava Namibian ja Angolan rajajoki. Ambo-Kavango taas on suomalaisen lähetystyön tuloksena syntyneen evankelis-luterilaisen kirkon nimitys. (Suomalainen tietosanakirja, 1992.)

sisällissodan vuoksi. Aasian maista julkisuutta saivat eniten Japani, Israel, Taiwan ja Kiina, sekä toisena ryhmänä Pakistan, Nepal ja Thaimaa. (Lisää tietoa "lähetysjuttujen maantieteestä" on työn lopussa liitteessä 3.)

Namibia-kirjoittelun määrä selittyy sillä, että Namibia on Suomen vanhin ja merkittävin lähetyskohde. Kirjoittelua lisäsi myös Namibian poliittinen tilanne. Etelä-Afrikka piti Namibiaa laittomasti hallussaan ja harjoitti siellä rotuerotellupolitiikkaa. Lähetystyön asema apartheidien puristuksessa oli vaikea. Namibia-kysymyksiä käsiteltiin lähetysjutuissa vuosikymmenestä toiseen.¹ Ydinkysymys oli se, miten lähettien, lähettävän kirkon ja laajasti ottaen kaikkien kristittyjen tulisi reagoida sortoon ja ihmisoikeuksien loukkauksiin.

Kotimaa pyrki esittämään journalististen ihanteiden mukaan mahdollisimman monia näkökulmia. Mielipiteitä esittivät niin arkkikiispa, Suomen Lähetysseuran johto, lähetit kuin Kotimaan lukijatkin. Namibialaisnäkökulmia esittivät Ambo-Kavangon kirkon edustajat, pakolaiset, Suomessa opiskelevat stipendiaatit sekä Swapon kannattajat. Rotusorto sai kaikilta tahoilta selkeän tuomion. Erimielisyyttä herätti se, miten jyrkästi Etelä-Afrikka tulisi tuomita ja miten tulisi suhtautua väkivaltaiseen vastarintaan, jota esimerkiksi Swapo tarvittaessa edusti.

1965 Kotimaa julkaisi haastattelun, jossa Swapon edustaja arvosteli lähettejä varsin tiukasti. Myöhemmin lehti joutui perustelemaan jutun julkaisemista: *Emme tahtoneet lyödä lähettejä, jotka meidänkin puolestamme ovat kentällä, vaan tuoda esiin tämänkin äänen, jonka olemassaoloa emme voi virheellisenäkään mitätöidä. () Haastattelun tarkoituksena oli saada aikaan keskustelua rotuerotellusta ja samalla välttyä siltä, että kirkkoomme tässä kohdistetut syytteet tuotaisiin esille vain ei-kirkollisissa tiedotuskanavissa (KM 65).*

Vaikka lähetystyön ja journalismin ihanteet törmäsivät, Kotimaa vakuutti tukevansa suomalaista lähetystyötä. Kuin todisteeksi lähetysmyönteisyydestään Kotimaa julkaisi keskustelun päätteeksi jutun, jossa namibialaiset haastateltavat kertoivat lähetystyön olevan tarpeellista. Jo otsikko kertoi: *Suomalaisia lähettejä tarvitaan yhä Ambomaalla (KM 81).*

¹ Sekä 1965 että 1975 Kotimaassa käytiin intensiivinen Namibia-keskustelu. Vuonna 1965 mielipiteenvaihdon (KM 61, 62, 65, 81) aloitti Swapon edustajan haastattelu. Vuonna 1975 keskusteluun innostivat eriävät näkemykset Swapon toiminnasta. Kotimaan lukijat ottivat innokkaasti kantaa (KM 7, 9, 11, 13, 18, 20, 21, 22, 24, 35). Vuonna 1985 keskustelu ei enää liittynyt suoraan lähetystyöhön, vaan laajemmin koko kirkon Etelä-Afrikan vastaisiin toimintaan (boikotti, rotusorron uhrien tukeminen ja Suomen hallituksen painostaminen toimenpiteisiin). Namibia-kannanotot olivat aiempaa yksimielisempiä ja määrätietoisempia.

6.2 KUVAUKSET LÄHETYSTYÖNTEKIJÖISTÄ JA KULTTUURIIN SOPEUTUMISESTA

Lähettejä ja heidän kulttuurikokemuksiaan kuvattiin parhaiten henkilöhaastatteluissa. Lisäksi kulttuuriin sopeutumisesta kirjoitettiin muutamissa asiantuntija-artikkeleissa ja kolumneissa. Lähettien haastattelut olivat lähetyksittömien human interest -aineistoa. Niiden pääosassa oli ihminen, näkökulma oli arkinen ja käytännönläheinen. Lähetystyö ja sen tekijät tulivat lähemmäksi lukijaa. Jutut olivat aitoja ja uskottavia, lukijalla oli mahdollisuus samastua lähettiin ja hänen kokemuksiinsa.

43

Lähettien haastattelu tehtiin ennen lähtöä, Suomeen palatessa, loma-aikana tai työkentällä. Jos lähetti oli lähdössä vasta ensimmäiselle työkaudelleen, häneltä yleensä kyseltiin lähdön syitä ja tulevaan työhön liittyviä odotuksia. Lomailevat tai työkaudeltaan palaavat lähetit kertoivat kokemuksistaan uudessa kulttuurissa. Kauemmin vieraassa kulttuurissa olleet kuvailivat oppimiskokemuksiaan. Kaikissa haastatteluissa kirjoitettiin lähetystyön etenemisestä ja tuloksista kohdemaassa, yleensä myös kohdemaan uskonto(i)sta ja uskonnollisen elämän muodoista.

Kutsumus-käsitteen pohtiminen oli haastatteluissa tavallista, erityisesti vuosikerrassa 1965. Raamatun lähetyksenkäsitys tulkittiin yleiseksi ja muuttumattomaksi "peruskutsuksi". Toisaalta haastateltavat puhuivat erityisestä henkilökohtaisesti koetusta Jumalan kutsusta. Nämä kaksi kutsumusta täydensivät toisiaan. Kun henkilökohtainen kutsu oli koetteella, turvaututtiin Raamatusta löytyvään muuttumattomaan kutsuun.

Jutuista hahmottui lähetystyöntekijän profiili, jonka keskeisiä piirteitä olivat periksiantamattomuus ja päämäärätietoisuus. (Sama profiili löytyi myös lähetyksellisten jutuista.) Haastatteluissa puhuttiin lähetystyön monenlaisista *vaikeuksista*, *kärsimyksistä*, *koettelemuksista*, *vastoinkäymisistä* ja *paineista*. Kaikesta huolimatta lopuksi tehtiin mutta-sanalla alkava myönteinen tilinpäätös: *Hetkittäin on tuntunut, etteivät keinot riitä kun joku oikein häiriköi ja oma rakkaus loppuu, mutta Jumalan rakkaudesta riittää voimaa* (KM 1995, 13). Lähetit vetosivat kristilliseen, Jumalalta saatuun *rakkauteen* hyvin usein ja kokivat sen auttavan mitä erilaisimmissa (ongelma)tilanteissa.

Lähettien haastatteluissa ja lähetyksellisten jutuissa yleisemminkin kirjoitettiin usein ja suorastaan alleviivaten lähetystyön ja lähettien tavallisuudesta. Jutuissa korostettiin, etteivät lähetit ole *erityisihmisiä*, *pyhimyksiä* tai *ihmeolentoja*, vaan

heikkoja, tavallisia, pieniä, jopa huonoja ihmisiä. Lähettien tekemän työn kuvattiin usein olevan vähemmän hengellistä kuin luullaan, käytännön arkielämää tai yksinkertaisesti vain jokapäiväistä elämistä ja olemista.

Tällaisilla korostuksilla on useita tehtäviä. Ensinnäkin ne kehottavat malttiin lähettäjiä, joilla saattaa olla liiallisia odotuksia lähetystyön tulosten suhteen. Toiseksi ne pyrkivät hillitsemään ilmeisen yleisiä, romantisoivia, jopa myyttisiä kuvi(telmi)ä lähetystyöntekijöistä. Kolmanneksi, ne toimivat vasta-argumenttina kritiikille, jonka mukaan lähetit olisivat ylemmydentuntoisia vallankäyttäjiä. Neljänneksi, ne kertovat kristillisestä ja suomalaiskansallisesta vaatimattomuuden hyveestä.

Vuonna 1965 eräessä haastattelussa (KM 77) nuori lähetti pohti, että on *kiusallista ajatella kotimaan menetettyä virkauraa sekä sitä, että haluaa kättentaputuksia muilta uskovilta.* Toinen haastateltava totesi, että *senkin saa anteeksi.* Esimerkkien valossa ihannelähetti on epäitsekäs, nöyrä ja uhrautuvainen.¹ Tästä kertonee myös ilmaisu *lähetystyöhön erottaminen*, joka käytettiin vielä vuoden 1965 lähetysjutuissa.

44

1975 kirjoitettiin lähettikoulutuksen yhteydessä myös *lähettien mielen-veydestä* (KM 32, 54). 1985 lähettikoulutusta kuvattiin *katkaisuhoidoksi*, jonka aikana lähetin oli tärkeä vapautua mahdollisimman pitkälle omasta kulttuuristaan ja samastua uuteen kulttuuriin (KM 43). Entistä avoimemmin puhuttiin *lähetin odottamattomista ongelmista.* (KM 56). Eräs haastateltava jopa muistutti, että *liian vähän puhutaan niistä ihmisistä, jotka eivät ole lähetystyötä kestäneet* (KM 5).

Vuonna 1995 mainittiin jo *lähettien työnohjaus* ja monikulttuurisen identiteetin omaavat *matkalaukkulapset* (KM 1, 39). Sekä lähetyksensä että lähetystyöntekijän persoonallisuutta tarkasteltiin uudesta näkökulmasta. Lähetystyön teemanumerossa kirjoitettiin: *Menneinä vuosikymmeninä lähetystyöhön saattoi liittyä väärinymmärretty lähetyksensä ja ylivirittynyt kristityn ihanne, joka esti ihmisten tekijöitten rehellisen ja avoimen kohtaamisen* (KM 1).

Lähettien lausunnoista kävi ilmi, että lähetystyö on hyvin harvoin vaikuttavaa, mahtipontista "julistamista". Sen sijaan sanomaa levitettiin arkisissa dialogeissa ja viestintätilanteissa ystävien, naapureiden tai vaikkapa torikauppiaiden kanssa. Episodimaiset kohtaamiset saattoivat lähetin iloksi venyä pitkiksi, syväliisiksi keskusteluiksi. Yleensä pelkästään lähetin enemmän tai vähemmän näkyvä ja kuuluva "ulkomaalaisuus" riitti keskustelun syykkeeksi.

¹ Samantyyppisiä ominaisuuksia arvostettiin myös lähettäjiä parissa. Pitkäaikainen ompeluseuralainen totesi haastattelussaan: *Kun ei vain suuri lähetystyö kärsisi meidän laiskuutemme tähden.* Toimittaja lisäsi: *Sanat jäävät mieleen soimaan kauaksi aikaa* (KM 1965, 26).

Haastatteluiden perusteella oli vaikea tehdä päätelmiä lähettien kulttuurienvälisen viestinnän kompetenssista. Kulttuurien erilaisuudesta kirjoitetaan kuitenkin nykyään analyttisemmin, herkemmin ja tasavertaisemmin kuin 20–30 vuotta sitten.

Lähettien haastatteluissa oli varsin usein mainintoja kulttuuriin sopeutumista. Kuvaukset noudattivat teoriataustassa esittämäni vaiheittaista sopeutumismallia melko tarkasti. Seuraavat lainaukset kertovat sopeutumisen eri vaiheista.

"Tämä erilaisuus shokeeraa, ravistelee, mykistää, hämmentää. Yritän järjestää tilanteen nostamat tuhat kysymystä." (KM 1975, 40)

Egyptiin muuttaneen naislähetin kuvaus on kuin kulttuurishokin prototyyppi (kolumnin otsikko olikin Kulttuurishokki). Shokit liittyivät hyvin arkiseen kokemusmaailmaan. Uudessa kulttuurissa hankaluuksia aiheuttivat ruoka ja syöminen, hygienia ja peseytyminen, liikenne, erilaiset sääolot ja epämiellyttävät eläimet (kirput, rotat, kulkukoirat). Usein ongelmien taustalla oli erilainen aikakäsitys. Länsimaista aikakäsitystä haastoivat kaikkialla vastaantuleva odotus ja asioiden nihkeäntahmea hoituminen.

Eurooppalainen rationaalisuus ja "mustavalkoisuus" törmäsi erityisesti Afrikassa hyvin erilaiseen maailmankuvaan ja "kokonaisvaltaisuuteen". Aasian ja Kollektiiviset kulttuurit hämmentivät yksilökeskeisyyteen tottuneita suomalaislähettiläitä. Nepalissa lähetti väsyi ja ärsyntyi peseytymiseen kylän yhteisellä pesupaikalla (KM 1985, 83). Thaimaassa avoin kyseleminen tulkittiin arvosteluksi; sen sijaan uuden tulijan olisi pitänyt tehdä näkemänsä ja kuulemansa perusteella omia oivalluksia (KM 1985, 84). Eteläkorealainen lähetti neuvoi länsimaisia lähettejä suostumaan vapaaehtoiseen köyhyyteen, koska aasialaiset odottivat lähettien osallistuvan heidän köyhyyteensä ja kärsimyksensä (KM 1975, 66).

"...monet muutkaan asiat eivät toimi kuten Suomessa." (KM 1985, 15)

Kulttuurikolhujen keskellä tuntui lohdulliselta vertailla, miten asiat meillä, länsimaissa, Suomen oloissa tai omassa maassa ovat. Pidemmän päälle tämä ei kuitenkaan ollut mielekästä. Usein lähetit lopettivat vertailun ja totesivat: *kyllä kaikkeen tottuu*. Ambomaalla syntyneen ja kasvaneen "lähetylapsen" mielestä kulttuurieroja korostetaan liikaa. *Pohjimmiltaan ambolainen ja kotkalainen ihminen on hyvin samanlainen. Ihmisten väliset vuorovaikutuksen tunteet ovat samanlaisia. Tätä pitäisi korostaa, ei kulttuurieroja* (KM 1985, 5).

"Oppimisen ja kasvamisen paikka tämä on." (KM 1985, 34)

Lähes poikkeuksetta lähetit kertoivat lähetystyön olevan tärkeä ja antoisa oppimiskokemus. Erilainen kulttuuri ja siihen sopeutuminen opetti uusia asioista itsestä, muista ihmisistä ja elämästä. Maailmaa oppi katselemaan aivan toisenlaisista näkökulmista kuin kotimaassa. Oppimista tapahtui nimenomaan vaikeuksien kohtaamisen ja niiden voittamisen myötä.

"*Tunnen, että täällä on minun paikkani, jonne kuulun ja jossa minua tarvitaan.*" (KM 1965, 72)

Kun kulttuurishokki oli vähitellen laantunut ja sen myötä oli jo opittu jotain uudesta kulttuurista, eläminen vieraassa maassa alkoi tuntua mielekkäältä. Monet lähetit kertoivat, että heitä kannusti erityisesti tunne tarpeellisuudesta. Lähetystyö on ihmisten auttamista. Voidessaan auttaa toisia tunsivat olevansa tarpeen – omalla ja oikealla paikallaan.

"*Näiden vuosien aikana tähän maahan ja kansaan on tullut vahvat siteet. Sitä voi kai sanoa rakkaudeksi.*" (KM 1985, 15)

Vuosien, jopa vuosikymmenien työrupeaman jälkeen lähetit arvioivat kokemuksiaan selvästi myönteisiksi. Työtä pidettiin vaikeuksista huolimatta rikkaana, antoisana ja henkisesti tyydyttävänä. Usein juurtuminen uuteen kulttuuriin merkitsi samalla vieraantumista entisestä kulttuurista. Jotkut lähetit kokivat lähetysmaahan uudeksi kotimaakseen, eivätkä enää halunneet palata Suomeen.

"*Olen itse muuttunut, ja kun toisetkin ovat muuttuneet, niin löydänkö kontaktia koti-Suomeen. Sitä minä pelkään.*" (KM 1965, 72)

Lähetit kuvasivat myös paluushokkia. Suomi näytti lomaillessa tai kotiin palatessa aivan erilaiselta kuin lähtiessä. Afrikan ja Aasian kehitysmaista palanneet lähetit arvostelivat suomalaisen yhteiskunnan ja ihmisten *materialismia* ja *itsekkyyttä*. Ihmisten käyttäytymistä ja viestintää kuvattiin viileiksi, vältteleviksi ja etäisiksi. Lopullisesti kotimaahan palaavan lähetin oli luotava sosiaaliset suhteet uudelleen. Työtä riitti myös monien käytännön asioiden (esim. asunto, työpaikka, koulutus) hoitamisessa.

Edellä esittämäni lainaukset eivät esiintyneet lähetysjutuissa näin loogisessa muodossa. Todellisuudessa sopeutumisprosessi ei etene tasaisesti, vaan sykäyksettäin, välillä jopa taantuen: *yhä vain tulee kulttuurishokkeja vastaan; vanhemmiten samat kysymykset alkavat ärsyttää uudelleen* (KM 1985, 144, 83). Toisaalta sopeutuminen saattoi olla myös odotettua helpompaa: *kielenoppiminen ja sopeutuminen olivat minulle iloinen yllätys. Vaikka ne olivat vaikeita, eivät niin vaikeita kuin luulin, eivät ylivoimaisia* (KM 1985, 32).

Vaikka kulttuurishokki oli takanapäin, kielitaito kehittynyt ja ystävyysseuraitakin syntynyt, monet lähetit kaipasivat ajoittain kontakteja toisiin suomalaisiin. *Kolmen, neljän kuukauden välein tarvitsen pidemmän tauon. Silloin lähden tapaamaan toisia suomalaisia, haastelemaan suomeksi* (KM 1985, 34). *Virkistävään keskusteluun tarvitaan useimmiten toinen lähetti* (KM 1985, 56). Myös yhteyksiä kotimaahan – esimerkiksi sanomalehden tai ystävien lähettämän postin välityksellä – pidettiin hyvin tärkeinä.

Lähetit ovat kautta historian työskennelleet myös maissa, joissa kristillinen lähetystyö on herättänyt poliittista tai uskonnollista vastarintaa tai vihamieli-

syyttä. Vastustus, jopa suoranainen vaino on kohdistunut lähetteihin, oman maan käännyttäisiin tai molempiin. Lähetit eivät ole hevin antaneet periksi. Lähetysjuhlien puhujan sanoin: *lähetystyön tehtävä on evankeliumin levittäminen kaikista kielloista huolimatta kaikkialla* (KM 1975, 49).

1965 ja 1975 Kotimaa kertoi lähetystyön vaikeuksista erityisesti Afrikassa. Samalla kun vaadittiin koko Afrikalle vapautta ja itsenäisyyttä, lähetystyön tulokittiin olevan osasyllinen kolonialismiin. Lähetit jäivät itsenäistyvien valtioiden levottomuuksien ja sisällissotien jalkoihin. Kongossa surmattiin viidessä vuodessa yli sata lähettä (KM 1965, 9). Myös Angolan sisällissodassa kuoli lähettejä (KM 1985, 69, 104). Vuonna 1975 lähetystyöntekijöitä karkotettiin Tshadista ja Ugandasta (KM 16, 48), ja suomalaislähettejä jouduttiin evakuoimaan Eritrean ja Angolan levottomuuksien vuoksi (KM 14, 57).

47

Juutalais- ja muslimilähetystyö oli varsin näkyvästi esillä lähetysjutuissa. Jutuissa pohdittiin näiden kristinuskolle läheisten uskontojen teologiaa ja lähetystyön ongelmia juutalaisuuden ja islamin parissa. Sekä Israelissa että islamilaisissa maissa kääntyneitä oli vähän, heidänkin asemansa hyvin vaikea. Kristinuskon omaksuminen merkitsi entisen uskon varaan rakentuneen kulttuurisen ja sosiaalisen identiteetin menetystä (KM 1975, 2, 46; 1985, 41, 46, 88).

Lähetien työtä juutalais- ja muslimilähetyksessä kuvattiin raskaaksi. Israelissa tilanne oli se, että *juutalaiset eivät välitä kristillisestä lähetystyöstä, vaan osoittavat läheteille monin tavoin paluutietä kotimaahan* (KM 1985, 110). Suomalaislähetti tunsikin olevansa juutalaistyössä *ei-toivottu henkilö* (KM 1985, 42). Eräessä jutussa epäiltiin jopa, että *ehkä ei ole kaukana se päivä, jolloin lähetysaarnajat karkotetaan maasta* (KM 1985, 29).

Kiina oli vuosikymmenestä toiseen eräänlainen "suuri arvoitus". Kiina kielsi lähetystyön 1940-luvun lopussa kokonaan ja kaikki lähetit joutuivat lähtemään maasta. Sulkeutuneesta maasta tihkui niukasti tietoja. Lähetysjutuissa esitettiin arvioita kristinuskon asemasta ja kristittyjen lukumäärästä Kiinassa. Samalla etsittiin ja tulkittiin merkkejä, jotka kertoisivat maan vapautumisesta ja *avautumisesta lähetystyölle*.

Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen yksityiskohtaisemmin kunkin vuosikerran lähetysjuttuja. Olen antanut vuosikerroille symboliset nimitykset. Ne kertovat yleisellä tasolla lähetyskirjoittelun luonteesta ja tärkeimmistä kysymyksenasetteluista. Esitän tulokset aikajärjestyksessä vuodesta 1965 vuoteen 1995.

6.3 VUOSI 1965 - HARTAUS SÄRÖILEE

Aineistoni neljästä vuosikerrasta 1965 oli selvästi "hartain". Tosin lähetykskirjoittelussa oli jo merkkejä hartautta rikkovista 1960-luvun yhteiskunnallisista ja kulttuurisista muutoksista. Hartaudella tarkoitan juttujen uskonnollisia, perinteisiä ja tunteellisia-elämyksellisiä sävyjä. Näiden ymmärtämistä ehkä helpottaa, jos nimeän niille vastakohtat: nykyaikaisuus, rationaalisuus ja arkisuus. Sekä hartaus että sen vastakohtat on käsitettävä symbolisina, tulkinnallisina ja suhteellisina nimityksinä.

48

Lähetyksjutuissa viljeltiin vielä runsaasti uskonnollisia ja raamatullisia kieli-kuvia. Jutuissa puhuttiin *uskon tiestä, lähetyksrintamasta, lähetyksstulesta, hukkuvien hätähuudoista, Jumalan viljelysmaasta, sanan kylvämisestä ja sadonkorjaamisesta*. Kristinuskon keskeisiä käsitteitä käytettiin paljon, kuten otsikoissa *Jumala elää; Kristuksen rakkaus on voimana työssä; Lopullinen voitto on Kristuksen; Silmät luotuina Jeesukseen kuljemme oikeaan päämäärään; Maailmalle on julistettava Jumalan suuria tekoja; Herran odottaja huolehtii lähimmäisensä ruokaosasta* (KM 5, 26, 34, 45, 49, 84).

Lähetykskirjoittelu oli hyvin Afrikka-keskeistä. Ambomaa oli ylivoimaisesti eniten esillä, koska se oli Suomen vanhin ja merkittävin lähetykskohde. Aasian maista eniten kirjoitettiin Japanista ja Israelista. Afrikkalaisuus-keskustelua voimisti maanosan nouseva kansallistunne ja poliittis-kulttuurinen itsenäistymisaalto. Eurooppalaisia ja valkoisten siirtomaaherruutta arvosteltiin voimakkaasti. Myös kristinuskon ja lähetyksyön väitettiin antaneen siunauksensa kolonialismille.

Kotimaa otsikoi juttunsa: *Afrikkalainen kansallistunto antaa haasteita lähetyksyölle* (KM 69). Kun haasteet muuttuivat yhä suuremmiksi, oli välttämätöntä analysoida afrikkalaisuutta ja sen kulttuurisia erityispiirteitä. Niinpä lähetyksjutuissa alettiin korostaa afrikkalaisen kulttuurin tärkeyttä lähetyksyössä ja nuorten kirkkojen elämässä. Eurooppalaisten mallien kopioinnin sijaan alettiin kaivata alkuperäistä afrikkalaisuutta, jonka tuli näkyä niin jumalanpalveluksissa, kirkkorakennuksissa, teologisissa tulkinnoissa, kirkkomusiikissa kuin kirkollisessa symboliikassakin (KM 13, 39, 47, 58, 68, 79, 87).

Kotimaa julkaisi myös joitakin lähetykskriittisiä juttuja. Kenialaisen valtiosihteerin mielestä *kristinuskon eteneminen Afrikassa on merkinnyt afrikkalaisen heimoyhteisön tuhoa* (KM 10). Etiopialainen piispa arvosteli läntisten kirkkojen holhousta ja kyseli, *kuinka kauan eurooppalaiset ajattelevat puolestamme?* (KM 79). Kritiikin vastapainoksi julkaistiin myös juttuja, joissa afrikkalaiset johtajat

kiittelivät lähetystyöstä. Erityisen myönteistä palautetta saivat lähetyskoulut, jotka olivat kasvattaneet johtajia Afrikan nuoriin valtioihin (KM 3, 49, 81).

Afrikka-aiheinen keskustelu Suomessa oli vuonna 1965 vielä varsin ulko-kohtaista. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kommentit tulivat ulkomailta, esimerkiksi kansainvälisistä kokouksista. Äänenpainot olivat uusia ja radikaaleja, ja ne omaksuttiin Suomessa vasta myöhemmin.

Vaikka lähetystyöntekijät itse esiintyivät usein korostetun vaatimattomasti, lähetysjutuissa heillä oli kuitenkin varsin keskeinen ja näkyvä rooli. Pakinoitsijan sanoin: *On ne lähetysaarnajat vaan ylimpiä vieraita kirkkokansan kodeissa* (KM 5). Kotimaa kirjoitti lähetysten lähdestä ja paluusta yhden palstan juttuja, joita kutsun nimellä "lähettiliikenne" (otsikko oli usein *Lähetystyöntekijän matkaansiunaaminen*). Lähettiliikennejuttuja julkaistiin vuonna 1965 parikymmentä, mutta 1975 ja 1985 enää noin viisi, ja 1995 ei yhtään.

49

1950-luvun jälleenrakentuva Suomi oli kulttuurisesti vielä hyvin yhtenäisen. 1960-luvulla yhteiskunta ja kulttuuri alkoivat muuttua. Muutostahti oli totuttua nopeampaa. Uudenlainen "maailmankylä-filosofointi" näkyi jopa lähetysjutuissa. Kotimaa kirjoitti *pienenevästä maailmasta ja kaikkien ihmisten kasvavasta läheisyydestä ja yhteydestä* (KM 87*¹). *Maailma muuttuu hyvää vauhtia yhtenäiseksi kokonaisuudeksi sekä aineellisessa että henkisessä mielessä* (KM 5). *Aika, jota elämme, on tehnyt maailman niin pieneksi, että tunnemme elävämme kohtalonyhteydessä koko ihmiskunnan kanssa* (KM 9*).

Maailmaa pienensi alati lisääntyvä ja nopeutuva tiedonvälitys. Kotimaan jutuissa kerrottiin, että *vieraista kansoista oli nähty kuvia television välityksellä, nälkäisiä ihmisiä oli nähty kuvissa, sanomalehdissä, kuvalehdissä, kuvaruudussa* (KM 9*, 43). Tiedotusvälineiden näkyväksi tekemä maailma oli kuin Pandoran lipas. Lähetys- ja kehitystyöjutut kertoivat *kärsivästä maailmasta, maailman häädästä ja hätäalueista, ihmiskunnan hädänalaisista, inhimillisestä ahdistuksesta ja kärsimyksestä, ihmisen tuskasta ja monenlaisesta kurjuudesta*.

Ongelmista huolimatta kehitysoptimismikin oli voimakasta. Kotimaan lukijoille kerrottiin, että *Ambomaa kulkee jo kehityksen vahvassa virrassa ja että Okavango on alkanut ilahduttavasti pyrkiä luonnontilasta kohti kehitystä* (KM 97). Tieto ja opetus olivat keinoina, kun *köyhyydestä, pimeydestä ja tietämättömyydestä tulevaa kuuroa afrikkalaistyttöä yritettiin nostaa huomispäivän valoon* (KM 60). Otsikko kertoi, että *Tekniikka palvelee myös lähetystyötä* (KM 74). Lisäksi pohdittiin: *Ambokansan pohjaton köyhyys johtuu mm. siitä, että maata muokataan pelkällä kuokalla, vaikka elämme jo moottorin aikaa* (KM 90*).

¹ Tähdellä merkityt lainaukset ovat kehitystyöjutuista. Vaikka ne on rajattu varmaisista lähetysjutuista, olen poiminut niistä muutamia tärkeitä lainauksia.

Vaikka lähetystyö avarsi ajattelua omaan maan rajojen yli (KM 10), Suomi eli suojassa muulta maailmalta¹. Pääkirjoitus ruoti nihkeitä kehitysapuasenteita: *Useassa yhteydessä on todettu, että kehitysmaiden auttamisessa Suomi on auttamaton kehitysmaa* (KM 87*). Kristillisen Ylioppilasliiton vaihto-ohjelmaa haittasi *tottumattomuus kansainväliseen asennoitumiseen ja kielitaidon puute* (KM 36). Nuorten lähtöä kibbutseille kuvattiin dramatisoiden ja pateettisesti: *He joutuvat tekemään kaikkea mahdollista työtä kahdeksan tuntia päivässä irrotettuna kotimaastaan, kodeistaan, omaisistaan* (KM 39*).

Kansainvälisen kokemuksen vähäisyys vaikutti tapoihin puhua vieraista kulttuureista. Tiedostavia äänenpainojakin oli: *afrikkalainen kristitty on nimenomaan afrikkalainen, eikä häntä voi arvioida muiden mittapuiden mukaan* (KM 58). Monissa jutuissa kuitenkin vielä käytettiin kohdettaan objektivoivaa, eksotisoivaa ja dramatisoivaa "ihme ja kumma -retoriikkaa".

50

Lähetyslehteä kirjoittaneet seurakuntanuoret pohtivat: *jouduimme pakostakin ajattelemaan, miltä pakanasta mahtaa tuntua, kun hän ensi kerran tajuaa suuren, kaikkivoivan, armollisen ja rakastavan Jumalan läsnäolon. Useimmat pakanat elävät alituisen pelon vallassa. Eniten he kai pelkäävät kuolemaa ja omia jumaliaan, jotka he kuvittelevat kostaviksi voimiksi* (KM 79). Nuortenpalstan haastattelija kyseli ambolaiselta stipendiaatilta: *Mitä pidät lumesta? Vieläkö pelkääät Suomea? Mikä sinusta tällä hetkellä on ikävintä? Onko koti-ikävä?* (KM 15)

Pakinoitsija kuvaili värikkäästi niitä Afrikan oloja. *Siellä on myrkyllisiä hämähäkkejä ja vaikka mitä. Ja sitten tietysti leijonia ja muita isoja petoja ja käärmeitä. Oikein minusta tuntui hyvältä, kun tällä Suomessa ei ole kaikkia tommoisia eläviä vaanimassa. () Ja sitten siellä on ihmisetkin levottomia. Rotuviha elää eikä tiedä koska kahina alkaa niilläkin mailla* (KM 5). Vaikka liioittelu ja ironia kuuluu pakinatyyliin, kirjoittaja antaa afrikkalaisuudesta kaukaisen, oudon ja pelottavan kuvan. Tuttu suomalaisuus on myönteistä, tuntematon afrikkalaisuus kielteistä. Rotuvihan todellisista syistä ei puhuta mitään.

Samalla kun 1965 pakana-sana oli vielä yleisessä käytössä, hieman yllättäen puhuttiin myös *uuspakanoista* (KM 5, 13, 32). Käsitteellä viitattiin itseironisessa ja huolestuneessa sävyssä *niin sanottujen kristillisten maiden*. (KM 32) maallistumiseen. Lähetystyö muuttui, *aitikirkosta oli tulemassa myös vastaanotettava kirkko* ja lähetystyö oli tarpeen myös *omassa maassamme* (KM 13, 32).

¹ Suomalaisen yhteiskunnan ilmapiiriä kuvaa uutinen, jossa kotimaisen tuotannon valtuuskunta antoi mainostoimistoille tehtäväksi esittää näkemyksiä siitä, *mitä keinoja käyttäen suomalaiset voitaisiin vapauttaa aivan liian pitkälle menneestä kaikkeen ulkomaisuuteen kohdistuvasta ihailusta*. Ministerin mukaan *yleinen kansalaisvelvollisuus, joka jokaisen on täytettävä kriittisinä aikoina, on asettaa oman maan edut vieraittein maitten etujen edelle, muuten syömme edeltäkäsiniitä hedelmiä, joitten tulisi kypsyä lapsillemme* (KM 43).

6.4 VUOSI 1975 - RADIKALISMI

Vuosikerta 1975 oli aineiston radikaalein. Jo 1960-luvulla alkanut kansainvälinen tietoisuus oli entisestään voimistunut. Lähetyskeskustelussa yleistyi poliittis-yhteiskunnallinen puhunta ja eräänlainen taisteluretoriikka. Taistelua käytiin niin *kapitalistista järjestelmää, yhteiskunnallista vääryyttä, sortoa, taloudellisia valtarakenteita* kuin *imperialismiakin* vastaan.

Asenneilmasto oli muuttunut. Lähetystyötä jouduttiin tekemään *poliittisten, ideologisten ja sosiaalisten painostusten alla* (KM 39). Kritiikki oli niin voimakasta, että siihen oli pakko reagoida. Lähetystyön imago-ongelmille etsittiin ratkaisua muun muassa valtakunnallisesta Missio76 -lähetyskampanjasta. Kotimaan mukaan Missio76 *oikoo vääriä asenteita ja sen tavoitteena on saada useammat ihmiset ymmärtämään, mistä lähetystyössä on kysymys* (KM 84).

51

Lähetystyön historiaa tarkasteltiin kriittisesti ja siihen haluttiin ottaa etäisyyttä. Erään lähetyskirjasarjan arvostelu kuvaa tätä hyvin. *Lähetysromantiikkaa*-otsikon¹ alla todettiin: *Sarja on kirjoitettu kauan sitten... () valkoisten ollessa kaikkietäviä. Niiltä päivin asenteet ovat suuresti muuttuneet eikä moista asetelmaa voisi uusissa kirjoissa julkaistakaan* (KM 5).

Vaikka lähetysaiheisia yleisönosasto- ja pääkirjoituksia oli kaikissa vuosikerroissa varsin vähän, vuonna 1975 niiden määrä lisääntyi selvästi. Tämäkin kertoo ajan radikalismista ja keskusteluinnostasta. Pääkirjoitusten ja yleisönosastojen aiheina olivat (edelleen) Namibia, Swapon toiminta ja hankala lähetystyörotusorto -kysymys.

Lähetysaiheita käsiteltiin entistä rationaalisemmin. Kotimaa julkaisi varsin asiapitoisia juttuja lähetysaiheisista kurseista, seminaareista, opinto- ja luentopäivistä. Jutuissa käsiteltiin muun muassa *lähetystyön ajankohtaisia kysymyksiä, nuorten kirkkojen ongelmia ja uskontojen kohtaamista*. Kun 1965 lähetyskeskustelun puheenvuorot kuuluivat vielä pääosin ulkomailta, vuoteen 1975 mennessä ongelmakeskeinen ja tiedostava keskustelu oli jo siirtynyt Suomen maaperälle.

Asia-artikkeleissa esiteltiin Kotimaan lukijoille myös *uudistettua* lähettikoulutusta. Jutuissa kirjoitettiin modernisti *kokonaisvaltaisesta lähetysnäkemyksestä, lähetyskenttien tarpeista ja lähettien mielenterveydestä*. Samalla korostettiin *ihmisten ja kulttuurien erilaisuuden kunnioittamista sekä jatkuvaa halua ja valmi-*

¹ Lähetysromanttisten käsitysten mukaan lähetystyöntekijät ovat erityisiä uskon sankareita, eksoottisten kaukomaiden seikkailijoita ja ihmeellisiä selviytyjiä.

utta uuden oppimiseen (KM 32, 54). Lähettien suositeltiin *perehtyvän entistä enemmän kulttuuriantropologiaan* (KM 13).

Rationaalisuus ja tiedon korostaminen oli vastaisku purevalle lähetykskritiikille. Samalla etsittiin ratkaisua myös muihin lähetystyön käytännön ongelmiin. Valistushenkinen ja politisoitunut lähetysparadigma ei kuitenkaan ollut kaikkien mieleen. Otsikot kuvaavat hyvin lähetystyön piirissä syntynyttä huolestuneisuutta: *Lähetyksestä ei tule tiedottaa pelkästään yhteiskunnallisena asiana* (KM 20). *Lähetystyö ei saa tinkiä Kristuksen ainutlaatuisuudesta* (KM 74). *Kirkkoa uhkaa vaara ottaa toimintaohjeet aikamme ideologioilta eikä Kristukselta* (KM 80).

Lähetystyön julistus-palvelu -vyyhteä setvittiin monissa yhteyksissä, erityisesti Kirkkojen Maailmanneuvoston Nairobien kokouksessa. Kotimaa kirjoitti *erimielisyyksistä evankelioimisen ja sosiaalisen vastuun suhteissa* (KM 87) sekä *todistamisen ja tekojen tasapainosta* (KM 89). Suomalainen piispa kyseli luentopäivillä, *Onko kehitysapu se Troijan puuhevonon, jonka avulla yritetään tuoda evankeliumikin lähetystyön kohteena oleville kansoille?* (KM 89).

Jutuissa korostettiin lähetysten kaksisuuntaisuutta. Vanhoja kirkkoja toruttiin, nuoria kirkkoja ihailtiin ja pidettiin jopa parempina. *Vanhat kirkot ovat saamassa rutiininomaiseksi kangistuneeseen toimintaansa uusia virikkeitä ja uutta intoa nuorilta kirkoilta* (KM 38). *Tarvitsemme nuorten kirkkojen kristittyjä oppiaksemme elämän yksinkertaiset, suuret tosiasiat uudelleen* (KM 40). *Afrikan nuorilla kirkkoilla on paljon lahjoja, joita meiltä puuttuu* (KM 63). *Monet Afrikan kristityt käyvät vieraanamme. Me saamme myös vastaanottaa, oppia, rikastua ja avartua* (KM 84). Tällaisella puhunnalla rohkaistiin lähetysväkeä ja todistettiin, että työ on todella kantanut hedelmää. Samalla kumottiin käsityksiä lähetystyöstä yksipuolisena, ylemmyudentuntoisena vallankäyttönä.

Kotimaa seurasi keskustelua *moratoriosta*, lännen kirkkojen avun väliaikaisesta keskeyttämisestä (KM 14, 23, 39, 71). Moratorio oli *yksi mahdollinen tapa luoda nykyistä kypsempiä suhteita kirkkojen välille* (KM 14). Hanketta ei koskaan toteutettu, mutta keskustelu ilmensi nuorten kirkkojen itsenäistymispyrkimyksiä ja siihen liittyviä ongelmia.

Afrikkalaisuus -teemat olivat näkyvästi esillä. Päätoimittaja Leino Hassinen kirjoitti viiden viikon Afrikan-matkaltaan peräti 19 juttua lähetys- ja kehitystyöstä ja -kohteista¹. Lähetysjutuissa eniten esillä oli Namibia, sitten Etiopia ja kolmanneksi Angola. Suomalaislähetit jouduttiin evakuoimaan poliittisten levottomuuksien vuoksi Etiopiasta ja Angolasta (KM 11, 14, 32, 57, 60).

¹ Hassinen oli Kotimaan historian ensimmäinen toimittaja, joka vieraili lähetyskentillä. 1965 päätoimittaja Simo Talvitie kävi Afrikassa ja Etelä-Afrikassa ja kirjoitti Kotimaalle matkakirjeitä. Jutut eivät kuitenkaan olleet lähetyksaiheisia.

Lähetysjutuissa käsiteltiin myös afrikkalaiseen teologiaan sekä evankeliumin ja afrikkalaisuuden kohtaamiseen liittyviä kysymyksiä (KM 6, 21). Kotimaa lainasi Lutheran World -lehden afrikkalaista kirjoittajaa: *Tämän päivän Afrikassa teologia – sellaisena kuin sitä meille on opetettu läntisen perinteen mukaisesti – on hyvin suuressa määrin asetettu kyseenalaiseksi* (KM 4). Suomalainen piispa toi terveisiä Afrikasta: *Nuorempi afrikkalainen teologipolvi vaatii, että keskeiset kristilliset käsitteet ja opit tulkitaan afrikkalaisittain* (KM 64).

Kaikesta kehityskaanmyönteisyydestä ja itsekkyydestä huolimatta joissain lähetysjutuissa oli ristiriitaisia lausumia vieraista kulttuureista. Rosoiset kuvaukset olivat kaunistelemattoman rehellisiä, mutta toisaalta kohdettaan alentavia.

Kotimaan päätoimittaja tilitti kahdessa Afrikka-jutussa tuntemuksiaan (KM 42, 61). Rotusorron nähtyään hän häpesi eurooppalaisuuttaan, valkoihoisuuttaan, jopa kristillisyyttään. Toisaalta afrikkalaisuus herätti jatkuvia *kokemusjäristyksiä, ällistyksiä, hämmästyksiä ja ahdistusta*. Kirjoittaja kuvasi *kuilun pohjalla* olevaa Afrikkaa ilmaisuilla *ihmisyyden alennustila, alikehittyneisyys, ruhjoutunut ihmisyyys, kansojen syväanne*. Hän uskoi, että mikäli lähetit lopettaisivat, *toivon tähdet sammuisivat Afrikan yltä*.

Reportaasi Papua-Uusi-Guineasta kuvaili vastaisenäistyneen maan oloja ja lähetystyötä. Otsikko oli *Suoraan kivikaudesta itsenäisyyteen*. Kirjoittaja kuvaili: *Suoraan kivikaudesta nousemassa oleva kansa juhli. Heimoissa syötiin monta sikaa juhlan kunniaksi. () Kaukainen Highlandien asukas, jonka suvussa ihmisyynti on lähihistoriaa, elää omissa maailmassaan, vanhojen perinteiden ja uskomusten linnoituksessa* (KM 72).

Hyväntahtoinen hämmästyminen ("kivikaudesta nouseva kansa syö sikaa itsenäisyysjuhlan kunniaksi") on myös ylemmydentuntoista. Vanha kulttuuriperinne nimetään linnoitukseksi – ehkäpä siksi, että eurooppalainen rationalismi ei vielä ollut läpäissyt sitä? Kirjoittaja lisäsi, että ihmiset eivät ymmärrä rahan päälle eivätkä tiedä, mitä hallitus merkitsee. Vastaavasti uuden parlamentin jäsenten kerrottiin olevan lähetyskoulujen kasvatteja. Johtopäätös ("eurooppalaisuus, kristinusko ja kehitys kulkevat käsi kädessä") on ristiriitainen, koska juuri tällaista logiikkaa lähetyskeskustelussa arvosteltiin.

1960-luvun kehitysoptimismi muuttui 70-luvulla haikeanharmaaksi realismiksi. Aihetta pohdittiin myös Kotimaan pääkirjoituksessa. *60-luvulla, varsinkin sen loppupuoliskolla luotiin unelma maailman nopeasta kehityksestä. () Tämä unelma heijastui YK:n ensimmäisen kehityksen vuosikymmenen ohjelmassa samoin kuin kirkkojen yhteisistä kannanotoista maailmantilanteeseen. 70-luvun alku on ollut katkeran heräämisen aikaa. Kehitysapuohjelmat eivät ole edistyneet tavoitteiden mukaisesti. () Kehitys on osoittautunut sekä visaisemmaksi että mielenkiintoisemmaksi ilmiöksi kuin aikoinaan luultiin* (KM 6*).

6.5 VUOSI 1985 - KÄYTÄNTÖ

Vuoden 1985 lähetykskirjoittelua kuvaa parhaiten termi käytäntö. Radikalismi, poliittinen kielenkäyttö ja taistelumieliala oli laantunut. Itse asiassa äänenpainot olivat muuttuneet päinvastaisiksi: kirkot, lähetyjärjestöt ja lähetit saivat paljon myönteistä palautetta työstään. Lähetysoimintaa kiiteltiin ja keuhuttiin *asiantunte- muksesta, ruohonjuuritason toiminnasta, tavallisten ihmisten ja paikallisten tar- peitten tuntemisesta* (KM 12, 27, 54, 87, 98, 101).

Vuoden 1985 lähetykskeskustelussa lähetystyötä ja kansainvälistä diakoniaa oli yhä vaikeampi erottaa toisistaan. Lähetystyön ja -järjestöjen julkisuuskuva perustui entistä näkyvämmiin kehitystyölle. Diakoniapäivillä pohdittiin: *Lähety- työn ja kehitysavun erottaminen on karhunpalvelus luomakunnalle* (KM 48). Kirkon Ulkomanaavun kannatus kasvoi voimakkaasti ja *kehitysapuluonteiset teh- tävät* lisääntyivät (KM 100). Diakoniatyön merkitystä korostivat vuoden 1985 synkät katastrofit: Etiopian nälänhätä, Meksikon maanjäristys ja Kolumbian tuli- vuorenpurkaus.

Diakonian ja lähetyksen suhteista kuitenkin keskusteltiin edelleen. Lähetyk- sihteerin mielestä *kuka tahansa voi tukea kehitysapua, mutta kirkon työ nousee oman hengellisen elämän heräämisestä* (KM 65). Etiopian ja Kenian kirkoilta tuli palautetta siitä, että kehitysyhteistyötä ja hätäapua korostetaan jo liikaakin, varsinaisen hengellisen työn kustannuksella (KM 19, 36). Norjalainen lähetti sen sijaan varoitti *lähetystyön ja kehitystyön asettamisesta vaihtoehtoiksi tai vastakohtiksi* (KM 107).

1980-luvun nousujohteisuus näkyi myös lähetyksjutuissa. Ne kertoivat työn laajentumisesta sekä vanhoissa että uusissa kohdemaissa. *Uusia ennätyksiä* (KM 10, 55, 109) tehtiin ennätysmäärät. Ensimmäistä kertaa luterilaisella kirkolla oli yli 500 lähettä ja lähetyjärjestöjen yhteinen budjetti ylitti sata miljoonaa markkaa. Afrikassa käynyt ulkoministeri lupaili lähetyjärjestöille lisää valtion- apua: *Lisää rahaa lähetykselle* (KM 10), *Lähetyksen kehitysyhteistyö laajenee tuntuvasti* (KM 12).

Kansainvälisellä diakonialla meni vieläkin paremmin. Kotimaa uutisoi: *Ul- komaanavulla taas ennätystulos* (KM 12), *Yhteisvastuu ylitti reilusti tavoitteensa* (KM 114). Hyvät uutiset ylsivät Kotimaan pääkirjoituksiin saakka. Niissä todet- tiin rohkaisevassa sävyssä, että *Numerot puhuvat* (KM 18) ja *Yhteisvastuuke- räyksellä menee hyvin* (KM 116).

Kasvuluvuista huolimatta iloinen 80-luku ei ollut lähetykselle ongelmaton.

Yhteiskunta ja kulttuuri muuttui vapaamielisemmäksi sekä taloudellisesti että ideologisesti. Muutosta ilmensi esimerkiksi moniarvoinen city-kulttuuri. Kirkko uhkasi jäädä muutosten jalkoihin. Alettiin puhua vieraantumisesta: *Useissa Euroopan maissa...() suuri osa väestöstä on joko vieraantunut kirkon työstä tai kulkeutuneet kokonaan eroon kristillisyydestä* (KM 29).

Vanha lähetysaktivistisukupolvi kävi harvalukuiseksi. Kotimaan kolumnisti kysyi *Riittääkö mummoja?* ja havaitsi muiden harrasteiden kilpailevan lähetyspiirien kanssa (KM 113). Lähetysjuhla-reportaasin otsikko kuulutti: *Vielä tarvitaan jalkoja viemään yhteisyyden viestiä* (KM 66).¹ Lähetyspiirien mukaan *lähetystyö ei ole niin suuressa suosiossa kuin toivottaisiin* (KM 5). Piispaakin huolestutti *lähetysystävien väheneminen* (KM 109). Lähetystoimintaan kaivattiin *uusia ideoita*, jotka innostaisivat mukaan uusia talkoolaisia (KM 115, 137).

55

Lähetysjuttujen Afrikka-keskeisyys oli selvästi vähentynyt. Lähetystyötä ja sen menneisyyttä arvosteltiin kahdessa jutussa. Kenialaiskirjailijan mielestä *kristinuskon rooli on koko ajan ollut ristiriitainen. Se on ollut osa siirtomaavaltaa* (KM 71). Tansanialaispiispan mukaan *eurooppalaiset opettivat afrikkalaiset ruokilemaan ja afrikkalaisten rukoillessa veivät näiden omaisuuden* (KM 141).

Aasian maat olivat yhä enemmän esillä. Kotimaa julkaisi varsin laajat reportaasit lähetystyöstä Pakistanissa, Israelissa, Hongkongissa ja Thaimaassa (KM 14, 42, 127, 144). Myös Bangladeshista, Japanista, Jordaniasta, Koreasta ja Nepalista kirjoitettiin lähetysjuttuja.

Vaikka Eurooppaa veikkailtiin lähetyksentäksi jo 60-luvulla, vasta nyt sitä vakavasti pidettiin *kasvavana työalana ja uutena haasteena* (KM 29, 76, 85). Eurooppa maallistui maallistumisestaan, vanhat kirkkokunnat olivat vaikeuksissa. Kasvava siirtolaisuus – Suomessa vielä tuntematon ilmiö – vahvisti ei-kristillisten uskontojen, erityisesti islamin asemaa. Kirkkohallinnon virkamieskielellä: *Pitkän kehityksen ja useiden tekijöiden seurauksena Euroopan nykytilanne on muodostumassa sellaiseksi, että Eurooppa nähdään tänään perustellusti evankeliumis- ja lähetystyölle haasteena* (KM 29).

Lähetystyötä nimitettiin virallisesti *lähetysyhteistyöksi Aasian ja Afrikan kirkkojen kanssa* (KM 55, 88). Uutta, modernia lähetysajattelua etsittiin *kehittämällä lähetysstrategiaa* kirkon lähetysjärjestöille (KM 88). Strategisesti tärkeänä pidettiin usein *(suur)kaupunkityötä* 29, 34, 88, 138). Jutuissa korostettiin myös *uskontojen välisen dialogin* tärkeyttä (KM 40, 78, 117).

¹ "Mummoutumis"- ja vieraantumisilmiöstä kertoo myös reportaasin vinkki-juttu etusivulla. *Jos joku mielessään piirtää lähetysjuhlista edelleen kuvaa valkohtuisten, vähän äkeitten mummojen kokoontulona, hän erehtyy pahanpäiväisesti* (KM 66). Itseironinen tyyli toimii vasta-argumenttina, mutta vedotessaan stereotyyppisiin käsityksiin se saattaa myös vahvistaa niitä.

Etiopian nälänhätä oli niin näkyvä aihe Kotimaassa, että tarkastelen sitä lyhyesti, vaikka se ei kuulukaan varsinaiseen lähetysaineistoon. Traaginen nälänhätä sai ennätyksellisen paljon julkisuutta¹, joten Etiopia-uutiset levisivät koko maailman tietoisuuteen. Miljoonia ihmishenkiä uhkaavaa suurkatastrofia yritettiin torjua mittavilla kansainvälisillä avustusprojekteilla. Ennätyksellisen julkisuuden myötä tragedia levisi koko maailman tietoon.

Kotimaa oli vahvasti mukana Etiopia-talkoissa. Lehti seurasi Suomesta lähetettyjen avustuserien kuljetuksia ja perillemenoja, ja haastatteli Suomessa vierailuvia avustusjärjestöjen edustajia. Katastrofin jatkuessa Kotimaa muistutti: *Etiopian avustamista on jatkettava; Etiopiaa ei saa unohtaa; Etiopialaisia ei ole vielä pelastettu; Avuntarve Etiopiassa jatkuu; Etiopia-apu kiireellinen myös ensi vuonna* (KM 14, 66, 98, 132, 137).

56

Avustusprojekteista kertovat jutut olivat yleensä korostetun asiallisia. Niissä esiteltiin hyvin tarkasti erilaisia numerotietoja, mittoja, määriä ja tilastoja. Lähestulkoon joka lehdessä oli juttuja eri yhteisöjen, organisaatioiden ja ryhmien lahjoituksista. Tiedottamistehtävän ohella Etiopia-jutut rohkaisivat ja haastoivat lukijoita avustustalkoisiin.

6.6 VUOSI 1995 - "PALUU ALKUJUURILLE"

Olen lainannut "paluu alkujuurille" -otsikon jutusta, joka kertoi Suomen Lähetysseuran perinteisistä lähetysjuhlista. Otsikko viittaa suomalaisen lähetystyön juhlavuoteen. 1995 Suomen Lähetysseuran Namibian työ täytti 125 vuotta, lähetyspioneerin Martti Rautasen syntymästä oli 150 vuotta ja ensimmäisten amboappien vihkimisestä 70 vuotta.

Myös Kotimaa muisteli suomalaista lähetystyötä ja Martti Rautasta. Jutut olivat dokumentaarisia, juhlavia, jopa hieman nostalgisoivia. Kotimaa kirjoitti Rautasen elämäkertakirjasta, lähetysmuseon juhlanäyttelystä, Frieda-oopperasta sekä juhlavuoden tapahtumista Namibiassa. Ilman lähetysten juhlavuotta lähetyskirjoittelu olisi ollut hieman muita vuosikertoja vähäisempää.

¹ Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan laitos on julkaissut raportin *Etiopia ja nälänhätä. Taustoja ja huomioita seitsemän lehden kirjoittelusta lokakuulta 1984 tammikuulle 1985* (toim. Merja Saarnio). Teoksessa analysoidaan nälänhätää mm. joukkotiedotuksen, kansainvälisen talouden ja lääketieteen näkökulmista.

Kotimaa oli muuttunut viikkolehdeksi 1993. Viikkolehden tekemiseen liittyy aikataulu- ja muita ehtoja, jotka ovat erilaisia kuin päivittäin ilmestyvässä sanomalehdessä. Päiväkohtaisuudesta on joustettava, mutta silti sisältö säilyy varsin ajankohtaisena. Teemojen syventävä ja taustoittava käsittely on helpompaa.

Vuoden 1995 Kotimaassa oli usein rakennettu juttu- tai sivukokonaisuuksia jonkin aiheen ympärille. Lähetystyökin sai omat sivunsa, oikeastaan teemanumeron, vuoden ensimmäisessä lehdessä. Lähetystyötä käsiteltiin viiden sivun verran. Aiheita olivat muun muassa itsenäisen Tansanian luterilaisen kirkon tilanne, lähetyslentäjät sekä lähetystyöntekijöiden ja heidän "matkalaukkulastensa" psykologinen hyvinvointi.

Vanhemmille vuosikerroille oli kohtuullisen helppo antaa symbolinen nimi. Sen sijaan vuosikerralle 1995 oli vaikea löytää mitään tiivistä, kuvaavaa nimitystä. "90-lukulaisuutta" lienee ainakin vahvistunut eurooppalaisuus, kulttuurisena, poliittisena ja taloudellisena käsitteenä. Eurooppalaisuutta ovat vahvistaneet kylmän sodan loppuminen, jyrkän poliittisen kahtiajaon häviäminen ja unionivaltioiden entistä tiiviimpi yhteiselämä.

Kuten jo 1980-luvulla oli ennakoitu, Eurooppa muuttui yhä tärkeämmäksi myös lähetysalueena. Kotimaa uutisoi: *Kirkon lähetystyö painottumassa Aasiaan ja Itä-Eurooppaan* (KM 16). Lähetys- ja diakoniatyö kohdistui erityisesti ideologisen tyhjiön ja talousongelmien keskellä eläviin entisiin sosialistimaihin. Kotimaa kirjoitti Pietarin katulapsista ja suomalaisten järjestämistä missiotapahtumista Venäjällä (KM 17, 34, 44). Myös entisen Jugoslavian tilannetta seurattiin, joskaan ei varsinaisissa lähetysjutuissa.

Suomensukuiset kansat olivat esillä lähetysjutuissa. Kotimaa kirjoitti Viron kirkon alkavasta lähetystyöstä, karjalan- ja vepsänkielisistä raamatunkäännöksistä sekä suomalaisten yhteistyöstä Inkerin kirkon kanssa (KM 23, 24, 25).

Lähetystyön vuorovaikutusta ja kaksisuuntaisuutta korostettiin edelleen. Kotimaan kirjoittajan mukaan *vanha roolijako rikkaiden ja köyhien kirkkojen välillä vaivaa edelleen käsitystämme lähetystyöstä*, vaikka tosiasiaa nuoret kirkot pian ohittavat lähettimäärässä vanhat kirkot. Nuorten kirkkojen uskottiin voivan auttaa vanhoja kirkkoja *evankeliumin tuoreuden löytämisessä* (KM 48).

Lähetysjuttujen kulttuurikuvaukset olivat asiallisia ja tasa-arvoisia – myös silloin, kun aiheena olivat esimerkiksi afrikkalaisen ja eurooppalaisen kulttuurin keskenään ristiriitaiset arvot. 70-luvun kiihkeä lähetystyökritiikki oli jo kahden vuosikymmenen takana. Ainoa varsinainen lähetystyökriittinen kannotto, sekin ilmeisesti huumorilla höystetty, oli lähetysjuhlien inkeriläispuhujan kommentti. Hän totesi satiirisesti, että *Namibiasta tulleella lähetillä voisi olla paremmat edellytykset puhua inkeriläisille kuin liiallisen hyvinvoinnin ja ylenmääräisen oppineisuuden turmelemilla suomalaisilla* (KM 24).

Viimeistään 90-luku on ollut jäähyväisten sanomista suomalaisen yhteiskuntaan ja kulttuuriin sisäänrakennetuille mentaalisisille yhtenäisyshanteille. Jäähyväisiä ovat jouduttaneet myös talouslama ja sekä symbolinen että konkreettinen "Eurooppaan meneminen". Tilanne on uusi myös kirkolle ja lähetystyölle. Kotimaan Lähetystyö tänään -artikkelisarjassa pohdittiin muun muassa *uusiuuskonollisia virtauksia*. Samalla analysoitiin *postmodernia kulttuuria, yhteiskuntaa ja uskonnollisuutta*, joille on ominaista *mosaiikkimaisuus ja kameleonttimaisuus* (KM 44).

Kun vielä 1980-luvulla kansainvälisyys oli paljolti vain kaunista puhetta ja spekulointia, 90-luvun puolivälissä se oli jo käytäntöä ja arkitodellisuutta. Kotimaa kirjoitti Suomen Lähetysseuran pitämistä englannin-, arabian- ja kiinan-kielisistä hengellisistä tilaisuuksista (KM 17).

58

Eri kielten, kansallisuuksien, kulttuurien ja uskontojen edustajat olivat uusi, ajankohtainen haaste lähetystyölle. Kotimaassa kysyttiin, *miten me kohtaamme eri tavoin uskovat ihmiset tässä maassa, jonka yleisilme muuttuu yhä monikulttuurisempaan ja moniuskonnollisempaan suuntaan?* (KM 44) Nigerian nuori ihmetteli, *miksi suomalaiset lähtevät lähetystyöhön ulkomaille, kun täällä olisi tehtävää vaikka kuinka paljon* (KM 17).

Perinteisen "pienesti, paikallisesti ja ihmiseltä ihmiselle" -lähetysimagon vastapainoksi muodostuivat evankelioivat massatilaisuudet, *missiot*. Kotimaa uutisoi suomalaisten järjestämistä missioista Venäjällä (KM 17, 34, 44). Nämä olivat kuitenkin vaatimattomia verrattuna amerikkalaisen evankelista Billy Grahamin "mcluhanilaisia" mittasuhteita ylittävään *Missio maailma* -tapahtumaan. Satelliittivälitteinen *historian suurin evankelioimistapahtuma* tavoitteli miljardia katsojaa 165 maassa, yli 50 kielellä (KM 2, 11, 12).

Islam oli tärkeä lähetyskirjoittelun aihe. Maailman uskontotilastot kertoivat, että *kristittyjen ja muslimien osuus kasvoi yhtä paljon* (KM 20). Toisaalta kerrottiin, että vastakkainasettelu oli takanapäin, ja *uusi prosessi käynnissä muslimien ja kristittyjen välillä* (KM 12). Kööpenhaminassa pidetyssä Uskontojen ja rauhan maailmankonferenssissa kristityt ja muslimit perustivat yhteisen avustajajärjestön (KM 11). Kotimaa kirjoitti SLS:n muslimityöstä Ranskassa, mutta pohti myös kristittyjen ja muslimien kohtaamista Suomessa (KM 13, 17).

Kun kotimaa sai 80-luvulla kertoa lähetystoiminnan kasvuluvuista, 1995 se joutui kertomaan laman vaikutuksista. Lähetystyönkin oli sopeuduttava uuteen tilanteeseen: *Talouselämä on vähentänyt edelleen luterilaisen kirkon lähetystyöntekijöiden määrää* (KM 6). Toisaalta kahden vuoden notkahduksen jälkeen uutisoi lähtyskannatuksen kääntyneen *lievään nousuun* (KM 19).

6.7 LÄHETYSTYÖ, MITÄ SE ON?

LÄHETYSTYÖ...

1965

...ei ole

harrastus,

vaan se on elävän uskon, elävän jumalasuhteen hedelmä.

(SLS:n kotimaan työn sihteeri, KM 75)

59

...on

ihmisen vapauttamista pelon orjuudesta.

(seurakuntanuori, KM 79)

...ei ole vain

julistamista,

vaan elämistä Kristuksen kirjeinä,

ei oman ylemmyyden korostamista,

vaan lähtemistä Vapahtajan viitoittamalla vehnänyyvän tielle.

(lähetysjohtaja, KM 84)

...on

kirkon perustehtävä.

(hartauskirjoitus, KM 43)

1975

...on suuressa määrin

nuorten kirkkojen tukemista,

yhteistoimintaa ja vuorovaikutusta.

(pääkirjoitus, KM 38)

...ei ole vain

kirkon eräs toimintalohko,

vaan se on kaikessa kirkon toiminnassa läsnäoleva ulottuvuus.

(pääkirjoitus, KM 84)

1985

...on

seurakuntatasolla rukousta
ja aherrusta varojen hankkimiseksi
– ja lähetystyö on myös rauhantyötä.
(seurakunnan lähetys sihteeri, KM 5)

...on sitä, että

vajavaisina ja tavallisina ihmisinä ollaan ihmisten kanssa.
(Ambomaalla syntynyt, Suomessa elävä "lähetyslapsi", KM 5)

...on nykyään yhä enemmän

lähetysyhteistyötä Afrikan ja Aasian kristillisten kirkkojen kanssa.
(Kotimaan toimittaja, KM 55)

60

...on aina

armon viestin jakamista käytännön arkielämässä.
(Nepalin lähetti, KM 65)

...on

sitä kristityn käytännön elämää,
joka syntyy pakottomasti
Kristuksen tuoman sovituksen todeksi elämisestä.
(pappi lähetysjuhilla, KM 66)

...on

käytännöllistä työtä,
elämistä kristittyinä ihmisten rinnalla kylässä,
jossa on vain yksi kristitty.
(Nepalin lähetti, KM 83)

...on uskoa.

(vieras Angolasta, KM 113)

...on

ihmisen kokonaisvaltaista auttamista, ei hetkellistä tekohengitystä.
(Senegaliin lähtevä insinööri-lähetti, KM 128)

1995

...on

Jumalan kansan yhteinen tehtävä.

(hartauskirjoitus, KM 23)

...on

aktiivista, raskasta ja uskaliasta työtä...

kuin köyden vetoa, siinä ei saa hetkeäkään hellittää.

(36 työvuoden jälkeen eläkkeelle jäänyt Japanin lähetti, KM 19)

...on

herätyksen hedelmää.

(lähetysohjaaja, KM 48)

7 TÄLLÄ PUOLEN, TUONPUOLEISTA ODOTELLESSA

Apostoli Paavali kirjoitti vuoden 56 jKr tienoilla kreikkalaisen Korintin satamakaupungin kristityille: "Me elämme tässä maailmassa, mutta emme taistele tämän maailman tavoin" (2. Kor. 10:3). Keskiajan benediktiinimunkkien parissa tuli tunnetuksi sananparsi ora et labora, rukoile ja tee työtä. Lainauksille on yhteistä viittaaminen sekä tämänpuoleiseen että tuonpuoleiseen.

Kotimaan lähetysjutuista ilmeni samantyylinen logiikka. Teksteissä kuvailtiin, analysoitiin, perusteltiin ja selitettiin lähetystyöhön liittyviä ilmiöitä ja asioita viittaamalla sekä tämänpuoleiseen että tuonpuoleiseen. Olen muodostanut viittausten pohjalta vastakohtapareja, joiden avulla tarkastelen lähetystoimintaa ja sen kuvauksia Kotimaa-lehdessä. Käytän jaottelua myös apuna kun pohdin yleisesti kristillisen lehdistön ja journalismin kysymyksiä.

62

TÄMÄNPUOLEINEN

"tässä maailmassa"

tee työtä

palvelu

kehitysongelma

lähetystyöntekijä

maallinen

ihimillinen

kylvötyö

kulttuurinen konteksti

kehys

uskonto

yhteiskunnallinen

muutos

TUONPUOLEINEN

"ei tämän maailman tavoin"

rukoile

julistus

pelastusongelma

lähetysaarnaja

hengellinen

jumalallinen

kasvu

evankeliumin Teksti

ydin

usko

kristillinen

pysyvyys

Kaikki lähetysjutut kuuluvat Suureen Lähetyskeskusteluun, jonka aiheina ovat lähetystyön perimmäiset kysymykset. Mitä lähetystyö on ja miksi sitä tehdään? Ketkä lähetystyötä tekevät, missä ja milloin? Keskustelua käydään jo yksistään sen vuoksi, että lähetysprojekti on mittasuhteiltaan koko maapallon ja ihmiskunnan kokoinen. Suurta Lähetyskeskustelua ylläpitää myös se, että lähetysten merkityskentässä yhdistyy aineksia sekä pysyvistä tuonpuoleisista että alati muuttuvasta tämänpuoleisesta. Tulkintaerot näiden suhteista herättävät keskustelua.

Kotimaan lähetysjutuissa tulkinnat ovat vuosina 1965–1995 siirtyneet kohti tämänpuoleista. Lähetysteksteihin, niiden aiheisiin ja käsittelytapoihin on tullut enemmän konkreettisia, rationaalisia ja käytännöllisiä äänenpainoja. Vaikka tämänpuoleiset ilmiöt ja käsitteet ovat yleistyneet, on lähetystyössä myös monia erityisiä, tuonpuoleisia aineksia.

Työnantaja on viime kädessä Jumala. Lähtemisen motiivi on uskonvakuksen kautta ymmärretty lähetyskäsky. Työn tavoitteena on pelastuminen tuonpuoleisessa. Tähän pyritään levittämällä evankeliumin sanomaa. Sanoman uskotaan sisältävän paitsi kontekstin eli kulttuurisidonnaiset ja muuttuvat tulkinnat, myös yleismaailmallisen, ainutlaatuisen ja kaikkina aikakausina pätevän Tekstin. (Konteksti/Teksti -käsiteparin tapaan lähetysjutuissa käytettiin myös jaotteluja kehys/ydin sekä uskonto/usko.)

63

Koska lähetystyö on tuonpuoleiselle rakentuvaa toimintaa, sen tuloksia voi olla vaikea mitata ja konkretisoida. Tämänpuoleiset seikat, kuten sairaanhoitoa ja opetusta saaneiden määrät tai uskontojen kannattajamäärät, voidaan laskea ja tilastoida. Sen sijaan usko on tuonpuoleinen, vaikeasti konkretisoitava ilmiö. Jos siihen liittyvät odotukset eivät toteudu, työ voi tuntua turhautavalta. Lähetille saattaa olla kulttuuristressiäkin raskaampaa todeta, ettei lähetyskentällä näykään merkkejä uskosta.

Vaikeuksien, turhautumisen ja väsymyksen keskellä avuksi tulee kuitenkin tuonpuoleinen. Jutuissa korostui voimakas usko jumalalliseen toimintaan. Lähetit ovat avustajia *kylvötyössä*, mutta varsinainen *kasvu* eli uskon syntyminen on viime kädessä työnantajan eli *lähetysten Herran* vastuulla. Lähetystyö onkin eräänlainen Jumalan ja ihmisen yhteinen projekti, jossa uskonvaraisesti yhdistyvät sekä tämänpuoleisen että tuonpuoleisen merkitystodellisuudet.

Eräs uskonvakaumuksen ulottuvuus lähetysjutuissa oli periksiantamattomuus. Lähetystyön perusteena ja innoittajana pidettiin sekä menestystä ja myönteisiä tuloksia että vaikeuksia ja epäonnistumisia. Kun työ edistyy, menestys osoittaa sen olevan tarpeellista. Jos taas työ ei menesty, silloin se on erityisen tarpeellista. Tällaisen aukottoman päättelyn valossa lähetystyö on tarpeellista kaikissa tapauksissa, kaikissa olosuhteissa ja kaikkina aikoina – sillä lähetysten perusta on uskossa ja tuonpuoleisessa.

Kotimaan lähetysjutuissa muistutettiin tuon tuostakin, että lähetystyö kuuluu jokaiselle kristitylle. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että jokaisen kristityn tulisi pakata laukkunsa ja lähteä lähetyskentälle. Käytännöksi on muodostunut, että vain muutamat, enemmän tai vähemmän erityisen (tuonpuoleisen) kutsumuksen saaneet henkilöt lähtevät – yleensä vieläpä koulutuksen ja karsinnan jälkeen. Kotimaahan jäävän suuren enemmistön tehtävä on tukea lähtijää työllään, varoillaan ja esirukouksillaan.

Lähetysten projekti on monin tavoin perustunut yhteisyydelle. Lähetysjuttujen me-subjektilla viitattiin ja vedottiin myös Kotimaa-lehden lukijaan. Yhteiskunta ja kulttuuri ovat kuitenkin lohkoutuneet – joidenkin mielestä suorastaan pirstaloituneet – yhä pienempiin ja erityisempiin ryhmiin. Lähetysjutulla on entistä vaikeampi lähestyä, koota yhteen ja puhutella hajaantuneita lukijayleisöjä.

Lähetyskäskyn asema lähetystyön perustana on säilynyt jokseenkin muuttomattomana. Sen sijaan työn muodoista eli siitä, millä tavoin lähetystyötä tehdään, käytiin lähetysjutuissa vilkasta keskustelua. Kysymys on jälleen tulkinnoista tämänpuoleisen ja tuonpuoleisen suhteista. Lähetys^{saarnaajien} aikakaudella julistamista korostettiin palvelua enemmän. Vaikka 60-luku oli jo yhteiskunnallisten muutosten aikaa, näkyi vuoden 1965 lehdissä vielä merkkejä julistamisen tärkeydestä. Tämänpuoleiset, yhteiskuntaradikaalit tulkinat lähetysajattelussa olivat voimakkaimmillaan vuosikerrassa 1975.

64

Monissa jutuissa todettiin synteisinomaisesti, että käytännön lähetystyössä julistusta ja palvelua ei ole mielekästä eikä edes mahdollista erottaa toisistaan. Yhteisiä tulkintoja ja tasapainoa on kuitenkin ollut ilmeisen vaikea löytää, mistä kertonee kirkon lähetysjärjestöjen määrä Suomessa. 1995 Kotimaassa pohdittiin sekä lähetysjärjestöjen yhteistyömahdollisuuksia että lähetysjärjestöjen ja Kirkon Ulkomaanavun suhteita.

<< << >> >>

Jako tämänpuoleiseen ja tuonpuoleiseen löytyy itse asiassa jo Kotimaan linjasta, joka on määritelty *kristillis-yhteiskunnalliseksi*. Kristillisten lehtien joukossa Kotimaa lienee muita yhteiskunnallisempi. "Yhteiskunnallisten" lehtien (tarkoitän tällä maallisia sanomalehtiä) joukossa Kotimaa taas on muita kristillisempi. Jos Kotimaan lukijoiden odotukset sijoittuvat kristillinen-yhteiskunnallinen -jatkumon ääripäihin, lehden riskinä on, ettei se täytä kummankaan osapuolen odotuksia.

Kristilliset lehdet ovat aatteellista lehdistöä. Sekä poliittisessa että uskonnollisessa aatteessa voi olla aineksia suurista tarinoista ja utopioista, ongelmallisen nykytilan kritiikkiä ja paremman tulevan odotusta. Merkittäviä erojakin on. Poliittisen lehdistön projekti on yhteiskunnallinen, ratkaisu on luonnollinen ja ihmisen aikaansaama. Lehti voi viitata näkyvään yhteiskuntaan ja sen ilmiöihin. Kristillisen lehdistön projekti on uskonnollinen. Keskeiset opit ja käsitteet ovat vaikeasti todennettavissa; ratkaisu on luonteeltaan yliluonnollinen, jumalallinen.

Niinpä määrittelen kristilliset lehdet aatteellisen lehdistön erikoistapaukseksi. Kristillisessä journalismissa on myös itsenäisen genren piirteitä – genren, jonka perusteella voidaan "tehdä uutisia Jumalasta". Tämän tekee mahdolliseksi lehden ja sen valikoituneen lukijakunnan välinen (implisiittinen) sopimus, jossa

määritellään kristillisen uskon lähtökohtaoletuksia, keskeistä käsitteistöä ja puhetapoja.

Maalliselle lehdistölle kristinusko on ideologia muiden joukossa. Maallinen lehti voi käsitellä *uskontoa* (esim. kirkolliset organisaatiot, kristillinen tapakulttuuri, kulttuurihistoria, humanitaarinen työ), mutta tuonpuoleisesta *uskosta* sen on vaikea kirjoittaa vaivautumatta ja vakavasti. Lehden ja sen lukijoiden väliltä puuttuu sopimus, joka mahdollistaisi uskon käsitteiden, ilmiöiden ja puhetapojen "vakavastiotettavuuden". Sopimukseksi ei riitä se, että ympäröivää yhteiskuntaa ja kulttuuria yleisesti pidetään kristillisenä.

Jos maallinen lehti kirjoittaa tuonpuoleisista ilmiöistä, se pyrkii ilmaisemaan oman asemansa objektivoimalla tai neutraloimalla sanottavansa. Tällöin lehti (tai oikeammin toimittaja) voi käyttää tyylikeinona esimerkiksi kritiikkiä, ironiaa tai parodiaa. Lainausmerkit ovat perinteisestikin olleet journalistinen perustyökalu. Nykyään yleinen objektivointikeino on kirjoittaa Jumalasta pienellä j-kirjaimella. Joskus toimittaja mainitsee erillisessä lauseessa tai "sivuhuomautuksessa", että tuonpuoleiset ilmiöt eivät kuulu hänen maailmankatsomukseensa ja että aiheesta kirjoittaminen on hänelle vaikeaa tai kiusallista.

Jotkut lehdet julkaisevat perinteisiä päivän tunnussana -palstoja, sunnuntain hartauskirjoituksia ja suurina juhlapyhinä kirkollisten johtajien tervehdyksiä. Kun yhteiskunta moniarvoistuu, kristilliset palstat saattavat hävitä kokonaan tai muuttua esteettistä kieltä käyttäviksi mietelausepalstoiksi.

Genreisyys ja sopimuksenvaraisuus rajoittavat sekä kristillisen että maallisen lehdistön liikkumatilaa. Jos lehti rikkoo sopimuksen, se joutuu riitaan lukijoihinsa kanssa. Tästä seuraa - hieman yksinkertaen - että kristillisen lehden täytyy varoa liikaa maallisuutta, maallisen lehden taas liikaa kristillisyyttä. Tosin kristillinen lehti voi jossain määrin "huolettomammin" kirjoittaa tämänpuoleisista aiheista kuin maallinen lehti tuonpuoleisista.

Moniarvoisessa, postmoderniksikin nimetyssä nyky-yhteiskunnassa aatteellisuuteen ja sitoutumiseen suhtaudutaan suorastaan pelokkaan torjuvasti. Muodissa ovat pienet tarinat, yksilölliset totuudet, vaihtuvuus ja leikittely. Kotimaa-lehden tavoitteena on koko sen historian ajan ollut toimia yhdistäjänä, sekä monen herätysliikkeen kirkossa että moniarvoisessa yhteiskunnassa. Tehtävä on edelleen kunnianhimoinen - eikä erityisen helppo.

« « » »

Sosiaalipsykologit ovat tutkineet ns. prososiaalista käyttäytymistä: yhteistyötä, jossa molemmat osapuolet hyötyvät, ja auttamista, jossa autettava hyötyy enemmän. Tutkijat ovat erimielisiä siitä, onko ihmisen perimmäinen auttamismotiivi

aito epäitsekkyys vai egoistinen tarve saada arvostusta tai välttää syyllisyyden ja häpeän tunteita.

Kaikkein mieluummin apua annetaan silloin, kun avuntarve on todellinen ja perusteltu. Auttamista säätelee vastavuoroisuuden normi. Hyväntahtoinen avunantaja tulee harvoin ajatelleeksi, että avunsaaja voi "ylivelkaantua". Riippuvuus avusta ja tunne oman vaikutusvallan menettämisestä saattavat olla uhka itsetunolle. (Deaux, Dane & Wrightsman 1993, 286–311.)

Myös lähetystyö on auttamista: konkreettista apua tämänpuoleisiin kehitysongelmiin ja apua tuonpuoleiseen pelastusongelmaan. Avunanto kehitysongelmiin on luontevaa, ovathan tarpeetkin ilmeisiä. Sen sijaan avunanto pelastusongelmaan on aina ollut hankalampaa. Lähetystyön historiassa apua on usein annettu riippumatta vastaanottajan tahdosta ja tarpeista. Avunantajan hallitsevan roolin vuoksi lähetystyöstä saatetaankin puhua *käännetytyönä*.

Kotimaan lähetysjutuissa oli erityisesti vuosina 1965 ja 1975 kuvauksia, jotka omalla tavallaan kertovat auttamisen ongelmista. Kolonialismin päätyttyä kansallinen itsetunto voimistui Afrikan maissa. Myös nuorissa kirkkoissa oli liikehdintää. Riippuvuus lännen kirkkojen tuesta koettiin nöyryyttäväksi ja holhoavaksi. Vanhojen kirkkojen oli vaikea luovuttaa kaikkea valtaa nuorille kirkkoille. Kasvuprosessi itsenäisyyteen oli hidas ja konfliktierkkä.

Vielä vuonna 1965 kirjoitettiin holhoavasti nuorten kirkkojen *kasvattamisesta* vastuuseen ja itsenäisyyteen. Kasvatus tapahtui avunantajan tulkintojen ja ihanteiden ehdoilla. 1975 lähetysjutuissa käsiteltiin kansainvälistä *moratorio*-keskustelua, joka ilmensi nuorten kirkkojen riippuvuussuhteita vanhoista kirkkoista. 1985 kirjoitettiin tasavertaisuutta korostaen *lähetysyhteistyöstä*. Symbolinen huipentuma, nuoren kirkon *täysikasvuisuus* toteutui silloin, kun se aloitti oman lähetystyönsä – eli muuttui autettavasta auttajaksi.

« « » »

Länsimaiden tiedotusvälineitä on kritisoitu vääristyneistä kehitysmaakuvista. Tyyppillinen strategia on levittää lukijoiden kauhisteltavaksi kuvia inhimillisestä kärsimyksestä.¹ Tavoitteena on aktivoida yleisöä auttamaan. Ahdistavat kuvaukset ovat tehokkaita, mutta saattavat lopulta turruttaa lukijan. Toisaalta voi käydä niinkin, että lukija haluaa vastaanottaa vain kärsimyksestä kertovia kuvauksia.

¹ Enemmistö toimittajista kuitenkin suhtautuneen kriittisesti ns. sosiaalipornoon eli journalismiin, joka kuvailee inhimillisiä (ja yksityiselämän) tragedioita tarkoitushakuisesti paisutellen. Lukija voi turvallisen ulkopuolisesti nautiskella tällaisten juttujen katarttisen ahdistuksen äärellä. Sosiaaliporno myy – ja sitä myydään – mutta se on ristiriidassa monien toimittajien ammatti-ihanteiden kanssa.

Kotimaan juttujen kuvaukset lähetysmaista voisi jakaa karkeasti kahtia, kurjuuskuvauksiin ja asiakuvauksiin. Lähetysjuttujen painopiste on siirtynyt vuosina 1965–1995 kurjuuskuvauksista asiakuvauksiin. Korostan, että kyseessä ei ole arvottava vastakkainasettelu. Kumpikaan kuvaustyyppi ei esiinny sellaisenaan, vaan enemmän tai vähemmän sekoittuneena.

Kurjuuskuvaukset ovat dramaattisia, kaunistelemattomia, suoria ja lukijaa liikuttavia. Niistä kuultaa läpi toimittajan sisäinen hätä, sanoiksi puettu kulttuurishokki. Toisaalta liiallinen sääliminen – niin aitoa kuin se onkin – saattaa alentaa kohdettaan. Kielenkäyttö on rosoista, jopa normatiivista ja arvottavaa. Teksteissä on yksinkertaistuksia ja vertailuja, joiden valossa *meidän* todellisuutemme näyttää luonnollisemmalta ja paremmalta.

Asiakuvaukset pyrkivät analyttisuuteen. Dramatiikka on ilmiöissä itsessään, eikä sitä enää ole syytä paisutella. Tunteiden liikuttelun sijasta (tai ohella) juttu antaa myös tietoa ja toimintaohjeita. Vertailuja on vähän tai ei lainkaan. Toisaalta äärimmäinen asiallisuus tuntuu vieraannuttavalta, ja tuloksena saattaa olla eräänlainen poliittisesti hyperkorrekti newspeak.

67

« « » »

Tutkielmani teoriataustassa risteytyi kolme tutkimusaluetta: journalistiikka, kulttuurienvälinen viestintä ja lähetystiede. Jatkotutkimukselle avautuu useita mahdollisuuksia. Uskonnollisen (joukko)viestinnän ja viestintävälineiden tutkimus on Suomessa varsin vähäistä, joten lisätutkimukselle olisi tarvetta.

Uskonnollista lehdistöä olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi aatteellisen lehdistön erikoistapauksena. Mitä on "uskonnollinen genre"? Miten tämä genreisyys vaikuttaa toimittajan työhön? Millaisia jännitteitä uskonnollinen genre luo suhteessa journalismin ihanteisiin? Millaisia lukijayleisöjä uskonnollisella lehdellä on, miten näitä yleisöjä puhutellaan?

Kulttuurienvälisen viestinnän ja lähetystieteen näkökulmasta olisi kiintoisaa tutkia lähettien kokemuksia. Erityisen mielenkiintoista olisi tutkia seurata lähettäjiä ennen työkautta, työkauden aikana ja sen jälkeen. Jonkin verran paperinmukaisempi tutkimuskohde olisi lähetyskirjallisuus. Lähettien kirjoittamisessa matka-, elämäkerta-, hartaus- ja päiväkirjoissa on usein runsaasti kuvauksia vieraista kulttuureista ja kulttuurienvälisistä viestintätilanteista.

« « » »

Laadullisen tutkimuksen menetelmäoppaissa neuvotaan tyytymään niukkaan aineistoon. Omassa työssänikin tiukemmat rajaukset olisivat auttaneet karsimaan

aineistoa. Näin olisin välttänyt kahlaamisen runsaassa, usein turhankin harvassisessä aineistossa ja voinut paremmin keskittyä tärkeimpään "ydinaineistoon". Tekstien laadullinen tulkinta syö aikaa. Teksteistä paljastuu yhä uusia ja uusia merkityskerrostumia, loputtomiin. Jossain vaiheessa vain on päätettävä, että tulkinat riittävät ja aineiston voi sulkea.

Jälkikäteen ajatellen tutkielmaani olisi kannattanut ottaa mukaan myös vuosikerta 1955. Oletan, että tulevan murroskauden kriisitunnelmista ei vielä ollut merkkejä. Suomi oli yhtenäinen (ja umpinainen) maaseutuyhteiskunta. Sen sijaan vuoden 1965 Kotimaassa näkyi jo merkkejä idyllin särkymisestä. "Hartauden" vastapainona sivuilla näkyivät 60-luvun yhteiskunnalliset muutokset: kaupungistuminen, nuorison liikehdintä, joukkoviestinten uudenlainen vaikutus maailmankuvaan, kehitysajattelu, teknologinen ja tieteellinen optimismi.

68

Havaitsin, että vuosikertojen analysointi käy sitä vaikeammaksi, mitä lähemmäksi tullaan nykyaikaa. Muisti on uskon ja havaintokyky likinäköinen. Lähihistoriaan on helppo nähdä, muisti säilöo siitä jopa yksityiskohtia. Tuoreessa muistissa olevaa moninaista todellisuutta on vaikea analysoida. Sen sijaan menneisyyttä katsellessa moninaisuus häviää näkyivistä ja lipuu muistin ulottuvilta. Analyysi tuntuu (petollisen) helpolta.

Toisaalta menneisyyden ja nykyisyyden välillä täytyy olla myös joitain todellisia eroja. Nykyisyyden kynnyksellä informaatio on alkanut räjähdysmäisesti kasvaa. Maailma mutkistuu mutkistumistaan. Suomalainen(kin) punaisen mökin ja perunamaan kokoinen elämänpiiri ja -käsitys on muuttunut kokonaisia avaruuksia hipovaksi hybrikseksi.

Kun menneen ajan tekstejä lukee ja tulkitsee uudelleen, on syytä olla varovainen ja itsekriittinen. Tämä on tarpeen paitsi muistin uskottomuuden vuoksi, myös siksi, että tutkimus- ja älymystömuodit tulevat ja menevät. Nyt viehättää dekonstruktiivinen paljastamisen projekti. Sen oireita ovat yliherkkyys kaikelle ideologiselle, tarve jäljittää piilossa olevia merkityksiä sekä maailmantuskainen, pysyvä epäily todellisuuden luonteesta. Ehkä jokaisen alasrevityn valhetotuuden takana on lupaus tositotuudesta? Ehkä kaiken ideologisen paljastaminen on yritys selvittää Elämän arvoitusta?

Tieteellinen toiminta, halu tietää, on perin inhimillistä. Tutkimuksen tekeminen voi johtaa yhtä hyvin oivalluksiin ja löytöihin kuin virheisiin ja pettymyksiinkin. Tämän olen oppinut - ja olen tyytyväinen oppimaani.

KIRJALLISUUS

Aaltonen, E. & M-R. Maasilta, 1987. Kehitysmaat suomalaisten tietoisuudessa ja toiminnassa. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Julkaisuja, sarja A, 60.

Acton, W. & W. de Felix, 1990. Acculturation and Mind. Sivut 20–32 teoksessa Valdes, J. (Ed.), Culture Bound. Bridging the Cultural Gap in Language Teaching. Cambridge: University Press.

69

Adeney, D., 1971. Lähetys muuttuvassa maailmassa. Kustannus Oy Uusi Tie.

Agar, M., 1994. The Intercultural Frame. Sivut 221–237 teoksessa International Journal of Intercultural Relations. Vol 18, no 2.

Ahonen, R., 1989. Kenen vastuulla lähetys? Helsinki: Kirjapaja.

Alasuutari, P., 1993. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Beyerhaus, P., 1970. Lähetystyön kriisi. Tampere: Suomen Lähetysseura.

Biernatzki, W., 1991. Roots of Accpetance: The Intercultural Communication of Religious Meanings. Rooma: Editrice Pontificia Universita Gregoriana.

Brislin, W., 1989. Intercultural Communication Training. Sivut 441–457 teoksessa Asante, M. & W. Gudykunst (Eds.), Handbook of Intercultural Communication. Newbury Park: Sage Publications.

Brown, D., 1990. Learning a Second Culture. Sivut 33–48 teoksessa Valdes, J. (Ed.), Culture Bound. Bridging the Cultural Gap in Language Teaching. Cambridge: University Press.

Cargile, A. & H. Giles, 1996. Intercultural Communication Training: Review, Critique, and a New Theoretical Framework. Sivut 385–423 teoksessa Burleson, B. (Ed.), Communication Yearbook 19. Thousand Oaks: Sage Publications.

Casmir, F. & N. Asuncion-Lande, 1989. Intercultural Communication Revisited: Conceptualization, Paradigm Building, and Methodological Approaches. Sivut 278–309 teoksessa Anderson, J. (Ed.), Communication Yearbook 12. Newbury Park: Sage Publications.

Chen, G-M. & W. Starosta, 1996. Intercultural Communication Competence: A Synthesis. Sivut 353–383 teoksessa Burleson, B. (Ed.), Communication Yearbook 19. Thousand Oaks: Sage Publications.

Christians, C. & R. Fortner, 1981. Separating Wheat from Chaff in Qualitative Studies. Sivut 363–374 teoksessa Stempel, G. & B. Westley (Eds.), Research Methods in Mass Communication. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

70

Conn, H., 1993. Urban Mission. Sivut 318–337 teoksessa Phillips, J. & R. Coote (Eds.), Toward the 21st Century in Christian Mission. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.

Cushner, K. & R. Brislin, 1996. Intercultural Interactions. A Practical Guide. Thousand Oaks: Sage Publications.

Deaux, K., Dane, F. & L. Wrightsman (Eds.), 1993. Social Psychology in the '90s. 6th edition. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.

Denzin, N., 1994. The Art and Politics of Interpretation. Sivut 500–515 teoksessa Denzin, N. & Y. Lincoln (Eds.), Handbook of Qualitative Research. Thousand Oaks: Sage Publications.

Ekman-Salokangas, U., Aalto, E-L. & R. Salokangas (Toim.), 1988. Suomen lehdistön historia 5. Hakuteos Aamulehti-Kotka Nyheter. Kuopio: Kustannuskiila.

Fiske, J., 1992. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Tampere: Vastapaino.

Fält, O., 1982. Eksotismista realismiin. Perinteinen Japani-kuva Suomessa 1930-luvun murroksessa. Rovaniemi: Pohjois-Suomen Historiallinen Yhdistys.

Gudykunst, W., 1994. Bridging Differences. Effective Intergroup Communication. California: Sage Publications.

Gudykunst, W. & S. Ting-Toomey, 1988. Culture and Interpersonal Communication. Newbury Park: Sage Publications.

Hammer, M., 1989. Intercultural Communication Competence. Sivut 247–260 teoksessa Asante, M. & W. Gudykunst (Eds.), Handbook of Intercultural Communication. Newbury Park: Sage Publications.

Heiskala, R., 1990. Tulkinnan koeteltavuus ja aikakauslehtien analyysi. Sivut 242–263 teoksessa Mäkelä, K. (Toim.), Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Hemánus, P. & I. Tervonen, 1986. Totuuksista utopioihin. Keuruu: Otava.

71

Hemánus, P., 1989. Viestinnän ja joukkotiedotuksen perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 1. Helsinki: Yliopistopaino.

Hemánus, P., 1990. Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2. Helsinki: Yliopistopaino.

Hemánus, P., 1995. Opettaako journalistia Siperia vai tieto-oppi? Sivut 27–46 teoksessa Sana, E. (Toim.), Tieto-opista mediapeliin – journalismin tutkimuksen näkökulmia. Juva: WSOY.

Hesselgrave, D., 1991. Communicating Christ Cross-Culturally. An Introduction to Missionary Communication. 2nd Edition. Grand Rapids: Zondervan Publishing House.

Hunter, D. & P. Whitten (Eds.), 1985. Anthropology. Contemporary Perspectives. Boston: Little, Brown and Company.

Ihamäki, K. (Toim.), 1983. Matkoilla. Suomen Lähetysseura 125 vuotta. Pieksämäki: Kirjaneliö.

Johannesen, R., 1990. Ethics in Human Communication. Prospect Heights: Waveland Press.

Johnson, J. & F. Tuttle, 1989. Problems in Intercultural Communication. Sivut 461–483 teoksessa Asante, M. & W. Gudykunst (Eds.), Handbook of Intercultural Communication. Newbury Park: Sage Publications.

Journalistin ohjeet. 1995. Suomen Journalistiliiton julkaisusarja.

Kaikkeen maailmaan 1929–1989. 60 vuotta helluntaiseutakuntien lähetystyötä. 1989. Vantaa: Ristin Voitto ry.

Kaikkonen, P., 1994. Kulttuuri ja kielen oppiminen. Juva: WSOY.

Kena, K. (Toim.), 1974. Lähetystieto. Helsinki: Suomen Lähetysseura.

Kim, Y., 1989. Intercultural Adaptation. Sivut 275–294 teoksessa Asante, M. & W. Gudykunst (Eds.), Handbook of Intercultural Communication. Newbury Park: Sage Publications.

72

Kim, Y., 1995. Cross-Cultural Adaptation. An Integrative Theory. Sivut 170–193 teoksessa Wiseman, R. (Ed.), Intercultural Communication Theory. California: Sage Publications.

Kivikuru, U., 1996. Kysymys muunnelmiseen: Orientti vai globalisaatio? Sivut 217–238 teoksessa Luostarinen, H., Kivikuru U. & M. Ukkola (Toim.), Sopulisiippuri. Mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, oppimateriaaleja 56.

Kivikuru, U. & T. Rantanen, 1994. Uutisvälitys. Sivut 76–91 teoksessa Nordenstrenk, K. & O. Wiio (Toim.), Joukkoviestintä Suomessa. Kolmas, uudistettu laitos. Weilin + Göös.

Koester, J., Wiseman, R. & J. Sanders, 1993. Multiple Perspectives of Intercultural Communication Competence. Sivut 3–15 teoksessa Wiseman, R. & J. Koester (Eds.), Intercultural Communication Competence. Newbury Park: Sage Publications.

Koivisto, H., 1992. Opiksi, huviksi ja varoitukseksi. Tutkimus Amerikkakuvasta suomalaisessa painetussa sanassa vuosina 1869–1901 – näkökulmana fennomaaninen Uusi Suometar. Turku: Turun yliopisto, historian laitos. Julkaisu, 25.

Korteniemi, T., 1980. Lukijatutkimus Suomen Lähetysseurojen lukijoista vuonna 1980. (Suomen Lähetysseurojen toimituskunnan teettämä tutkimus.)

Kotimaa. Vuosikerrat 1965, 1975, 1985 ja 1995.

Kraft, C., 1988. Christianity in Culture. A Study in Dynamical Biblical Theologizing in Cross-Cultural Perspective. 6th Printing. Maryknoll: Orbis Books.

Kulttuuria ja käyttäytymistä – 80 maata suomalaissilmin. 1989. Vientikoulutus-säätiö, julkaisu 77.

Kuutti, H., 1994. Journalistiikan sanasto. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Kuzmic, P., 1993. Europe. Sivut 148–163 teoksessa Phillips, J. & R. Coote (Eds.), Toward the 21st Century in Christian Mission. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.

73

Laato, A., 1990. Lähetysnäky Vanhassa Testamentissa. Sivut 10–24 teoksessa Arkkila, R., Kiviranta, S. & S. Suokunnas (Toim.), Jumalan lähetys. Lähetysteologian perusteita ja näköaloja. SLEY-kirjat.

Larsen, P., 1991. Qualitative Content Analysis. Between "Critical Theory" and Semiotics. Sivut 67–84 teoksessa Rønning, H. & K. Lundby (Eds.), Media and Communication. Readings in Methodology, History and Culture. Oslo: Norwegian University Press.

Lehtonen, J. (Toim.), 1993. Kulttuurien kohtaaminen. Näkökulmia kulttuurienväliseen kanssakäymiseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 9.

Leinonen, K., 1995. Lähetysanomien lukijatutkimus. Helsinki: Helsingin yliopisto, käytännön teologian laitos, kirkkososiologian pro gradu.

Leiwo, M., Luukka, M-R. & T. Nikula, 1992. Pragmatiikan ja retoriikan perusteita. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 8.

Listo-Alén, H-M., 1993. Kulttuurista oppiminen ja kansainvälisempi orientoituminen. Isäntämaan opiskelijoiden mahdollisuuksia hyötyä kansainvälisestä opiskelijavaihdosta. Sivut 155–176 teoksessa Lehtonen, J. (Toim.), Kulttuurien kohtaaminen. Näkökulmia kulttuurienväliseen kanssakäymiseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 9.

Lull, J., 1995. Media, Communication, Culture. A Global Approach. Cambridge: Polity Press.

Lähetystyo tänään. Katsaus 1891 alkaneeseen Suomen vapaakirkon lähetystyöhön kolmannessa maanosassa. 1981. Hämeenlinna: Kustannuskeskus Päivä Oy.

Löyttyniemi, V., 1988. Sanomalehdistön rakenne ja talous 1940-luvulta 1980-luvulle. Sivut 307–431 teoksessa Tommila, P. (Toim.), Suomen lehdistön historia 3.

Martin, J., 1993. Intercultural Communication Competence. A Review. Sivut 16–29 teoksessa Wiseman, R. & J. Koester (Eds.), Intercultural Communication Competence. Newbury Park, Sage Publications.

74

McQuail, D., 1987. Mass Communication Theory. An Introduction. 2nd Edition. London: Sage Publications.

Metsälä, H., 1990. Ulkomailla työskentely ja kulttuurien kohtaaminen. 2. painos Helsinki: Fintra-julkaisu 70.

Moon, D., 1996. Concepts of "Culture": Implications for Intercultural Communication. Sivut 70–84 teoksessa Communication Quarterly. Vol 44, no 1.

Murtorinne, E. & M. Heikkilä, 1980. Kotimaa 1905–1980. Routavuosien kristillis-yhteiskunnallisesta lehtiyityksestä monipuoliseksi kristilliseksi kustannusyhtiöksi. Kirjapaja.

Mäkelä, K., 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Sivut 42–61 teoksessa Mäkelä, K. (Toim.), Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus.

Möra, T., 1996. Journalistit rutiinien verkossa. Sivut 105–116 teoksessa Luostarinen, H., Kivikuru U. & M. Ukkola (Toim.), Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, oppimateriaaleja 56.

New Dictionary of Theology. 1988. Leicester: Inter-Varsity Press.

Pietilä, V., 1973. Sisällön erittely. Gaudeamus.

Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Pieksämäki: Sisälähetysseuran kirjapaino.

Reed, L., 1985. Preparing Missionaries for Intercultural Communication. A Bi-Cultural Approach. California: William Carey Library.

Rusanen, S., 1993. Suomalainen kansainvälisessä viestintätilanteessa. Sivut 31–75 teoksessa Lehtonen, J. (Toim.), Kulttuurien kohtaaminen. Näkökulmia kulttuurienväliseen kanssakäymiseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viestintätieteen laitoksen julkaisuja 9.

75

Ruuth, M., 1949. Kirkon elämää Kotimaan kuvastimessa. Helsinki: Kirjapaja.

Saarnio, M. (Toim.), 1987. Etiopia ja nälänhätä – taustoja ja huomioita seitsemän lehden kirjoittelusta lokakuulta 1984 tammikuulle 1985. Tampere: Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan laitos, raportteja 7.

Salminen, E., 1988. Sitoutumattomuuden ja laajenevan informaation aika 1950–1980. Sivut 143–305 teoksessa Tommila, P. (Toim.), Suomen lehdistön historia 3. Kuopio: Kustannuskiila.

Salokangas, R., 1987. Puoluepolitiikka ja uusijournalismi muuttuvilla lehtimarkkinoilla. Sivut 167–428 teoksessa Tommila, P. (Toim.), Suomen lehdistön historia 2. Kuopio: Kustannuskiila.

Schlunk, M., 1973. Kristillisen lähetystyön historia. Helsinki: SLS.

Schulz, A-L., 1988. Afikkalaisista ihmisistä annettu kuva Suomen Lähetys-Sanomissa vuosina 1869–1900. Helsinki: Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta, uskontotieteen pro gradu.

Sirkkunen, E., 1996. Yksi uutinen – monta puntaria. Aivovoimistelua sanoma-lehti uutisen ympärillä. Sivut 61–82 teoksessa Luostarinen, H., Kivikuru U. & M. Ukkola (Toim.), Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, oppimateriaaleja 56.

Smedjebacka, H., 1988. Avartuva lähetys. Kirjapaja.

Smedjebacka, H., 1990. Maailmanlähetyksen kesä. Kirjapaja.

Spitzberg B. & W. Cupach, 1984. Interpersonal Communication Competence. Beverly Hills, Sage Publications.

Stevenson, R., 1988. Communication, Development, and The Third World: The Global Politics of Information. New York: Longman.

Suomalainen tietosanakirja 6. 1992. Vantaa: Weilin + Göös.

Suomen kielen perussanakirja 1. 1990. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Suomen Lähetysseuran lähetyskurssin opintosuunnitelma, kevät 1996.

Suuri Sanomalehtitutkimus 1988. Sanomalehtien Liitto ja Suomen Gallup.

Tiènou, T., 1993. Forming Indigenous Theologies. Sivut 245–252 teoksessa Phillips, J. & R. Coote (Eds.), Toward the 21st Century in Christian Mission. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.

Tommila, P., 1988. Suomen sanomalehdistön kehityslinjat. Sivut 485–520 teoksessa Tommila, P. (Toim.), Suomen lehdistön historia 3. Kuopio: Kustannuskiila.

Tuchman, G., 1978. Making News. A Study in the Construction of Reality. New York: The Free Press.

Valo, M., 1995. Taidot puheviestinnän opetuksessa ja tutkimuksessa. Sivut 67–81 teoksessa Valo, M. (Toim.), Haasteita puheviestinnän opettamiseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 14.

Varis, T., 1988. Kun Mustasta Saarasta tehtiin valkoista. Analyysi pastoraalisesta vallasta Suomen Lähetysseuran Ambomaan työssä vuosina 1870–1925. Tampere: Tampereen yliopisto, kansainvälisen politiikan lisensiaatintyö.

Verkuyl, J., 1978. Contemporary Missiology. An Introduction. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.

Voittosaari, A-L., 1994. Neulomayhtiöistä ompeluseuroihin. Ompeluseurat diakonian ja kristillisten järjestöjen työmuotona Suomessa 1800- ja 1900-luvulla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, suomalaisen ja vertailevan kansatieteen lisensiaatintyö.

Vuola, E., 1991. Köyhien Jumala. Johdatus vapautuksen teologiaan. Gaudeamus

Vuortama, T., 1984. Hyvä lehtimiestapa. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.

77

Vuortama, T., Kerosuo, L. & P. Strandén, 1990. Viestinnän lait ja säännöt. Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.

Yoshikawa, M., 1989. Cross-Cultural Adaptation and Perceptual Development. Sivut 140-148 teoksessa Kim, Y. & W. Gudykunst (Eds.), Cross-Cultural Adaptation. Current Approaches. Newbury Park: Sage Publications.

LIITE 1**KOTIMAAN LEVIKKI, OMISTUS, PÄÄTOIMITTAJAT**

1910	5 500
1915	13 000
1925	13 669
1935	15 155
1945	45 389
1955	50 629
1965	71 391
1975	65 010
1985	77 044
1995	59 299

Lähteet:

- 1) Kotimaa 1995, 49
- 2) Kustannus-osakeyhtiö Kotimaa
toimintakertomus 1995-96
- 3) Suomen lehdistön historia 5

KUSTANNUS-OSAKEYHTIÖ KOTIMAAN OMISTAJAT 30.6.1995

SKSK	33,9%
Sisälähetysseura	20,2%
Kirkon Keskusrahasto	16,2%
Lähetysseura	10,7%
SLEY	8,8%
Herättäjä-Yhdistys	1,5%
muut järjestöt	2,0%
seurakunnat	2,0%
yksityiset	5,2%

1905-1910	Pekka Brofeldt
1910-1916	A.W. Kuusisto
1916-1918	Alexi Lehtonen
1919-1943	Martti Ruuth
1943-1947	Yrjö J.E. Alanen & Toivo Laitinen
1948-1958	Armo Nokkala
1958-1964	Aarre Lauha
1964-1968	Simo Talvitie
1969-1977	Leino Hassinen
1977-1983	Erkki Kario
1983-1987	Pentti Lempiäinen
1987-1989, 1993-1996	Tapani Ruokanen
1996-	Jaakko Elenius

LIITE 2
LÄHETYSTYÖN JA -KESKUSTELUN TÄRKEITÄ
MUUTOKSIA 1900-LUVULLA

1 9 1 0

Ensimmäinen lähetystyön maailmankonferenssi, Edinburgh, Englanti.

1 9 2 1

Kansainvälinen lähetysneuvosto perustetaan Edinburghin konferenssin tuloksena.

1 9 4 7

Kansainvälisen lähetysneuvoston konferenssi, Whitby, Kanada.

- kirkko on Jumalan erityinen lähetystyön väline
- kirkoilla täytyy olla valmius yhteiseen ja monipuoliseen lähetystehtävään
- kirkkojen tulee tehdä yhteistyötä

1 9 4 8

Kirkkojen maailmanneuvosto perustetaan, I yleiskokous, Amsterdam, Hollanti.

1 9 5 2

Kansainvälisen lähetysneuvoston konferenssi, Willingen, Länsi-Saksa.

- teemana *kirkon* lähetysvelvollisuus
- kirkkokeskeinen lähetysajattelu saavuttaa huippunsa
- lähetyskutsu: koko kirkko, jokainen paikallisseurakunta ja kastettu kristitty

1 9 5 8

Kansainvälisen lähetysneuvoston VI maailman lähetyskonferenssi, Ghana.

- päätös KMN:n ja Kansainvälisen lähetyskonferenssin yhdistymisestä

1 9 6 1

Kansainvälinen lähetysneuvosto ja KMN yhtyvät, New Delhi, Intia.

- lähetysneuvostosta tulee KMN:n lähetystyön ja evankelioimisen komissio
- asiakirja: Kirkko toisia varten (The Church for Others)
- kirkollinen korostus vähenee

1 9 6 6

Konservatiivis-evangelisten lähetysjärjestöjen maailmankongressi Wheaton, USA

- velvollisuus julistaa evankeliumia kaikille luoduille
- tehtävä suoritettava tämän sukupolven aikana
- IFMA = Interdominational Foreign Missionary Association
- EFMA = Evangelical Foreign Missionary Association

1 9 6 8

KMN:n IV yleiskokous, Uppsala, Ruotsi.

- radikaalein yleiskokous, uusi lähetysteologia, vanhat lähetystermit muuttuneet
- lähetysalue = mikä tahansa paikka maailmassa, jossa on inhimillisiä tarpeita
- vallankumoukselliset liikkeet, kaupungistumisen, teollistumisen kysymykset

1 9 7 2

KMN:n lähetyskonferenssi, Bangkok, Thaimaa.

- Uppsalan ideat ja teologiset näkemykset kolmannen maailman tulkittavina

1 9 7 4

Evangelisten kirkkojen maailman evankelioimisen kongressi, Lausanne, Sveitsi.

- jatkoa Wheatonille (1966)
- ns. evankelikaalinen lähetysteologia ja sen suhde ekumeeniseen liikkeeseen
- Lausanne-liike & Lausannen julistus
- julistus, kääntymys, Kristus-keskeisyys - sosiaalista toimintaa unohtamatta

1 9 7 5

KMN:n yleiskokous, Nairobi, Kenia.

- ei mitään uusia radikaaleja lisäyksiä edellisiin kokouksiin

1 9 8 0

KMN:n lähetyskonferenssi, Melbourne, Australia.

- "köyhien lähetyskonferenssi"
- köyhyys, köyhien asema lähetystyön kohteina ja tekijöinä
- ihmisoikeustaistelu, köyhien vapauttaminen, taistelu itsemääräämisoikeudesta

1 9 8 0

Lausanne-liikkeen lähetyskonferenssi, Pattaya, Thaimaa.

- evankelioimistyön strategia, Lausanne-liikkeen rakenne ja tehtävät

1 9 8 9

Kaksi suurta lähetysten maailmankonferenssia, yht. yli 4000 osallistujaa.

a) Kirkkojen maailmanneuvosto, San Antonio, Texas, USA

- lähetystyö Kristuksen tavoin
- Jeesuksen elämä kaiken lähetystyön esikuvana

b) Lausanne-liike, Manila, Filippiinit

- Manilan julistus -asiakirja (The Manila Manifesto)
- liikkeen tulevaisuuden pohdintaa

Lähteet: Beyerhaus 1970

Smedjebacka 1988 & 1990

LIITE 3

LÄHETYS- JA KEHITYSJUTTujen MAANTIEDETTÄ

Alla olevaan luetteloon on merkitty aakkosjärjestyksessä kaikki Kotimaan lähetyksjutuissa esiintyneet maat. Katkoviivan alla olevat maat mainittiin vain kehitysjutuissa. Jos maan nimi on muuttunut, suluissa on entinen nimi.

1. Angola	33. Taiwan
2. Bangladesh	34. Tansania
3. Bhutan	35. Thaimaa
4. Botswana	36. Tshad
5. Brasilia	37. Uganda
6. Egypti	38. Venäjä
7. Eritrea (itsenäistyi Etiopiasta 1993)	39. Vietnam (Etelä-/Pohjois-)
8. Etelä-Korea	40. Zaire (Kongo)
9. Etiopia	41. Zimbabwe (Rhodesia)
10. Ghana	-----
11. Hongkong	42. Bolivia
12. Indonesia	43. Bosnia
13. Intia	44. Chile
14. Israel	45. El Salvador
15. Japani	46. Guatemala
16. Jordania	47. Guinea-Bissau
17. Kamerun	48. Kamputsea
18. Kenia	49. Kolumbia
19. Kiina	50. Kroatia
20. Kreikka	51. Meksiko
21. Kuuba	52. Mosambik
22. Liberia	53. Nicaragua
23. Madagaskar	54. Peru
24. Namibia (Lounais-Afrikka)	55. Ruanda
25. Nepal	56. Sudan
26. Nigeria	57. Syyria
27. Pakistan	58. Tadzikistan
28. Papua-Uusi-Guinea	59. Tshetshenia
29. Ranska	60. Tunisia
30. Sambia	61. Viro
31. Senegal	
32. Sri Lanka (Ceylon)	

Alla olevassa luettelossa ovat lähetystyöjutuissa esiintyneet maat vuosikerroittain. Katkoviivan alla olevat maat mainittiin vain kehitystyöjutuissa. (Luettelo jatkuu seuraavalla sivulla.)

1 9 6 5

1. Bhutan
2. Ceylon
3. Etelä-Vietnam
4. Etiopia
5. Chana
6. Indonesia
7. Israel
8. Japani
9. Kiina
10. Kongo
11. Liberia
12. Lounais-Afrikka
13. Madagaskar
14. Nigeria
15. Pakistan
16. Pohjois-Vietnam
17. Taiwan
18. Tansania
19. Uganda
20. Uusi-Guinea
-
21. Chile
22. Hongkong
23. Intia
24. Syyria
25. Tunisia

1 9 7 5

1. Angola
2. Brasilia
3. Egypti
4. Etiopia
5. Hongkong
6. Israel
7. Japani
8. Jordania
9. Kenia
10. Kiina
11. Namibia
12. Pakistan
13. Papua-Uusi-Guinea
14. Sambia
15. Senegal
16. Taiwan
17. Tansania
18. Tshad
19. Uganda
-
20. Bangladesh
21. Etelä-Vietnam
22. Guinea-Bissau
23. Rhodesia
24. Sudan

1 9 8 5

1. Angola
2. Bangladesh
3. Bhutan
4. Botswana
5. Brasilia
6. Egypti
7. Etelä-Korea
8. Etiopia
9. Hongkong
10. Intia
11. Israel
12. Japani
13. Jordan
14. Kenia
15. Kiina
16. Kreikka
17. Madagaskar
18. Namibia
19. Nepal
20. Pakistan
21. Senegal
22. Taiwan
23. Tansania
24. Thaimaa
25. Zimbabwe

26. Bolivia
27. Guatemala
28. Indonesia
29. Kamputsea
30. Kolumbia
31. Meksiko
32. Mosambik
33. Nicaragua
34. Peru
35. Sambia
36. Sudan

1 9 9 5

1. Botswana
2. Eritrea
3. Etiopia
4. Israel
5. Japani
6. Kamerun
7. Kenia
8. Kiina
9. Kuuba
10. Namibia
11. Pakistan
12. Ranska
13. Tansania
14. Thaimaa
15. Venäjä

16. Angola
17. Bosnia
18. Brasilia
19. Egypti
20. El Salvador
21. Kroatia
22. Liberia
23. Mosambik
24. Nicaragua
25. Ruanda
26. Tadzikistan
27. Tshetshenia
28. Viro
29. Zimbabwe